

dere, ibique pro vestris usibus aedificia, monasteria, ecclesias seu oratoria ex permissione et indulto nostro construere libere valeatis, nec in accedentes fratres et monachos vestros seu constructores huiusmodi seu receptatores eorum excommunicationis vel interdicti sententias possint proferre.

Excommunicatione hac in aliis non recipiendi.

§ 13. Prohibemus insuper, ne ulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro vel in aliis locis vestris eiusdem ordinis professionem, fas sit sine abbatis sui licentia ordinem ipsum relinquere, et ad locum religionis alterius, vel ad ordinem alium se transferre; discedentes vero aliter, nullus cuiuscumque religionis vel status existat, audeat retinere: quod si secus factum fuerit, tam discedens, quam is seu illi, qui ipsum talem receperint, si requisiti eum a se non reiecerint infra mensem, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant.

Causulae

§ 14. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat monasteria, prioratus, membra et loca praedicta temere perturbare aut eorum possessiones etc.

Ego BENEDICTUS catholicae Ecclesiae episcopus.

Ego Ioannes Tusculan. episcopus.

Ego Theodoricus civitatis Populi episcopus.

Ego Leonardus Alban. episcopus.

Ego Petrus Sabin. episcopus.

Ego frater Ioannes Portuen. episcopus.

Ego Ioannes tit. Sanctorum Marcellini et Petri presbyter cardinalis.

Ego frater Robertus tit. Sanctae Pudencianae presbyter cardinalis.

Ego frater Gentilis tituli Sancti Martini in Montibus presbyter cardinalis.

Ego Neapoleo Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Londolphus Sancti Angeli diaconus cardinalis.

Ego Guilelmus Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis.

Ego Franciscus S. Luciae in Silice diaconus cardinalis.

Ego Franciscus Sanctae Mariae in Cosmedin diaconus cardinalis.

Ego Ricardus S. Enstachii diaconus cardinalis.

Ego Lucas S. Mariae in Via Lata diaconus cardinalis.

Dat. Laterani per manum Papiani episcopi Parmen. S. R. E. vicecancellarii, 2 id. martii, indict. 2, incarnationis dominicae anno 1504, pont. vero domini Benedicti PP. XI anno primo.

Dat. die 14 martii 1504, pontif. anno 1.

CLEMENS V

PAPA CXCV

Anno Domini MCCCIV.

Post unius fere anni Sedis Apostolicae vacationem, die tandem 5 iunii anno 1505 electus est Perusii in Romanum Pontificem Bertrandus de Gotto natione Vasco, patre Beraudo, archiepiscopus Burdegalsis, qui, coronatus Lugduni die 14 novembris eiusdem anni, Clemens Quintus appellatus est. Sedit in pontificatu annos viii, mens. x, dies xv, temporibus Andronici in Oriente imperatoris et Alberti mox Henrici, regum Romanorum. Obiit Carpentoracti die 20 aprilis anno 1514. Vacavit sedes an. ii, mens. iii, dies xviii.

I.

Saecularizatio Ecclesiae Burdegalsis ordinis Sancti Augustini (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Causae huius saecularizandi Ecclesiae. — Eam saecularizat: — 2. Canonicosque saeculares in ea decernit instituendos. — 3. Clausulae.

(1) Ex Regest. Vatic.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Exordium.

Sedes Apostolica, quae super universas Ecclesias obtinet divina institutione primatum, circa singulas maternas diligentiae cura sedulo vigilans, earum profectibus velut sollicita mater ardentem intendit, studens ea penitus submovere, per quae ipsae Ecclesiae sustinere possent circa spiritualia vel etiam temporalia nocumenta; et illa efficaciter agere, quorum suffragio eis in utrisque augmentum, Deo propitio, valeat provenire.

Causae huius saecularizandi Ecclesiae.

§ 1. Sanè inter varias et innumeras sollicitudines, quae nobis ex officio apostolatus incumbunt, ad Burdegalsensem Ecclesiam, quae nos olim ante nostrae promotionis initia fovit ut filium, ac demum nos sponsum habuit, nostrae gubernationi commissa, nunc vero demum nos patrem ac dominum recognoscit, cum de ipsa fuerimus, gratia favente divina, non nostris meritis, ad supremae dignitatis fastigium evocati; propter quod eius non possumus nec volumus oblivisci, nostrae mentis aciem convertentes, et attendentes, quod dicta Ecclesia, in qua ordo Sancti Augustini institutus existit ab antiquo, propter defectum et impotentiam canonicorum regularium in ipsa Ecclesia existentium, circa bona et iura ipsius gravia recepit hactenus, et adhuc recipit nocumenta; cum nonnulli per suam potentiam illa occupaverint et invaserint, occupent et invadant, et alias de decimis et redditibus et aliis iuribus dictae Ecclesiae debitis non respondeant, nec ipsa occupata restituant, ut tenentur, eidem: quae quidem omnia possent contingere etiam in futurum: considerantes insuper, quod iidem canonici a primis institutis et observantiis regularibus sui ordinis a multis retroactis temporibus citra temeritate propria discedentes, ad mores et conditiones saecularium canonicorum quasi totaliter se traxerunt, ac attendentes, quod, consideratis statu et

conditione illius patriae, dicti canonici ad huiusmodi instituta et observantias regulares servandas, ut tenentur in habitu et in aliis, sine gravi scandalo reduci non possent, nec hactenus per nos, dum praeramus ipsi Ecclesiae, ac alios Burdegalsen. archiepiscopos, qui fuerant pro tempore, potuerunt; nec rigor etiam disciplinae regularis dicti ordinis posset deinceps in eos commode exerceri; ex quorum transgressione, neglectu vel contemptu de facili suarum incurrerent periculum animarum, cui ex debito pastoralis officii, prout est possibile, occurrere nos oportet; quodque propter religionis nexum, cuius observantiae recipiendos canonicos in ipsa Ecclesia se astringere oporteret, inveniri non possent de facili viri sic litterati, potentes et alias idonei, quales dictam Ecclesiam, quae metropolitana, et alias insignis existit, ad instruendum alios in literarum scientia, praesertim sacrae paginae, et in aliis, quae ad curam pertinent animarum, nec non ad recuperandum et defendendum bona et iura praedicta, habere decet, vellent institui in eadem: ac indubitanter credentes, quod si ex nostrae providentiae studio de regulari fiat ipsa Ecclesia saecularis, personae huiusmodi facilius poterunt reperiri: et quod exinde honoris et commodi eidem Ecclesiae proveniret non modicum incrementum, et salubrius poterit in spiritualibus et temporalibus gubernari ac in praedictis bonis et iuribus manuteneri utiliter et defendi; horum et etiam aliorum, quae rationabiliter animum nostrum movent, consideratione ducti, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate apostolica, praefatam Burdegalsensem Ecclesiam perpetuo constituimus saecularem, ac de caetero canonicos instituendos in ea fore volumus saeculares.

Eam saecularizavit

§ 2. Decernentes ex nunc eadem auctoritate ipsos ad regulam sancti Augustini, in habitu, professione, et aliis observantiam non astringi, et ad observantias regulares, disciplinam, et statuta eiusdem

Canonicosque saeculares in ea decernit instituendos.

regulae et ordinis, vel alia quaelibet regularis status in aliquo non teneri. Volumus tamen, quod canonici nunc praesentes, qui iam sunt in praedicta Ecclesia instituti, sub regula, statutis et observantia dicti ordinis, et in eo habitu et professione in qua olim fuerunt, vivant et remaneant in ipsa Ecclesia, Domino, ut tenentur, perpetuo servituri.

Clausula.

§ 3. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae constitutionis et voluntatis infringere etc.

Datum Pessaci prope Burdegalam quinto idus novembris, pontificatus nostri anno 1.

Dat. die 9 novembris 1305, pont. anno 1.

II.

Confirmata Bonifacii VIII constitutione, qua Hungariae regnum Mariae, Siciliae reginae, eiusque nepoti Carolo adiudicatur, Othoni Bavariae duci, a nonnullis in regem electo, dies indicitur, ut eam Apostolica Sede sistat (1).

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Tumultus in Hungaria adhuc vigentes. — 2. Series facti. — 3. Bonifacii VIII constitutionem confirmat. — 4. Nonnulli procures et episcopi contra Bonifacii edicta sensere cum rege Boemiae. — Defuncto Venceslao, Bavariae ducem ad regnum occupandum evocaverunt; — Qui profectus in Hungariam insignem regnum accepit. — Maria et Carolus auxilium Sedis Apost. implorant. — 5. Annuit eorum precibus Clemens. — Censuras iis incutit, qui in Carolum rebellionem moverint. — 6. Intentatum duci Bavariae anathema. — 7. Designatum eidem duci anni tempus ad producenda iura apud Sedem Apost. — 8. Eique silentium impositum.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Proemium

Aeterni providentia Principis, quae nihil in terra sine certa causa, propriaque ra-

(1) Ex Regest. Vatic. — Carolo eidem Hungariae regnum adiudicatum vidimus in Bonifacio VIII, Constit. xix, pag. 162.

tione disponit, unicam Sponsam suam, catholicam scilicet et matrem Ecclesiam stabilivit in terris; in qua Christi vicarium Romanum Pontificem successorem Petri voluit obtinere primatum, ac eius caput existere; tradens sibi claves regni caelestis, ligandi scilicet pontificium, et solvendi, ut praesit familiae domus Israel, et opportuna singulis renatis fonte Baptismatis, qui oculis fidei suum conspiciunt Creatorem, opportunitatis tempore, praesertim in exhibitione iustitiae dispenset auxilia; et prout personarum, locorum, temporum et negotiorum qualitas exigit, evellat et destruat, dissipet et disperdat, aedificet atque plantet sub ipsius Creatoris nomine et doctrina; et ut gregem pascens dominicum, infirma consolidet, sanet aegrotam, fracta colliget, et abiecta reducat; ac ad Eum, sicut ad omnis inventutis animae Magistrum et Dominum et universale refugium denique recurratur. Quapropter nos, licet immeriti, eiusdem Ecclesiae regimini praesidentes, levamus in circuitu vigilis more pastoris tam corporeos quam mentales oculos, et quod gregi commisso nobis expedire conspiciamus, prout nobis ex alto permittitur, ministramus, fovendo iustitiam, deprimendo nequitiam, plantando et colendo virtutes, ac vitia expiando.

§ 1. Verum, licet de universis et singulis regionibus, et earum incolis Deo et Apostolicae Sedi devotis, ut pacis et quietis, repressis conatibus malignorum, beatitudine prosperentur, sollicitè cogitemus, et ad id attentae considerationis diffundamus intuitum: nunc tamen regni Ungariae, nobilitate pollentis, et incolarum eius seditiosos tumultus, concertationes varias, ac deploranda discrimina, eidem Sedi frequenter exposita, amare ac praecordialiter intuentes, condolemus eis plurimum, et vastitati eorum oportuna, prout possibilitati nostrae permittitur, iustitia superante malitiam, remedia proponamus.

§ 2. Dudum siquidem, clarae memo-

Tumultus in Hungaria adhuc vigentes.

Series facti.

riae Venceslao rege Boemiae tunc vivente, per eius nuntium et literas, supplicante felicis recordationis Bonifacio PP. octavo praedecessori nostro, ut negotium quondam Venceslai eiusdem regis filii tunc viventis, quem in regem Ungariae concorditer et canonice proponebat electum, et eundem regem Boemiae, ac tam suos quam eiusdem filii in hac parte sequaces, in benevolentiam et gratiam eius reciperet etc. (1), prout haec enarratis, quae a Bonifacio gesta sunt; et alia in ipsius praedecessoris Bonifacii bullatis literis inde confectis plenius et serius continetur, quae omnia postmodum fuisse dicuntur in locis solemnibus dicti regni Ungariae de mandato praedecessoris eiusdem tempore debito solemniter nihilominus publicata.

Bonifacii VIII constitutionem confirmat.

§ 3. Nos autem, eiusdem praedecessoris Bonifacii in hac parte vestigiis inhaerentes, ipsorum reginae ac regis Ungariae supplicationibus inclinati, constitutionem, diffinitionem, declarationem, voluntatem, mandatum sive mandata, censuram, absolutionem, termini praefixionem, silentii impositionem, praesidii denegationem, et alia supradicta, quae per eundem praedecessorem Bonifacium taliter facta sunt, rata habentes et grata, ea ex certa scientia de fratrum nostrorum consilio et assensu, auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Excommunicationis vero sententiam supradictam volumus usque ad satisfactionem condignam auctoritate nostra, appellatione remota, inviolabiliter observari.

Nonnulli procures et episcopi contra Bonifacii edicta sensere cum rege Boemiae.

§ 4. Verum, sicut fama publica, quoniam infamia referente, non absque grandi admiratione seu potius turbatione didicimus, quod, etiamsi sit manifestum atque notorium, nedum in ipso regno Ungariae ac vicinis, sed in remotis etiam partibus, esse dicitur, quod nulla potest tergiver-

(1) Caetera omisimus: concordant enim cum superallata Bonifacii Constitutione mut. mut. usque ad illa verba solemniter publicata.

satione celari, nonnulli ex praelatis, clericis, religiosis, comitibus, sive banis, baronibus, militibus, civibus et incolis memoratis praefatorum Boemiae regis et filii in hac parte fautores atque sequaces, immemores salutis eorum huiusmodi praeccepta, sententias et processus praedecessoris eiusdem damnabiliter contemnentes, ac venientes temere contra ea, praefatis reginae ac filio regi Ungariae iuxta praemissum mandatum ipsius praedecessoris, assistere circa recuperationem, defensionem et conservationem iam dicti regni Ungariae, ipsisque parere, intendere ac respondere minime curaverunt; quin potius ipsi Boemiae regi et filio, dum vivebant, eorumque ministris adversus reginam eosdem, et Carolum regem Ungariae, ac in eorum praedictum praestiterunt postmodum auxilium, consilium et favorem, praedictos reginam et Carolum regem super ipso regno ac eius bonis et iuribus inquietando nequiter, et multipliciter molestando, propter quod praefatam excommunicationis sententiam latam per eundem praedecessorem Bonifacium damnabiliter incurrerunt; eodem autem rege Boemiae viam deinde universae carnis ingresso, praefato ad huc ipsius regis vivente filio, nonnulli ex praemissis praelatis, clericis et religiosis, comitibus sive banis, baronibus, militibus, incolis atque civibus in sensum dati reprobam, et spiritu obcaecati nequitiae, in multiplicationem excessuum, iniuriarum, contemptus et offensarum ausus praecipuos colabentes, contra eosdem Carolum regem et reginam Ungariae, nobilem virum Octonem Bavariae ducem nequiter convocarunt, seu potius abduxerunt, adhaerendo et assistendo sibi patenter et publice ad invasionem, occupationem, et detentionem dicti regni Ungariae, vel aliquius partis ipsius, ac praestando auxilium, consilium et favorem; ex quo etiam ipsos tenet excommunicationis praefatae laqueus alligatos: idemque dux ipsorum et aliorum potentia fultus, et auxiliis com-

Defuncto Venceslao, Bavariae ducem ad regnum occupandum evocaverunt.

Qui profectus in Hungariam insignem regium accepit.

munus, praetextu convocationis seu obductionis huiusmodi ad invasionem, occupationem et detentionem praedicti Ungariae regni temeraria praesumptione se transferens, per ipsum B. Vespriemensem et quondam A. Chamadiensem episcopos se coronari, ut dicitur, in regem Ungariae procuravit in hoc etiam officium iurisdictionis Strigonien. archiepiscopi, ad quem regis Ungariae coronatio pertinet, faciens usurpari; et eosdem Carolum regem et Mariam reginam Ungariae in adiudicata, ut praefertur, eis possessione dicti regni nequiter molestare, inquietare et perturbare praesumunt, invadendo, occupando et usurpando violententer et iniuste pro viribus terras, loca, bona et iura regni eiusdem, ac etiam detinendo in ipsius regni subversionem et scandalum suae ac suorum complicitum et sequacium in hac parte salutis dispendium, et praedictorum reginae ac regis grave damnum, praeciudicium, et iacturam: propter quae pro parte praedictorum reginae ac regis Ungariae pro adhibendo super iis optimo remedio ad nostram et dictae Sedis providentiam humiliter habitus est recursus.

Annuit eorum precibus Clemens.

§ 5. Nos itaque, nolentes haec non absque divina et praefatae Sedis iniuria et contemptu attentata taliter et praesumpta, sicuti nec debemus conniventibus oculis praeterire, quin circa ea, cum simul omnibus in iustitia debitores, officii nostri debitum, prout tenemus et expedire credimus, exequamur, praelatis, clericis et religiosis, comitibus sive banis, baronibus, militibus, civibus, incolis, complicitibus, et sequacibus memoratis sub excommunicationis in personas et interdicti in terras et loca eorum, ac privationis omnium officiorum et beneficiorum, privilegiorum et gratiarum atque bonorum, quae a Romana, sive ab aliis vel in aliis quibuscumque tenent vel habent Ecclesiis, poenis atque sententiis, quas ipso incurrant facto, si secus egerint, districte praecipimus, ut a praemis omnibus contra praedictos Carolum

et reginam Ungariae, in auxilium et favorem ducis praefati, per eos attentatis taliter et praesumptis, cessent penitus et desistant; et tam eosdem praelatos, clericos et religiosos, comites sive banos, barones, milites, cives, incolae, complices et sequaces, quam omnes alios et singulos tam de praefato regno Ungariae ac ipsius pertinentiis et iuribus, quam de aliis regionibus quibuscumque, sive annexis sive non annexis eidem regno, cuiuscumque sint praeminentiae, dignitatis, ordinis, conditionis et status, et etiamsi regali vel alia quavis praefulgeant dignitate, attente monemus, eis omnibus et singulis auctoritate praedicta sub eisdem poenis et sententiis, quas si contra fecerint, eos incurrere volumus ipso facto, districte iniungentes, ne in praeciudicium praedictorum reginae ac regis Ungariae praefatum Bavariae ducem, vel quemvis alium, regem Ungariae nominare, titolare vel describere, seu habere, vel tenere praesumant: neve ipsum, vel ministros eius quomodolibet recipiant vel admittant, nec ei vel huiusmodi ministris ipsius in invasione, occupatione, usurpatione, vel detentione dictorum regni Ungariae, iurium et pertinentiarum eius, aut annexorum sibi, vel alicuius, praefatis eorum praestent auxilium, consilium vel favorem publicum vel occultum, vel de alicuius eiusdem regni redditibus, bonis et iuribus quoquomodo respondeant vel ministrent, neque cum eis vel pro eis ullam faciant colligationem, coniurationem, convocationem vel communicationem, seu alias noxiam novitatem, donec de iure et proprietate dicti regni ab eadem Sede plene fuerit diffinitum.

§ 6. Ipsum quoque ducem Bavariae attente monemus, sibi districte iniungimus, sub similibus excommunicationis et interdicti ac privationis poenis et sententiis, quas ex nunc, prout ex tunc, si contra fecerit, proferimus contra eum ac eas ipso facto eundem incurrere volumus, ne se regem Ungariae nominet; neve de

Designatum eidem duci anni tempus ad producenda iura apud Sedem Apostolicam.

illo titulum sibi dignitatis regiae, vel alterius dominationis adscribat, neque praefatum regnum, vel aliquam eius partem occupare, invadere, vel detinere praesumat; neve praelibatum Carolum Ungariae regem vel ministros ipsius in possessione praedictorum regni Ungariae iurium, et pertinentiarum eius, vel quorumcumque annexorum eidem, per se vel alium seu alios impediat, perturbet quomodolibet, vel molestat: sed a qualibet eorum occupatione, invasione, usurpatione ac detentione cesset et desistat omnino, quousque super ipsius regni iure ac proprietate plena praefatae Sedis, ut praemititur, diffinitio subsequatur.

§ 7. Et ne dici possit, quod quemquam a prosecutione sui iuris super proprietate dicti regni excludere intendamus, ipsi duci Bavariae usque ad annum continuum, postquam haec in dicto regno vel vicinis partibus iuxta tenorem aliarum literarumstrarum extiterint publicata, peremptorium assignamus terminum, infra quem per se vel alium seu alios, si qua de proprietate praedicti Ungariae regni iura se habere crediderit, illa nobis et Sedi Apostolicae reverenter ostendere, petere, ac coram nobis vel ipsa Sede prosequi debito procuret ordine; ac sicut rationis extiterit, et melius sibi videbitur expedire. Parati enim sumus exhibere ipsi favorabiliter et benigne super hoc iustitiae complementum.

§ 8. Caeterum, ne molestandi et turbandi pro velle sit ei exceptionis cuiuscumque facultas, si ultra praemissum assignatum sibi terminum non prius ostenderit, petierit et prosecutus fuerit, ut praefertur, super iure proprietatis, si quod dicto duci forsitan in regno ipso competeret, a nostrae et dictae Sedis sit praesidio iurisdictionis exclusus, et in quocumque iudicio tam de rigore iustitiae, quam de apostolicae plenitudine potestatis ei super hoc perpetuum silentium imponimus de praedictorum fratrum consilio et assensu.

Bull. Rom. Vol. IV.

24

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum confirmationis, praecepti, monitionum, mandatorum, assignationis et impositionis infringere etc.

Datum Pictavis quarto idus augusti, pontificatus nostri anno II.

Dat. die 10 augusti 1306, pont. anno II.

III.

Excommunicatio Andronici Graecorum imperatoris, eiusque complicitum et adhaerentium (1).

SUMMARIUM

1. Anathema in Andronicum. — 2. Vetatur catholicis foedus cum ipso coire. — Sprenantibus imperia inflicta anathema.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad certitudinem praesentium et memoriam futurorum.

§ 1. Andronicum Palaeologum, qui Graecorum imperatorem se nominat, tanquam eorundem Graecorum antiquatorum schismaticorum, et in antiquato schismate constitutorum, et per hoc haereticorum et haeresis ipsorum, ut schismatis antiquati fautorem, de fratrum nostrorum consilio, denunciamus excommunicationis sententiam latam a canone incurrisse, ac ipsius fore sententiae vinculo innodatum.

§ 2. Caeterum universis et singulis regibus, principibus et ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus et caeteris omnibus, cuiuscumque sint praeminentiae, conditionis, aut status; nec non universitatibus civitatum, castrorum, et aliorum locorum districtius inhibemus, ne cum eodem Andronico Palaeologo, in huiusmodi excommunicatione manente, societatem vel confoederationem aliquam contrahere sub quovis ingenio vel machinatione praesumant; vel ei alias in iis, pro quibus excommunicatus est et de-

(1) Ex Regest. Vatic.

Clauulae.

Anathema in Andronicum

Vetatur catholicis foedus cum ipso coire

Sperantibus
Imperia infli-
ctum anathema.

nunciatus a nobis, praestare consilium, auxilium, vel favorem publicum vel occultum: et, si secus praesumptum fuerit, omnes singulares personas contrarium praesumentes, non obstante qualibet indulgentia sub quacumque forma verborum vel expressione ipsis ab Apostolica Sede concessa, vel imposterum concedenda, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere, sententiam excommunicationis, quam ex nunc in ipsos ferimus, incurrere volumus ipso facto. Terras autem ipsorum, nec non et universitates praedictas, quae secus attentare praesumpserint, prout expedire videbimus, ecclesiastico subiaceat curabimus interdicto: ad privationem omnium bonorum, quae a quibuslibet tenent Ecclesiis, et ad poenas alias spirituales et temporales, prout utile putabimus, processuri: et nihilominus societatem et confederationem ipsas, etsi poenarum et iuramenti adiectione, vel quacumque fuerint alia firmitate vallatae, decernimus irritas et inanes.

Datum Pictavis tertio nonas iunii, pontificatus nostri anno secundo.

Dat. die 3 iunii 1307, pontif. anno II.

IV.

Universis christifidelibus, pro reparatione Lateranensis basilicae igne consumptae laborantibus, conceditur indulgentia decem annorum, totidemque quadragenarum (1).

SUMMARIUM

Lateranensis basilicae dignitas. — Fortuito igne concremata. — Christi fideles ad eius reparationem adhortatur. — Proposita indulgentia.

(1) Ex Regest. Vatic. — Hae literae datae III idus augusti in editione Mainardi habentur sub numero V; sequentes vero, datae XII idus augusti, sub num. IV. Nos chronologiam sequi cupientes, ordinem, ut par est, restituimus. (T. E.)

Clemens episcopus servus servorum Dei, universis Christifidelibus, praesentes literas inspecturis, salutem et apostolicam benedictionem.

Etsi fidei christianae cultores universas Ecclesias per orbem terrarum diffusas, in quibus maiestas Altissimi collaudatur, teneantur et debeant devotione celebri venerari; ad venerabilem tamen Ecclesiam Lateranensem in honorem Salvatoris mundi dedicatam, ac vulgariter beati Iohannis titulo insignitam, ubi imago Salvatoris depicta primum visibilis omni populo romano apparuit, quam divina clementia praerogativa sublimavit honoris, multisque dotavit singularibus titulis dignitatum, inter caeteras maiorem teneantur reverentiae plenitudinem exhibere.

Cum igitur nuper eadem ecclesia, tam celebris quam insignis, incendio fuerit, divina id permittente clementia, quod dolenter referimus, causaliter concremata: nos ad reparationem ipsius paternis studiis, prout pastoralis tenemur officio, efficaciter intendentes; et considerantes attente, quam conveniens sit et dignum, ut Christi fideles eidem Ecclesiae debitum honorem exhibeant, et ad eius decorem sua etiam impendia subministrent; cum frustra non immerito salutem expectet, qui non ex omni corde ac mente suis cum veneratione et honore debitis non reveretur nec invocat Salvatorem; universitatem vestram rogamus et hortamur in Domino, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus, attendentes provide quod inter holocausta virtutum illud Deo acceptabilius redditur, quod de puri animi hilaritate ac pinguedine charitatis offertur, de bonis vobis a Deo collatis ad reparationem dictae ecclesiae, quae magna plurimum ac sumptuosa exigit onera expensarum, pias et largas eleemosynas, et grata subsidia erogetis; ut co-operantibus vestris charitativis subventionibus possit eadem ecclesia, decentis consummatione structurae laudabiliter re-

Lateranensis
basilicae digni-
tas.

Fortuito igne
concremata.

Christi fideles
ad eius repara-
tionem adhor-
tatur.

Praeposita in-
dulgencia.

stituta, superni Regis laudibus apta reddi: vosque per hoc et alia bona, quae Domino inspirante feceritis, ad aeternae positae felicitatis gaudia pervenire. Nos enim de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui usque ad consummatum finem tam pii operis, quod incumbit, circa ipsum opus personaliter laboraverint, vel ad illud manum praestiterint adiutricem, decem annos et decem quadragenas de iniunctis eis poenitentiis misericorditer relaxamus: nec non a Domino Deo nostro Salvatore omnium, in cuius honorem supradicta basilica dedicata fuisse dignoscitur, secundum quantitatem subsidii et devotionis affectum suorum remissionem peccaminum, et suarum animarum salutem, misericorditer consequatur.

Datum Pictavis tertio idus augusti, pontificatus nostri anno tertio.

Dat. die 11 augusti 1307, pont. anno III.

V.

Indictio XV sacri et oecumenici Concilii Viennensis primi, ad kalendas octobris 1309 (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Romanae Ecclesiae dignitas. — 2. Ipsius sollicitudo pro recuperatione Terrae Sanctae: — 3. Ea propter multa Templariis concessit privilegia. — 4. Multa se audisse ab illis, ait Pontifex, patrari mala. — 5. Quae audierit, exponit: — Haec a Philippo nuntiis fuisse sibi delata. — 6. Scelera nonnulla Templarium quondam fuisse confessum: — Septuaginta duos Templ. eadem

(1) Eiusmodi fere literas hic idem Pont. direxit aliis principibus, necnon archiepiscopis, episcopisque, et praelatis, quas praetermisi, una cum aliis literis prorogationis dicti Concilii usque ad kalendas octobris anni 1310, et deinde subsequentis anni 1311. In quo quidem Concilio, Ordo Militum Templariorum ab istoniet Pontifice damnatus fuit, ut hic infra in eius constitutione. *Cherubinus.*

scelera in concistorio publico fuisse confessos: — 7. Tribus cardinalibus caeterorum commissum examen: — 8. Ac Templarios eadem deposuisse: — 9. Ventiam petentes, fuisse absolutos: — 10. Publicis itaque scripturis Papae traditis: — 11. Locorum ordinariis se commisisse inquit, ut super eisdem inquirant: — 12. Ac super his plurimum dolet: — 13. Indictoque concilio post biennium cogendum: — 14. Monitisque praelatis omnibus, ut Viennam intra hoc tempus accedant: — 15. Secum huius examen rei deferentes: — 16. Nec ullus inanis excusationis praetextu desit: — 17. Philippum hortatur, ut ipse quoque illuc pergat.

Clemens Papa quintus, carissimo in Christo filio Philippo regi Francorum Illustri.

Regnans in coelis triumphans Ecclesia, cuius pastor est Pater aeternus, cui sanctorum ministrant agmina et laudis gloriam angelorum chori decantant, in terris ad sui similitudinem et repraesentationem constituit Ecclesiam militantem, unigenito Filio Dei vivi Domino Iesu Christo ineffabili commercio copulatam, in qua idem unigenitus Dei Filius a Patre progrediens, per illustrationem Paraclyti, procedentis pariter ab utroque, statuit fidei fundamentum.

§ 1. Sane Romana Ecclesia, mater alma fidelium, caput est, disponente Domino, Ecclesiarum aliarum omnium et magistra: a qua, veluti a primitivo fonte, ad singulas alias eiusdem fidei rivuli derivantur, ad cuius regimen voluit Christi clementia Romanum Pontificem vice sui deputare ministrum, ut instructionem et doctrinam ipsius eloquio veritatis evangelicae traditam, cuncti renati fonte Baptismatis teneant et conservent, ut qui sub hac doctrina cursum vitae recte peregerint, salvi fiant; qui vero ab ea devierint, condemnentur.

§ 2. Ipsa nempe Romana mater Ecclesia iuxta exigentiam possibilitatis ipsius, ad cunctas orbis provincias, in quibus divini Nominis cultus viget, fideique catholicae observantia rutilat, intuitum

Exordium.

Romanae Ecclesiae dignitas.

Ipsius sollicitudo pro recuperatione Terrae Sanctae.

sedulae considerationis extendens, ac subiiciens ab olim suae considerationis examini diuturnae calamitatis angustias illius specialis haereditatis Dominicae, videlicet Terrae Sanctae ab infidelibus miserabiliter conculcatae, in qua idem Patris aeterni Filius nostrae carnis indumento contextus, salutem humani generis pietate ineffabili extitit operatus, quamque sua Ipse voluit corporali insignire praesentia, et proprii aspersione Sanguinis consecrare, multa sollicitudine studuit eidem terrae retroactis temporibus, quibus potuit remediis, ut eriperet ab ipsis impiis, subvenire.

Et propter multa Templarii concessit privilegia

§ 3. Et quia inter caeteros, quos professio christianae religionis includit, milites et fratres domus Militiae Templi Hierosolymitani, sicut est toti orbi notorium, tamquam speciali eiusdem fidei pugiles et iam dictae Terrae praecipui defensores, ipsius Terrae negotium principaliter gerere videbantur, ipsos et eorum ordinem praefata Ecclesia specialis favoris plenitudine prosequens, eos adversus Christi hostes crucis armavit signaculo, multis exaltavit honoribus, ditavit facultatibus, ac diversis libertatibus et privilegiis communivit.

Multa se audisse ab illis, ait Pontifex, patrari mala:

§ 4. Si nimirum cum crederentur in Domini servitio sub regulari habitu fideliter militare, sibi quasi cunctorum manus fidelium, cum multiplici erogatione bonorum sentiebant multifarie multisque modis propterea adiutrices, sed (proh dolor) nova et calamitosa vox, de malignitatis fratrum ipsorum enormitate progrediens, nostrum replevit, imo verius, perturbavit auditum. Haec enim vox nuntia lamentationis et gemitus, audientibus horrorem ingerit, commovet animos, mentes turbat et cunctis fidei christianae cultoribus novae et ineffabilis amaritudinis calicem subministrat, et dum facti seriem eius necessitate praesente depromimus, noster attenuatur prae angustia spiritus; et valetudinis fatigata confra-

ctibus, membra singula prae nimio dolore tabescunt.

§ 5. Dudum siquidem circa nostrae promotionis ad apicem summi pontificatus initium, etiam antequam Lugdunum, ubi recepimus nostrae coronationis insignia, veniremus, et post, tam ibi quam alibi, secreta quorundam nobis insinuatione intimavit, quod magister, praeceptores, et alii fratres dictae Militiae Templi, et etiam ipse Ordo, qui ad defensionem patrimonii ipsius Domini nostri Iesu Christi fuerant in transmarinis partibus deputati, contra ipsum Dominum in scelus apostasiae nefandum, detestabile idololatriae vitium, execrabile facinus sodomorum, et haereses varias erant elapsi. Sed quia non erat verisimile, nec credibile videbatur, quod viri tam religiosi, qui praecipue pro Christi nomine suum saepe sanguinem effundere, ac personas suas mortis periculis frequenter exponere credebantur, quique multa et magna, tam in divinis officiis, quam in ieiuniis et aliis observantiis devotionis signa frequentius praetendebant, suae sic essent salutis immemores, quod talia perpetrarent, huiusmodi insinuationi ac delationi ipsorum, eiusdem Domini nostri exemplis in canonicae Scripturae doctrinis edocti, aurem nolimus inclinare: deinde vero tu, cui eadem fuerant facinora nunciata, non typo avaritiae, cum de bonis Templariorum nihil tibi vindicare vel appropriare intendas, imo ea nobis et Ecclesiae per deputandos super hoc a nobis administranda, gubernanda, conservanda et custodienda liberaliter et devote in regno tuo dimisisti, manum tuam exinde totaliter amovendo, sed fidei orthodoxae fervore, tuorum progenitorum vestigia clara sequens, accensus, de praemissis, quantum licite potuisti te informans, ad instruendum et informandum nos super iis multas et magnas nobis informationes per tuos nuntios et literas destinasti.

Quae audierit, exponit.

Haec a Philippo nuntio fuisse sibi delata

§ 6. Infamia vero contra Templarios ipsos increbescente, validius super sce-

Scelera nonnulla Templarium quondam fuisse confessum:

leribus ante dictis: et quia etiam quidam miles eiusdem ordinis magnae nobilitatis, et qui non levis opinionis in dicto ordine habebatur, coram nobis secreto iuratus deposuit, quod in receptione fratrum praefati ordinis haec consuetudo, vel verius corruptela servatur, quod ad recipientis, vel ab eo deputati suggestionem, qui recipitur, Christum Iesum negat, et super crucem sibi ostensam spuit in vituperium Crucifixi, et quaedam alia faciunt recipiens et receptus, quae non sunt licita, nec humanae conveniunt honestati, prout ipse tunc confessus extitit coram nobis, urgente nos ad id officii nostri debito, vitare nequivimus, quin tot et tantis clamoribus accommodaremus auditum. Sed cum demum, fama publica deferente ac clamosa insinuatione, tui necnon et ducum, comitum et baronum, ac aliorum nobilium, cleri quoque ac populi dicti regni tui, ad nostram propter hoc tam per se, quam per procuratores et syndicos praesentiam venientium (quod dolenter referimus) ad nostram audientiam pervenisset, quod magister, praeceptores et alii fratres dicti ordinis et ipse ordo, praefatis et pluribus aliis erant criminibus irretiti; et praemissa per multas confessiones, attestations et depositiones praefati magistri, et plurium praeceptorum et fratrum ordinis praelibati coram multis praelatis, et haereticae pravitatis inquisitore in regno Franciae factas, habitas et receptas, et in publicam scripturam redactas, nobisque et fratribus nostris ostensas, probari quodammodo viderentur, ac nihilominus fama et clamores praedicti in tantum invaluisse et etiam ascendissent, tam contra ipsum ordinem, quam contra personas singulares eiusdem, quod sine gravi scandalo praeteriri non poterat, nec absque eminenti periculo tolerari: nos Illius, cuius vices, licet immeriti, in terris gerimus, vestigiis inhaerentes, ad inquirendum de praedictis, ratione praevia, duximus procedendum, multosque de praec-

ceptoribus, presbyteris, militibus et aliis fratribus dicti ordinis reputationis non modicae in nostra praesentia constitutos, praestito ab eis iuramento, quod super praemissis meram et plenam nobis dicerent veritatem, super praedictis interrogavimus et examinavimus usque ad numerum septuaginta duorum, multis ex fratribus nostris nobis assistentibus diligenter, eorumque confessiones per publicas manus in authenticam scripturam redactas, illas in nostra et dictorum fratrum nostrorum praesentia, ac deinde interposito aliquorum dierum spacio, in consistorio legi fecimus coram ipsis, et illas in suo vulgari cullibet eorum exponi. Qui perseverantes in illis, eas expresse et sponte, prout recitatae fuerant, approbarunt.

Septuaginta duos templarii ad auctoritatem publicam fuisse confessos:

§ 7. Postquam cum magistro et praecipuis praeceptoribus praefati ordinis intendentes super praemissis inquirere per nos ipsos, ipsum magistrum, et Franciae, Terrae Ultramarinae, Normandiae, Aquitaniae ac Pictaviae praeceptores maiores nobis tunc Pictavis existentibus, mandavimus praesentari. Sed quoniam quidam ex eis sic infirmabantur tunc temporis, quod equitare non poterant, nec ad nostram praesentiam quoquomodo adduci, nos cum eis scire volentes de praemissis omnibus veritatem, et an vera essent quae continebantur in eorum confessionibus et depositionibus, quas coram inquisitore pravitatis haereticae in regno tuo praefato, praesentibus quibusdam notariis publicis et multis aliis bonis viris dicebantur fecisse, nobis, et fratribus nostris per ipsum inquisitorem sub manibus publicis exhibitis et ostensis dilectis filiis nostris Berengario tit. Ss. Nerei et Achillei, Stephano tit. S. Cyriaci in Thermis, presbyteris, ac Landulpho S. Angeli diacono, cardinalibus, de quorum prudentia, experientia et fidelitate indubitata fiduciam obtinemus, commisimus et mandavimus, ut ipsi cum praefatis magistro et praeceptoribus inquire-

Tribus cardinalibus eorum commisit examen:

rent, tam contra ipsos et alias singulares personas dicti ordinis generaliter, quam contra ipsam ordinem super praemissis cum diligentia veritatem, et quicquid super his invenirent, nobis referre, ac eorum confessiones et depositiones per manum publicam in scriptis redactas nostro apostolatu deferre ac praesentare curarent, eisdem magistro et praeceptoribus absolutionis beneficium a sententia excommunicationis, quam pro praemissis, si vera essent, incurrerant, si absolutionem humiliter ac devote peterent, ut deberent, iuxta formam Ecclesiae impensuri.

Ac Templarios
eandem depo-
sitionem

§ 8. Qui cardinales ad ipsos magistrum et praeceptores personaliter accedentes, eis sui adventus causam exposuerunt, et quoniam tam personae, quam res ipsorum et aliorum Templariorum in dicto regno tuo consistentium in manibus nostris erant, quod libere absque metu cuiusquam plene ac pure super praemissis omnibus ipsis cardinalibus dicerent veritatem, eis auctoritate apostolica iniunxerunt. Qui magister et praeceptores Franciae, Terrae Ultramarinae, Normandiae, Aquitaniae ac Pictaviae, coram ipsis tribus cardinalibus, praesentibus quatuor tabellionibus publicis, et multis aliis bonis viris, ad sancta Dei Evangelia, ab eis corporaliter tacta, praestito iuramento, quod super praemissis omnibus meram et plenam dicerent veritatem, coram ipsis singulariter, libere, ac sponte, absque coactione qualibet et timore deposuerunt et confessi fuerunt, inter caetera, Christi abnegationem, et spuitionem super crucem, cum in ordine Templi recepti fuerunt, et quidam ex eis se sub eadem forma, scilicet cum abnegatione Christi et spuitione super crucem fratres multos recepisse. Sunt etiam quidam ex eis quaedam alia horribilia et inhonesta confessi, quae ut eorum ad praesens parcamus verecundiae, subticemus. Dixerunt praeterea, et confessi fuerunt esse vera, quae in eorum confessionibus et depositionibus continentur, quas dudum fecerant coram

inquisitore haereticae pravitatis. Quae confessiones et depositiones dictorum magistrum et praeceptorum in scripturam publicam per quatuor publicos tabelliones redactae, in ipsorum magistrum et praeceptorum et quorundam aliorum bonorum virorum praesentia, ac deinde interposito aliquorum dierum spatio, coram ipsis eisdem lectae fuerunt de mandato, et in praesentia cardinalium praedictorum, et in suo vulgari expositae cuilibet eorumdem. Qui perseverantes in illis, eas expresse ac sponte, prout recitatae fuerant, approbarunt, et post confessiones et depositiones huiusmodi, ab ipsis cardinalibus ab excommunicatione, quam pro praemissis incurrerant, absolutionem, flexis genibus manibusque completis, humiliter et devote, ac cum lacrymarum effusione non modica, petierunt.

§ 9. Ipsi vero cardinales, quia Ecclesia non claudit gremium redeunti, ab eisdem magistro et praeceptoribus haeresi abiurata expresse, ipsis secundum formam Ecclesiae auctoritate nostra absolutionis beneficium impenderunt.

§ 10. Ac deinde ad nostram praesentiam redeuntes, confessiones et depositiones praelibatorum magistrum et praeceptorum in scripturam publicam per manus publicas, ut est dictum, redactas, nobis praesentaverunt, et quae cum dictis magistro et praeceptoribus fecerant, retulerunt, ex quibus confessionibus et depositionibus, ac relatione invenimus saepifatos magistrum, et fratres in praemissis et circa praemissa, licet quosdam ex eis in pluribus, et alios in paucioribus, graviter deliquisse.

§ 11. Attendentes autem, quod scelera tam horrenda transire incorrecta absque Dei omnipotentis et omnium catholicorum iniuria, non poterant, nec debabant; decrevimus de fratrum nostrorum consilio per ordinarios locorum, ac per alios fideles et sapientes viros ad hoc deputandos a nobis, contra singulares personas ipsius ordinis, nec non contra

Veniam petentes, fuisse ab solutos

Publicis itaque scripturis Papae traditis.

Locorum ordinarios ad hoc commissos inquit, ut super eisdem inquirant

dictam ordinem per certas directas personas, quas ad hoc duximus deputandas, super praemissis criminibus et excessibus inquirendum.

An super his plurimum dolet:

§ 12. His nempe, quae magis flere cogimur quam narrare, cor nostrum passione nimia cruciatur, et cum tanta proinde nobis immineat gemendi materia, fletum non possumus declinare. Quisnam catholicus haec audiens, nimis non doleat et prorumpat in luctum? Quis fidelis huiusmodi sinistram eventum intelligens, amara non emittat suspiria, verbaque lamentationis et moestitudinis non erumpet, cum tota christianitas huiusmodi doloris sit particeps, et hic casus fideles percutiat universos. Ex his etiam, dum ministerio debitae considerationis nostrae mentis praesentatur obtutibus, ignis in nostris meditationibus exardescit, et ad tanta discrimina relevanda, suspirat affectus, zelus accenditur, et spiritus anxietur.

Indicteque concilio post biennium cogendum:

§ 13. Ad quod cum nos sufficere commode non posse sciamus, levamus oculos nostros ad montem, montem quidem Dei, montem uberem, montem pinguem, unde opportunum nobis provenire auxilium et humiliter petimus, et devote speramus: et quia salubre in his adhiberi remedium interest generaliter omnium, nos cum eisdem fratribus nostris, aliisque viris prudentibus exacto ac frequenti tractatu praehabito, prout tantae necessitatis instantia exigebat, de ipsorum fratrum consilio, universale concilium, sicut imitatione digna sanctorum Patrum consuetudo laudabilis longaevae observationis exemplo nos instruit, a proximis kal. octobris ad duos annos immediate sequentes decrevimus congregandum, ut in eo tam circa dictum ordinem, et personas singulares, et bona eiusdem, et alia, quae statum tangunt fidei catholicae, quam circa recuperationem et subsidium Terrae Sanctae, ac reparationem, ordinationem et stabilitatem ecclesiasticarum personarum et libertatum eorum illa, Deo auspice, communi consilio inveniantur provisio, et

eiusdem approbatione concilii roboretur; per cuius salutiferam executionem virtus Altissimi, eliminatis erroribus, roborata fide, ad tramitem veritatis reductis errantibus, reintegrata eiusdem fidei unitate, extirpatis vitis, virtutibusque plantatis, correctis excessibus, moribus reformatis, repressis oppressionibus, libertate solida stabilitate munita, recuperatis deperditis, et eiusdem Terrae statu prospero reparato, occupata restituat, vastata restauret et conservet, nobisque viam aperiat idem Ipse, qui novit, et facultatem tribuat Ipse, qui potest, ut sic in praemissis iuxta intentum animi nostri desiderium sibi ministrare possimus salubriter, quod idem verus eiusdem universalis Sponsus Ecclesiae ipsam dilectam suam purgatam maculis, munitam virtute, ac monilibus ornatam, unam semper habeat et formosam ad sui nominis laudem et gloriam, ad animarum profectum, robur fidei, pacem et exaltationem populi christiani. Quia vero prosecutio tanti propositi tempore indiget, ut deductum maturius facilius, auctore Domino, effectum debitum sortiatur, praedictum tempus ad id duximus deputandum.

§ 14. Unde venerabilibus fratribus nostris archiepiscopis, episcopis ac dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, praepositis, archidiaconis, archipresbyteris, et aliis Ecclesiarum praelatis, exemptis et non exemptis, eorumque capitulis et conventibus per alias nostras literas praeciando mandamus, ut iidem archiepiscopi, necnon et caeteri episcopi per ipsorum archiepiscoporum provincias constituti in eisdem literis nominati, reliquis ipsorum episcoporum in dictis provinciis remanentibus ad ea, quae pontificale officium exigunt, tam in suis, quam illarum dictarum provinciarum, qui ad huiusmodi concilium universale accesserint, civitatibus et dioecesium exercenda, omni negligentia relegata, cunctis prout talis et tanti negotii qualitas exigit, dispositis et paratis, sic medio tempore se

Monitisque praelatis omnibus, ut Vienne intra hoc tempus accedant.

accingant ad iter, quod in huiusmodi decreto termino, quem eis et aliis peremptorie assignamus, in Viennensi civitate, iidem archiepiscopi et episcopi taliter nominati personaliter, alii vero remanentes episcopi, electi, abbates, priores, decani, praepositi, archidiaconi, presbyteri et praelati, capitula et conventus per eosdem archiepiscopos et episcopos ad praedictum concilium accessuros, quibus ad omnia, quae in eodem concilio statuentur, fient, et ordinabuntur, et fuerint opportuna, concedant plenariam potestatem, de qua sufficienter constet per publica documenta, nostro se conspectui repraesentent. Quod si forsitan ipsis archiepiscopis et episcopis accessuris huiusmodi noluerint concedere potestatem, eo casu venire, vel alios procuratores idoneos cum potestate simili ad idem teneantur concilium destinare.

Secum huius ex. men rei de-
lentes

§ 15. Non obstantibus quibuscumque privilegiis seu indulgentiis quibuscumque personis, ordini, dignitati seu collegio sub quacumque verborum forma vel expressione a praedicta Sede concessis, per quae possit effectus huiusmodi mandati nostri quomodolibet impediri, aut eidem in aliquo derogari. Mandavimus insuper, ut iidem archiepiscopi et praelati per se vel alios viros prudentes, Deum timentes, et habentes prae oculis omnia, quae correctionis et reformationis limam exposcant, inquirentes subtiliter, et conscribentes fideliter, eadem ad ipsius concilii notitiam deferant. Et nos nihilominus variis modis et viis solers studium et efficacem operam dare proponimus, ut omnia talia in examen huiusmodi deducta concilii, correctionem et directionem recipiant opportunam.

Nec ullus in-
excusatio-
nis praelectu
de ill

§ 16. Hoc etiam in eisdem nostris literis adiecto, ut nullus inobedientiae notam, et canonicae ultionis acrimoniam vitare desiderans, fallacium excusationum velamento se muniat, vel ex impedimentis itinerum, quae, Domino prava indirecta, et in vias planas aspera sua omni-

potentia convertente, cessabunt, frivola allegationis munimenta confingat, ut a tam sancti prosecutione operis se subducant: sed occurrant singuli voluntarii ad id, quod et divinae congruit voluntati et salutem animarum, ac utilitatem respicit singulorum.

Philippum hor-
latur, ut ipse
quoque illuc
pergat.

§ 17. Caeterum, quia multipliciter expedit, ut tam celebre concilium tua et aliorum catholicorum principum decoretur praesentia ut salubri consilio et auxilio fulciatur, serenitatem regiam rogamus et hortamur attentius in remissionem tibi peccaminum suadentes, quod praescriptis loco et termino in eodem concilio, captata interim ad hoc opportunitate, studeas personaliter interesse, meditatione provida prudenter attendens, quod in hoc non solum labor, quem ad tam sancti et utilis negotii promotionem assumes, tibi cedet ad meritum, verum etiam aliorum, qui ad veniendum ad idem concilium efficacius tuo inducentur exemplo, et nihilominus vota tua nobis poteris familiariter aperire, quae in omni benevolentia libenter ad exauditionis gratiam, quantum cum Deo ac Ecclesiae honore poterimus, admitteremus.

Dat. Pictavis 2 idus aug., pont. nostri anno tertio.

Dat. die 12 augusti 1307, pont. anno III.

VI.

Erectio Studii generalis in civitate Perusii, provinciae Hetruriae.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Civitas Perusina Rom. Ecclesiae filia. — 2. Studium generale in ea erigitur.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Super specula militantis Ecclesiae dispositione dominica constituti, fidelium eiusdem Ecclesiae profectus, honores et commoda, quantum nobis ex alto permit-

Ex. 1307.

titur, ferventer appetimus, illaque efficacibus studiis et promptis operibus libenti animo promovemus, ad haec omnem quam possumus opem et operam exhibentes.

Civitas Peru-
sina Rom. Ec-
clesiae filia.

§ 1. Quare dum fidei puritatem et devotionem eximiam, quam civitas Perusina, spectabilis dictae Ecclesiae filia, ab olim ad ipsam Ecclesiam habuisse dignoscitur, illasque ad nos et dictam Ecclesiam continuare fideliter de bono in melius studuisse probatur, intra praecordia nostra revolvimus, dignum duximus et aequitati consonum arbitramur, ut civitatem eandem, quam divina gratia multarum praerogativa bonitatum et foecunditate virtutum gratiose dotavit, scientiarum etiam muneribus ampliemus.

Studium gene-
rale in ea eri-
gitur

§ 2. Et ut, favente Deo, ex civitate ipsa producantur viri docti, qui in orbe terrarum velut splendor fulgeant firmamenti, et tamquam stellae in perpetuas aeternitates mansuri, ad iustitiam valeant plurimos erudire, apostolica auctoritate statuimus, ut in civitate praedicta sit generale Studium, illudque ibidem perpetuis futuris temporibus vigeat in qualibet facultate.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri statuti infringere etc.

Dat. Zanctoni, vi idus septemb., pont. nostri anno III.

Dat. die 8 septembris 1307, pont. anno III.

VII.

Confirmatio electionis Henrici in regem Romanorum (1).

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Nuncii Henrici eius in regem Rom. electionem Papae significant: — Eiusque nomine imperiale diadema postulant. — 2. Discutit cum cardinalibus Clemens an gerendo imperio par ille sit. — Perspectis illius virtutibus, regem Ro-

(1) Ex Regest. Vatic.

Bull. Rom. Vol. IV.

25

man. pronuntiat. — lubet imperii clientes ipsi obtemperare. — 3. Imperialem inunctionem ad biennium extrahit. — 4. Paterna ad Henricum exhortatio.

Clemens episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Henrico regi Romanorum illustri, salutem et apostolicam benedictionem.

Prooemium.

Divinae Sapientiae imperscrutabilis altitudo, exemplo caelestium terrena diapensans, rigansque montes de superioribus suis, ut suorum operum fructu inferior mundi machina salubriter dirigatur, sicut in firmamento coeli duo luminaria magna constituit, ut orbem vicibus alternis illustrent, sic in terris dona praecipua et suprema, sacerdotium videlicet et imperium, ad plenum regimen et gubernationem spiritualium mundanorumque constituens, utriusque potestatem superna provisione discrevit; ut eorum perutilis ministerii operosa diversitas nulla adversitate dissentiens, tam in executione commissi regiminis, quam in voti unitate concordet, ipsorumque procul dubio universis pro futura concordia, alterutrius fulta praesidiis, ac mutuis favoribus utriusque confota, liberius iustitiae opus exerceat, pacem mundo pariat, tranquillitatem inducat, et nutriet unitatem: imperium quidem ad salutem fidelium sacerdotali auctoritate dirigitur et ipsius adiutum praesidiis, sedatis interdum procellosis imminentium tempestatum turbinibus, tranquillum redditur et quietum: sacerdotium vero pium et tutum debet habere recursum ad imperialem mansuetudinem, debita sibi veneratione coniunctam, ut imperii romani fastigium et eius culmini praesidens, specialis advocati et defensoris praecipui circa Ecclesiam gerat affectum; et in ipsius fortitudine brachii defensentur ecclesiasticae libertates et iura mantententur ipsarum, extirpentur haereses, cultus christianae fidei ampliatur, et inimicis consternatis eiusdem, in pacis

plenitudine sedeat populus christianus et in requie opulenta quiescat.

Nunci Henrici eius in regem Rom. electionem Papae sigillat:

§ 1. Sane nuper venerabiles fratres nostri Basiliens. et Curien. episcopi, et dilectus filius nobilis vir Amadeus Sabaudiae, Ioannes Salphini Viennen. et Albonen. comites, Guido de Flandria, Ioannes de Seraponte, comes et magister Simon de Manulla thesaurarius Ecclesiae Meten., ambassiatores, procuratores et nuntii tui ex parte tua cum pleno sufficienti mandato, prout per tuas patentes literas, magni tui sigilli appensione munitas, nobis extitit facta fides, ad nostram praesentiam destinati, coram nobis et fratribus nostris sanctae Romanae Ecclesiae cardinalibus in publico et solemni consistorio nomine tuo, et omnium principum, in regis in imperatorem (1) postmodum promovendi, in electione voces habentium tam de consuetudine quam de iure, proposuerunt inter caetera coram nobis, electionem de te ad praedictum regnum et imperium postmodum promovendo ab omnibus principibus vocem in huiusmodi electione habentibus fuisse concorditer et legitime celebratam: teque electioni huiusmodi consensisse, et alias solemnitates recepisse Aquisgrani, quas praedecessores tui recipere consueverunt ibidem: supplicantes instanter, ac inter alia humiliter postulantes, tibi unctionem et consecrationem per nostras manus impendi, et te in imperatorem romanum, advocatum et defensorem Ecclesiae imperiali diademate coronari; et ad hoc tibi certos locum et terminum assignari, et alios tibi concedi per Sedem Apostolicam favorem et gratiam consuetos.

Discurt cum card. Clemens ad gerendo imperio par illi sit

§ 2. Nos igitur praemissis per eosdem ambassiatores propositis diligenter auditis, nec non praedicto mandato, electionis quoque praedictae decreto cum praedictis fratribus diligenter inspectis, plenaque deliberatione discussis, factaque nobis de huiusmodi electione concordii et legitima plena fide, examinatione quoque de

(1) Leg. f. in regem et imperatorem.

persona tua in eorundem fratrum praesentia per nos facta, in quantum te absente fieri potuit, super conditionibus omnibus, quae requiruntur in illo, qui est ad imperialis culminis apicem sublimandus; quia ab olim nos et fratres nostri ex frequenti et familiari conversatione tua, et magnorum ac proborum virorum testimonio indubitato et certo, excellentiam tuam fore percipimus magnarum virtutum gloriosis titulis insignitam, discretionis immensitate sublimem, providentiae maturitate fecundam, devotionis claritate conspicuam; quodque in ea adeo prompti viget intellectus prosperitas, veritatis dilectio, et constantis fortitudinis firmamentum, ut tantarum virtutum castris in ipsa regnantibus sublimium honorum extolli fastigiis rationabiliter mereatur; te, clarissimum filium nostrum Henricum, in regem electum, deputamus, nominamus, denunciamus et declaramus regem Romanorum de ipsorum fratrum consilio, iustitia exigente; tuamque personam, tot excellentium meritorum claritate suffultam, approbamus, pronuntiamus et declaramus plene sufficientem etabilem ad suscipiendum huiusmodi imperialis celsitudinis dignitatem: decernentes et pronuntiantes, unctionem, consecrationem et imperii romani coronam tibi per manus nostras debere concedi loco et tempore opportunis, ad quae ex nunc nos offerimus nos paratos; magnitudini tuae nihilominus concedentes nostrum et Romanae Ecclesiae favorem et gratiam consuetos; praecipientes ex nunc omnibus subditis tuis, quod tibi tanquam regi Romanorum vero, et per Sedem Apostolicam approbato ad imperium obtinendum, efficaciter pareant et intendant.

Perspectis illius virtutibus, regem Roman. pronuntiat

Iubet imperit. clientis ipsi obtemperare

Imperialium unctionem ad biennium extrahit

§ 3. Et quia tam pro generali futuro concilio, quod iam mandavimus convocari, quam pro aliis arduis et inevitabilibus fidei christianae negotiis multa nobis imminere necessario facienda, quae non possent absque gravi periculo universalis Ecclesiae praetermitti, ante quorum expe-

ditionem alia ponderosa implicare negotia, vel explicationi ipsorum intendere commode non possemus; ut, urgentibus ad praesens negotiis utiliter expeditis, annuente Deo, votis tuis et postulationibus tam faciliter quam celeriter satisfiat, celsitudini tuae ad unctionem, consecrationem et coronationem imperii Romanorum de manibus nostris in basilica Principis Apostolorum de Urbe, Deo auctore, sumendas, festum Purificationis beatae Mariae, quod erit usque ad biennium computandum a proximo futuro festo Purificationis eiusdem, tibi de ipsorum fratrum consilio assignamus, a dictis quoque procuratoribus et nuntiis tuis, habentibus super hoc plenum et speciale mandatum, in animam tuam, prout ipsi nobis frequenter obtulerant, recepimus debitum iuramentum.

Paterna Henricum hortatio

§ 4. Euge igitur, fili charissime, recognosce humiliter tui beneficentiam Creatoris, Eius beneplacitis te coapta, dirige vias tuas in semitis mandatorum Ipsius, eius ministros honora, immo Ipsum in illis; honora Ecclesiam matrem tuam; longaevitatem namque vitae parentum etiam temporalium honorificatio pollicetur; recoga diligenter, et tenaci commenda memoriae quam gratiosam tam olim in multis casibus, quam nunc in nuntiorum tuorum expeditione celeri et felici Romanam Ecclesiam invenisti; et ideo ipsam eius et aliarum Ecclesiarum honorem et iura dirige, protege et conserva, pacem dilige, Regem imitando pacificum; firma iustitia thronum tuum, illam sectare: fructus enim iustitiae pax, illa si ante te ambulet gressus tuos ponens in via, tibi ab invio praecavebit; nec te clementia deserat, quae amicos et devotos multiplicans, imperii adiecit firmitatem: age viriliter, et semper cor tuum in Domino confortetur.

Datum Avenioni septimo idus (1) augusti, pontificatus nostri anno quarto.

Dat. die 7 augusti 1308, pontif. anno iv.

(1) Apud Raynaldum legitur vii kal. augusti.

VIII.

Ecommunicatio contra cudentes et deferentes falsas monetas in regno Franciae (1).

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Causa faciendae legis. — 2. Lex (de qua in rubrica). — Clausulae.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Prodiens quasi ex adipe iniquitatis multorum sceleratorum sinistra cupiditas eos in perniciem praecipitare conatur; dum sequi miserabilem eius ingluviem satietatis nescientem, moderamina non verentur; ipsius etenim turpium lucrorum se faecibus immergentes, ambitiosis nexibus involvuntur, Dei timorem damnaibili caecitate postponunt; et, quasi ambulantes in tenebris, non vitant excidia personarum.

Prooemium.

§ 1. Nuper siquidem ad nostri apostolatus auditum multorum relatio fide digna perduxit, quod nonnulli, nullam habentem auctoritatem de iure vel consuetudine seu privilegio faciendi monetam, falsam monetam cudunt et fabricant in regno Franciae et locis circumvicinis. Alii vero monetam fabricatam sub vero signo charissimi in Christo filii nostri Philippi regis Francorum illustris studiose depravant, et ex hoc cadit a suo recto pondere. Quamplures etiam in locis circumvicinis, quibus de iure ac consuetudine seu privilegio ius competit fabricandi monetam, signum proprium monetae regiae suae, quam fabricant, imprimere seu insculpere moliantur, eiusdem quantitatis et rotunditatis et literarum figurae, quam habet moneta regia, monetae suae, quam fabricant, quantum possunt similis, speciem et formam insculpunt, constituunt et imponunt. Et quamvis moneta praedicta eorum ad usurpatam similitudinem praedictam deficiat a iusto pondere argenti et solito, in regia moneta et more

Causa faciendae legis

(1) Ex Regest. Vatic.

et consuetudine observata; simplices tamen et populares personae, non habentes inter monetas tantae similitudinis peritiam discernendi, falluntur quotidie in usu monetarum, recipientes monetas falso assimilatas pro veris. Sunt et aliqui, qui scienter falsas monetas extra regnum ipsum emunt, et postea infra regnum ipsum eas portant, vendunt et expendunt.

Lex (de qua in rubrica).

§ 2. Nos igitur, attendentes, quod iidem falsarii, et fabricatores monetarum talium, et emptores praedicti, per hoc se dignos maledictione constituunt; eos qui, ut praemittitur, praemissa moliri aut fabricare, emere vel portare ad regnum praedictum scienter praesumpserint, excommunicationis sententia innodamus, absolutione praedictorum nobis et successoribus nostris, praeter quam in mortis articulo, reservata.

Clausulae.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae innodationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Tolosae ii kalendas ianuarii, pontificatus nostri anno iv.

Dat. die 31 decembris 1308, pont. anno iv.

IX.

De redivu civitatis Ferrariae sub antiqua Sedis Apostolicae obedientia et iurisdictione, eiusque privilegiorum confirmatione (1).

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Ferraria multas perpessa calamitates sub Longobardis: — A Carolo Magno ad Ecclesiae dominium vindicata. — Sedis Apost. de eadem sollicitudo. — 2. De Venetorum tyrannide liberata. — 3. Ferrarienses per nuncios eiusdem Sedis dominium profitentur. — Ferrariensium nuncii Papae iuramentum fidelitatis praestant.

(1) Ex Regest. Vatic.

stant. — 4. Instrumentum peractae rei. — Literae credentiales dd. nunciorum. — Ipsi Ferrarienses Rom. Ecclesiae subditos se ab immemorabili fatentur. — Eadem confirmata a populo. — 5. Literae credentiales a legato Ecclesiae eiusdem roboratae. — 6. Ferrarienses Rom. Ecclesiae se dederunt, nonnullis additis declarationibus. — Saltinguerra Ferrariae tyrannus. — Extensum vis: — 7. Venetorum violentia. — Ferrarienses se, suaque Rom. Ecclesiae offerunt. — Homagium praestant. — 8. Iuramentum fidelitatis ab eorum nunciis praestitum. — Legalizatio praedicti instrumenti. — 9. Clemens PP. Ferrariae dominium recipit, adiuncta lege ut nunquam a Rom. Ecclesiae iure alienetur. — 10. Vicarii ad eandem gubernandam civitatem delegandi munus. — 11. De potestatis electione: — 12. Et officii tempore. — 13. De iudiciis et appellationibus. — 14. In causis vicarium, aut eius familiares tangentibus Sedis Apost. petendum iudicium. — 15. Confalonarii officium cassatum. — Duodecim antiani eligendi. — 16. De consiliariis. — 17. De statutorum civitatis examine, confirmatione, etc. — 18. Militiae equestris et pedestris numerus, stipendium, etc. — 19. De redditibus, expensisque ad eos exigendos. — 20. Officiales quales esse debeant. — 21. De placitis. — 22. Potestatis iurisdicatio qualis. — Emendarum pretia a quibus percipienda. — 23. Clausulae.

Clemens episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, universitati, consilio, populo, et communi civitatis Ferrariae, salutem et apostolicam benedictionem.

Pia matris Ecclesiae cura, de filiorum suorum salute sollicita, etsi communi quodam pietatis affectu ad cunctos gerat sedulae considerationis intuitum, illos praecipue propensiori studio refovere desiderat, et suae dulcedinis suavitate reficere, illosque in oblivionem abire non patitur, quos longe a suis ablactatos uberibus et in devium raptos praecipiti lapsu fortuna pressit acerbior, et avulsos a dulcibus eius amplexibus calamitas durioris adversitatis afflixit. Non enim pote-

Proemium.

rat siccis oculis intueri, quos in afflictione positos intolerabilis cruciatus attriverat; nec sine suspiriis illorum considerare miseras, quos iugo tyrannicae servitutis absortos, et cuiuslibet penitus respiracionis expertes, angustiosis cernebat angariis impie cruciari. Hoc enim ipsa mater Ecclesia in vobis (quos privata peculiaritas uteri sui repositos servat in intimis, et inviolabilis necessitudo connectit) frequenter experiens, amaras plerumque lacrymas est coacta perfundere, sentire dolores, et ingeminare suspiria ex diversarum persecutionum procellosa tyrannide, quam in vobis hostilis multotiens et crudelis immanitas agitavit. Verum, quantumcumque periculosa sint tempora, et mundus positus in maligno, non tamen deserunt in fluctibus quarumlibet tempestatum consolationum remedia Sponsae Christi. Non enim attigit votum proprium Pharaonis astutia, satagens in masculis extinguere Israel: non praevaluit Herodianae persecutionis impietas, quin puer nobis datus caelitus in haereditatem gentium supervivat: nec tyrannorum fervor, in Christi Ecclesiam, eiusque membra quantumcumque desaevis, evertere potuit eius solida fundamenta, super firmam petram solidatae fidei stabilita; quantumvis procellosis impulsibus sint percussa.

Ferraria multas perpessa calamitates sub Longobardis.

§ 1. Sane, quantis ab olim Ferrariensis civitas eidem Ecclesiae peculiariter, ab ipso sui primordio et primario fundamento, pleno etiam iure temporaliter immediate subiecta fuerit, tempestatibus et procellis exposita, quantisque periculosos discriminibus conquassata, nec mundus ignorat: nam licet ipsa, post diram sacrilegi quondam Desiderii regis tyrannidem, eam terribiliter impugnantis, virtuoso brachio praeclarissimae memoriae Caroli Francorum regis illustris in succursum eiusdem Ecclesiae invocati et viriliter occurrentis, elisam, ad dominium extiterit eiusdem Ecclesiae, ipsius incliti regis virtute suffragante, redacta; et demum etiam post longa temporum effluxa cur-

A Carolo Magno ad Ecclesiae dominium vindicata.

ricula diversorum tyrannorum usque ad praesentia tempora fuerit, crudeli protervia debacchante, convulsa: tandem, dextera Domini faciente virtutem, extinctis ignibus dirae tyrannidis, quae ipsam extremam servitutis cruciabat angariis, et angustis deprimebat, eadem Ecclesia, do ipsius civitatis reintegratione sollicita, desideravit anxie, ut ipsa, quae diu, temporis faciente malitia, eiusdem pie matris suavitatem uberum non gustarat, sed per arrupta et invia, per oberrationis involucrum deviarat, ad viam reduceretur suavis rectitudinis; et salutis modos et vias exquirendo multiplices, tam per legatos et nuntios, quam per alios devotos et fideles ipsius, ut caecitatis excussa caligine, ac iugo servitutis abiecto, ad eius reduceretur suave dominium, novaeque salutis acciperet libertatem.

Sedis Apostolicae de eadem sollicitudo.

De Venetorum tyrannide liberata.

§ 2. Sed adhuc Leviathan tortuosi colubri, qui habens odio vias rectas, sinuosos semper quaerit anfractus, exsufflante nequitia, irruit iterum excitatus ab illo, qui incentor est malorum omnium, venenosus Venetorum ventus; ut, recidiva peste, ipsius civitatis concuteret angulos, et everteret fundamentum. Sed eadem Ecclesia, pio sibi semper affectu compatiens, post intentatam per eosdem Venetos hostilitatis dirae saevitiam, inter terribiles eorum insultus et bellicosos impetus, quibus civitatem ipsam et incolas, ut eorum servituti iterata quadam plaga subigerent, et dolorem super dolorem apponerent, undique impugnabant, occurrit statim et affuit desperatis filiis in manu forti et gloriosa potentia, quae, Venetorum ipsorum furiam ignominiose calcata, ab eorum faucibus vos et ipsam praepotenter eripuit; et a rugientibus praeparatis ad escam sua victrici dextera liberavit: ut iam, per Dei gratiam erepti de durissimo Pharaonis imperio, possitis liberius ad superna conscendere, et iugo captivitatis abiecto, acceptae laetari commodis libertatis.

Ferrarienses
per nuncios e-
ludem Sedis
dominium pro-
bentur.

§ 3. Vos ergo, sicut devotione fervidi, et fidei sinceritate praeclari, indulta vobis per eandem Ecclesiam tot gratiarum beneficia copiosa ad memoriam reducentes, et pium eiusdem matris affectum, sicut benedictionis et gratiae filii salubriter attendentes, cupientes humiliter ad benignum et gratiosum ipsius redire dominum, unde iam dudum, ut praemittitur, fueratis exclusi, ut possitis amodo suavis suorum uberum dulcedine refoveri, salubri usi consilio, et diligenti deliberatione praehabita, per venerabilem fratrem nostrum Guidonem episcopum, et dilectos filios Pignatonum de Pignatonibus et Antonium de Alexio iudices, vassallum mercatorem Octobonum dictum, Bracharinum, et Nascimbene de Brinis notarios, concives vestros syndacos, et procuratores et nuntios ad haec specialiter ad Sedem Apostolicam destinatos, habentes ad haec a vobis sufficiens et speciale mandatum, vos et eandem civitatem Ferrariensem, eius personas, bona, comitatum, territorium et districtum cum iurisdictione alta et bassa recognovistis pertinere, et pertinuisse etiam ab antiquo, et a fundatione civitatis eiusdem ad dominium Romanae Ecclesiae supradictae: et nihilominus civitatem, personas, bona, comitatum, territorium et districtum praefata in nostris et eiusdem Ecclesiae manibus, quantum in vobis extitit, libere et totaliter subiecistis, transtulistis, et plenarie submisistis: pro quibus omnibus et singulis iudici memorati nomine vestro nobis et eidem Romanae Ecclesiae iuramentum fidelitatis et ligium homagium praestiterunt, prout in instrumento publico inde confecto plenius continetur, cuius tenorem de verbo ad verbum praesentibus inseri fecimus, qui talis est:

Ferrariensium
nuncii Papae
iuramentum fi-
delitatis prae-
stant.

Instrumentum
Ferrariae rei.

§ 4. In nomine Domini amen. Noverint universi, praesens instrumentum publicum inspecturi, quod anno Domini millesimo trecentesimo decimo, indictione octava, die martis vigesima septima mensis ianuarii, pontificatus sanctissimi patris

et domini, domini Clementis, divina providentia Papae quinti, anno quinto, Avenioni in palatio Loci fratrum ordinis Praedicatorum, in quo idem dominus Papa tunc residentiam faciebat, in consistorio publico et solemni, ubi idem dominus Papa una cum sacro collegio reverendissimorum patrum dominorum sanctae Romanae Ecclesiae cardinalium, videlicet dominis Leonardo Albanen., Petro Sabinen., Ioanne Portuen. et Berengario Tusculan. episcopis: Ioanne Sanctorum Marcellini et Petri, Thoma Sanctae Sabinae, Nicolao Sancti Eusebii, Guillelmo Sanctae Potentianae, et Stephano Sancti Ciriaci tituli, presbyteris: Landolfo Sancti Angeli, Iacobo Sancti Georgii ad Velum Aureum, Francisco Sanctae Mariae in Cosmedin, Ricardo Sancti Eustachii, Luca Sanctae Mariae in Vialata, Petro Sanctae Romanae Ecclesiae et Raymundo Sanctae Mariae Novae, diaconis cardinalibus; aderant, et praesentes erant, coram eis astante fidelium, clericorum videlicet et laicorum, multitudine copiosa, venerabilis pater dominus Guido episcopus Ferrarien. et discreti viri Pignatonus de Pignatonibus et Antonius de Alexio iudices, vassallus mercator Octobonus dictus, Bracharinus et Nascimbene de Brinis notarii, cives Ferrarienses, ambassiatores et syndici, ad haec per reverendum patrem dominum Arnaldum Dei gratia Sanctae Mariae in Porticu diaconum cardinalem, Apostolicae Sedis legatum, tam ex plenitudine potestatis, quam habet Romana Ecclesia in civitate et districtu Ferrarien., quam ex potestate sibi per nobilem virum dominum Geraldum de Tartis, potestatem, vexilliferum, praeconsulem notariorum, antianos, capita societatum, consilium, populum et commune Ferrariiae, attributa, super hoc specialiter electi, prout de huiusmodi potestate dicto domino legato, ut praedicitur, concessa apparet per publicum instrumentum manu Perini nati domini Octoboni Bracarini civis Ferrarien. notarii confectum: nec

Litterae cre-
dentiales dicti
nunciorum.

non de electione ipsorum ambassiatorum et sindicorum facta per dictum dominum legatum per literas ipsius domini legati in modum publici instrumenti per manum Leonis Nigri de Setia publici, apostolica et imperiali auctoritate, notarii confectas, et dicti domini legati sigillo pendenti munitas, plene constat; idem dominus Papa praedicta instrumentum et literas publice et alta voce per discretum virum magistrum Ioannem de Verulis camerae suae clericum legi fecit, quarum tenores tales sunt: In Christi nomine amen. Anno eiusdem nativitatis millesimo trecentesimo nono, indictione septima, die secundo mensis septembris in praesentia mei notarii et testium infrascriptorum, ad haec specialiter vocatorum et rogatorum, in maiori et generali consilio quingentorum populi et communis civitatis Ferrariae super palatio ipsius communis per campanam et vocem praeconiam, more solito, congregato, ad honorem et reverentiam sanctissimi patris et domini nostri domini Clementis Papae Quinti, et sanctae Romanae Ecclesiae et sacri coetus reverendissimorum patrum dominorum cardinalium et reverendi patris domini Arnaldi Sanctae Mariae in Porticu diaconi cardinalis, Apostolicae Sedis legati: in quo quidem consilio aderant magnificus vir dominus Geraldus de Tassis potestas, vexillifer, praeconsul notariorum, antiani, capita societatum et plusquam trecenti octuaginta ex consiliariis praedictis, qui fecerunt et faciunt longe plus quam duas partes consiliariorum dicti populi et communis; praefatus dominus potestas in dicto maiori et generali consilio convocato et congregato super dicto palatio, more solito, ut supra, cum voluntate, consilio et assensu dictorum vexilliferi, praeconsulis notariorum, antianorum, capitum societatum et consiliariorum et hominum dictorum populi, communis et universitatis Ferrariae in praesentia, cum auctoritate et decreto dicti domini potestatis, ibidem praecedente et prius interposito,

reputantes ex nunc illum et illos, suum et suos et dictorum populi, communis et universitatis syndicum et syndicos; quem et quos dictus reverendus pater dominus legatus duxerit eligendum seu nominandum, eligendos seu nominandos; eumque et eos ex nunc eligentes et approbantes, perinde ac si per ipsos eosdem potestatem, vexilliferum, praeconsulem notariorum, antianos, capita societatum, consilium, populum et commune Ferrariae fuissent vel forent specialiter electi, dederunt et concesserunt et dant et concedunt omni modo et iure, quo melius possunt, eisdem sic eligendo et nominandis, plenam, generalem et liberam potestatem et administrationem et mandatum speciale et generale: et ipsum et ipsos cum huiusmodi potestate et mandato fecerunt et faciunt suum et suos, et dictorum populi et communis ac universitatis syndicum et syndicos, procuratorem et procuratores, ad praesentandum se dicto modo et nomine et pro eis coram praesentia sanctissimi patris et domini nostri Clementis Summi Pontificis et coetus reverendissimorum patrum dominorum cardinalium, ad recognoscendum, quod dicta civitas ab antiquo et antiquissimo tempore Romanae Ecclesiae semper subfuit et adhuc subest pleno iure, etiam quoad temporalem iurisdictionem, merum imperium atque mixtum; et ab ea recepit primum fundamentum; et ad libere et absolute offerendum et resignandum, concedendum, subiiciendum, transferendum, dandum et submittendum eidem Summo Pontifici et Ecclesiae Romanae civitatem praedictam et comitatum et districtum ipsius, omnia pedagia, datia, telonea et ripatica, aquas, aquarum decursus, omnes redditus et proventus eorumdem civitatis et districtus et comitatus et obventiones quascumque; eorumdem iurisdictiones altas et bassas, merum, mixtum imperium, gladii potestatem et bona et iura omnia, quocumque nomine nominentur, quae ipsa civitas, districtus et comitatus et populus Fer-

Ipsi Ferrarienses
Rom. Ecclesiae
subditos se
ab immemore
illi fateantur.

rariae, seu quivis ibidem praesidens soliti sunt tenere, possidere, vel quasi, seu exercere per se vel per alium quocumque modo vel nomine; ac etiam ad obligandum dictum commune, homines, personas, et bona ipsius, et permittendum, quod perpetuo et omni tempore habebunt et tenebunt rata et firma omnia et singula, quae dicti syndicus vel syndici permittent vel facient; ac etiam omnia, quae Summus Pontifex et Sedes Apostolica dixerit, fecerit vel explicaverit in praedictis et circa praedicta et eorum et cuiuscumque eorum occasione: ita quod intellectus praedictorum et eorum, quae dicti syndici permittent vel facient, quaeque aliquo modo per dominum Papam et Sedem Apostolicam dicta et ordinata fuerint in praedictis et eorum occasione, semper et omni tempore intelligi debeant ad voluntatem, interpretationem, dispositionem plenam et liberam domini Papae et Sedis Apostolicae; et quod contra ea nullo tempore venient de iure nec de facto per se nec per summam personam aliquo modo vel causa: et ad faciendum et praestandum dicto domino Papae et Sedi Apostolicae fidelitatis homagium et iuramentum et quascumque alias conventiones, promissiones, transactiones, renunciationes, generales et speciales, et pacta et iuramenta cuiuscumque generis in dictorum constituentium animas, obligationes et submissiones, cum adiectione poenarum temporalium et spiritualium, et sive quae praefatus Summus Pontifex per (pro) se et Ecclesia Romana, vel aliis recipere voluerit in praedictis et super praedictis, vel aliis quibuscumque; et quae dicti potestas, vexillifer, praeconsul notariorum, antiani, populus, consilarii et commune promittere, obligare, facere et explicare possent, si praesentes essent, etiamsi talia sint vel fuerint, quae mandatum exigent vel exigant speciale; et etiamsi maiora sint vel fuerint, quam ea, quae expressa sunt in praesenti instrumento: promittentes habere et tenere perpetuo

rata et firma omnia et singula, quae dicti syndicus et syndici in praedictis et circa praedicta et ea tangentibus, et eorum et cuiuscumque eorum occasione, vel aliis quibuscumque dixerint, promiserint, fecerint, vel gesserint, seu procuraverint quocumque modo: dicentes insuper et protestantes, multas alias iustas, veras et rationabiles causas praecessisse, subesse et inesse, propter quas dicti potestas, vexillifer, praeconsul notariorum, antiani, capita societatum et consilium praedicta fecerunt et faciunt, et renuntiaverunt exceptioni et conditioni sine causa et ex iniusta causa doli, et in factum et omni alii iuri, legi, rationi et defensionem, quibus se contra praedicta et eorum aliquid tueri vel adiuvari possent. Actum Ferrariae in suprascripto palatio communis civitatis Ferrariae, praesentibus venerabilibus patribus, domino Arnaldo abbate Tuelien. Lemovicen. diocesis, domino Guillelmo abbate Sancti Fremerii Vasaten. diocesis, domino Gerardo de Ginnamis de Parma iudice et assessore dicti domini potestatis; et sapientibus viris dominis Petro de Sifante et Aimerico Sbuga, iudicibus; magistro Gratiadeo phisicae artis professore, dominis Octobono Bracharino, Gilio de Compendello et Iacobo de Oifante, notariis civibus Ferrariensibus, Petro et Antonio praeconibus et bannitoribus communis Ferrariae, et multis aliis ad haec vocatis testibus et rogatis. Et licet in maiori et generali consilio quingentorum populi civitatis Ferrariae in palatio communis, more solito congregato, nemine discrepante, excepto uno, obtentum fuerit et firmatum secundum quod superius continetur; demum tamen adveniente die quarta suprascripti mensis septembris anno Domini et indictione praedictis, post praedicta omnia et singula sic peracta in publico parlamento sive arengo, in maiori Ecclesia Ferrariensibus congregato, in quo erant et fuerant dicti domini potestas, vexillifer, praeconsul notariorum, antiani, populus et longe maior pars hominum

Eadem confirmata a populo

dicti communis populi dictae terrae, in praesentia venerabilis patris domini Arnaldi divina providentia Sanctae Mariae in Porticu diaconi cardinalis, Apostolicae Sedis legati, praedicta omnia et singula superius adnotata, confirmata, approbata, corroborata, et de novo facta fuerunt per praedictos potestatem, praeconsulem, vexilliferum, antianos et universum populum, existentes ibidem, ad maiorem praedictorum omnium perpetuam firmitatem, praesentibus reverendis viris dominis Florentin., Ferrariensibus, Bononiensibus et Perusin. episcopis; et domino Guidone de Troctis milite, Aldigerio de Fontana, et domino Aimerico Sauga iudice, domino Antonio de Alexio iudice, domino Pignatone de Pignatonibus iudice, et Lanzaloto eius fratre, domino Ioanne de Rossetis, Francisco de Vicedominis, domino Antonio Carpiava notario, domino Octobono Bracharino notario, et dominis Albertino de Barile, Nascimbene de Brinis, Andrea de Mancis, Iacobo de Bemammi, Bonmercato de Conte, Naximpace de Nigris, et Egidio de Campedello, notariis civibus Ferrariensibus, et multis aliis ad praedicta vocatis testibus et rogatis. Qui omnes notarii praedicti, et omnes alii notarii in dicto arengo seu consilio existentes, rogati fuerunt facere de praemis omnibus eiusdem tenoris unum et plura publica instrumenta. Ego Perinus filius domini Octoboni Bracharini notarii, civis Ferrariensibus, publicus imperiali auctoritate notarius, celebrationi huiusmodi syndicus, et corroborationi eiusdem, necnon et omnibus et singulis superius annotatis, praesens fui, scripsi, et in publicam formam redegi, meumque signum feci rogatus.

Litterae praesentiales a legato Ecclesiae eiusdem civitatis

§ 5. Noverint universi, praesentes litteras inspecturi, quod nos Arnaldus miseratione divina Sanctae Mariae in Porticu diaconus cardinalis, Apostolicae Sedis legatus, de plenitudine potestatis, quam habet Ecclesia Romana in civitate Ferrariensibus, et in districtu: et nobis etiam

per consilium quingentorum populi et per universum populum civitatis eiusdem specialiter attributa, elegimus apud civitatem ipsam, dum eramus ibi, et nunc de novo etiam elegimus in civitate Bononiae, auctoritate potestatis praedictae, venerabilem patrem dominum Guidonem episcopum Ferrariensibus, et prudentes viros atque discretos Pignatonum de Pignatonibus, Antonium de Alexio iudices, vassallum mercatorem Octobonum, dictum Bracharinum, et Nascimbene de Brinis, notarios, cives Ferrarienses, fideles et devotos Romanae Ecclesiae, latores praesentium, ambassiatores et syndicos populi et communis Ferrariae; nec non elegimus similiter pro notario ipsorum ambassiatorum Perinum filium dicti Octoboni; quibus auctoritate, qua fungimur, concedimus licentiam exponendi ambassiatam eis impositam per ipsum populum et commune, sigillatam sigillo communis praedicti, coram sanctissimo patre et domino nostro domino Clemente Summo Pontifice, et sacro coetu dominorum cardinalium, semel et pluries, prout ipsis ambassiatoribus et sindicis melius et convenientius videbitur, pro utilitate dicti domini nostri et sanctae Romanae Ecclesiae, et praedictorum populi et communis. In cuius rei testimonium praesentes litteras scribi et publicari mandavimus per Leonem de Setia notarium infrascriptum, et sigilli nostri munimine roborari. Datum et actum Bononiae in camera nostra, praesentibus venerabili et religioso viro domino Guillelmo abbate monasterii Sancti Fremerii Vasaten. diocesis, et domino Fortonerio cantore ecclesiae de Sancto Asterio, testibus ad praedicta vocatis specialiter et rogatis. Sub anno Domini millesimo trecentesimo nono, indictione septima, die vigesima mensis octobris, pontificatus eiusdem domini Clementis Papae Quinti anno quarto. Et ego Leo Ioannis Nigri de Setia, publicus apostolica et imperiali auctoritate, et dicti domini cardinalis notarius, praedictis omnibus praesens in-

terfui, et ea fideliter de mandato praefati domini scripsi et publicavi; signoque meo consueto signavi rogatus.

Ferrarienses
Rom. Ecclesiae
se dederunt,
nonnullis addi-
tis declaratio-
nibus.

§ 6. Huiusmodi autem per dictum magistrum Iohannem instrumento et literis seriose perlectis, praefati ambassiatores et syndici nomine potestatis, vexilliferi, praeconsulis, antianorum, capitum societatum, consilii, populi et communis Ferrariae praedictorum, et pro eis et ipsorum quolibet et singulis de dictis populo et communi, et etiam pro se ipsis recognoverunt, et etiam professi sunt, dictam civitatem Ferrariae cum omni suo comitatu, territorio et districtu, quoad temporalem etiam iurisdictionem et omnimodam, et merum imperium atque mixtum, ab antiquissimo tempore et a fundatione ipsius civitatis eidem Ecclesiae Romanae subesse et subfuisse pleno iure; et quod ab eadem Ecclesia receperat primum fundamentum: propter quod ipsi et eorum quilibet nomine praedictorum potestatis, vexilliferi, praeconsulis, antianorum, capitum societatum, consilii, populi et communis, et cuiuslibet eorum, et pro ipsis et eorum singulis, et etiam pro se ipsis, ipsam civitatem, comitatum, territorium et districtum, cum podagiis, datis, theloneis, ripaticis, aquis, aquarum decursibus, iurisdictionibus altis et bassis, mero et mixto imperio, gladii potestate et omni iurisdictione, ac bonis et iuribus omnibus, quocumque nomine censeantur, praedicto domino Papae praesenti et recipienti, eiusque successoribus, et eidem Ecclesiae Romanae obtulerunt, resignaverunt, subiecerunt, transtulerunt et submiserunt in hunc modum, ne sub incerto sint dominio, et superioritatis iura profiteri tenentur et agnoscere, quocumque sub aliorum dominio et superioritate sunt; et maxime ubi continetur veritas veri domini tyrannorum usurpatione abiecti; qua cessante, expedit, immo necesse est, quod vera professio declaret, quod per usurpationem tyrannidis ali-

quantis temporibus fuerat obscuratum, propter quae nos frater Guido episcopus Ferrarien., Pignatonus de Pignatonibus, Antonius de Alexio, iudices, vassallus meretor Octobonus, dictus Bracharinus et Nascimbene de Brinis, notarii, ambassiatores et syndici populi et communis Ferrariae, nostro nomine et totius communis et populi civitatis eiusdem, cuius syndicatum cum plenissima potestate in praesentia sanctitatis vestrae et sacri collegii dominorum cardinalium exhibemus, profiteamur et agnoscimus, civitatem Ferrariae ab initio fundatam fuisse per Summum Pontificem in solo Ecclesiae Romanae, ipsius sumptibus et expensis, et ab eadem dotatam, ordinatam et populorum multitudine decoratam fuisse. Cumque postmodum processu temporis per oppressionem Desiderii regis Longobardorum servituti subiecta fuisset, per ministerium Adriani felicitis recordationis Summi Pontificis, invocato ad hoc brachio invictae memoriae Caroli regis Francorum, restituta exitit eadem civitas pristinae libertati et diutius in debita libertate permansit. Tempore vero postmodum succedente, tyrannica pestis Salbingeru civitatem eandem servili conditionis supposuit, et eam longis temporibus quasi servam suppeditavit, tyranniceque tractavit. Quod Sancta Romana Ecclesia pia mater diligenter attendens, et filiorum suorum civium Ferrarien. calamitati compatiens, ad partes illas destinavit legatum, et contra ipsum tyrannum exercitum maximum congregavit; sicque dictam civitatem, et eius comitatum, districtum, atque populum, a dicta servitute tyrannica liberavit, et sub dominio Ecclesiae redegit et reduxit. Quapropter recognoscimus et avocamus civitatem Ferrarien. cum pertinentiis suis et districtu, ac totum comitatum Ferrariae fuisse ab antiquo et a fundatione ipsius civitatis, et esse de dominio temporali Romanorum Pontificum et Sanctae Romanae Ecclesiae; super quo recognoscimus privi-

Salbingeru
Ferrariae tyrannus.

legia et regestra et librum censualem eiusdem Romanae Ecclesiae, et ea, quae continent, vera esse et indubitata; et eis, quantum ad nos attinet, fidem, nomine quo supra, plenariam adhibemus. Item profiteamur et agnoscimus, quod pro eo tempore, quo dicta civitas, comitatus et districtus ipsius fuerunt sub manu quondam marchionum Esten., non voluntarie subfuerunt, eisdem obederunt, aut eorum dominium de facto agnoverunt; sed per violentiam et metum mortis et cruciatus corporum, quibus resistere non potuerunt propter nimiam saevitiam ipsorum et tyrannicam potestatem: sed suspirabant et gemebant sub indebitae servitutis mole, aspirantes et desiderantes cum multis gemitibus videre tempora, quae nunc vident, videlicet quod ad naturale dominium Sanctae Romanae Ecclesiae redirent, sub vero dominio ipsius et regimine regerentur et defenderentur, a tyrannorum impressionis, persecutionis et usurpationis molestia liberati: qui tyranni neque centenaria praescriptione quidquam de iure Sanctae Romanae Ecclesiae dimittuere potuerunt, eo quod tyrannica et violenta possessio caret bono principio et medio, per quod concluditur quod et fine; licet nec tempus centum annorum, immo etiam nec septuaginta defluerit, per quod ius et dominium Sanctae Romanae Ecclesiae intactum est et extitit ac illaesum, ut tunc et nunc et medio tempore dominium illibatum ipsius Ecclesiae est et fuit.

Venetorum
violentia.

§ 7. Verum omnipotens Deus, qui suo alto consilio de malo bonum elicit, pro sua Sancta Romana Ecclesia, et pro nobis, communi et populo Ferrarien., iis diebus operatus est magnalia benedictus Ipse; nam Venetorum populus quaerentes, quae sua non sunt nec fuerunt nec erunt, moliti sunt iis diebus in populum Ferrariensem, civitatem et districtum, ut ipsum vel ipsa Sanctae Romanae Ecclesiae subtraherent dominio, cuius sunt et fuerunt et semper erunt,

Domino concedente; ac ea per turbulentam rabiem et hostilem incursum suo iugo, igne, gladio, caede ac incendio inferentes nobis, et eidem populo per terram et aquam vim, vivaque guerrae molestiam, manciparent; sed conatum ipsorum execrabilem pius et misericors Deus ad honorem vestrum, sanctissime Pater, et Sanctae Romanae Ecclesiae ac tranquillitatem et pacem nostri populi Ferrarien., modis et viis divinitus inspiratis, convertit. Nam idem populus Ferrarien., qui multo tempore sub tyrannis ipsum tondentibus obmutuerat, quia os aperire non poterat, nec audebat; tyrannis ipsis subductis de medio, statim supervenit Venetorum superbia cum furore, adducere moliens calamitatem super capita populi Ferrarien., et tam vehementis servitutis molem, quod populus Ferrariensis, ut huiusmodi conatui obsteret, et ipsius obviaret principiis, os ipsum oportuit aperire, et ad vos sanctissimum Patrem, verum dominum suum, recurrere ac clamare: Abba, Pater, ut de tantis necessitatibus et tribulationibus liberaret eosdem, et ab eo postulare contra saevientem rabiem Venetorum defensionis clypeum, ut exurgeret in adiutorium contra guerram Venetorum illatam; quia populus Ferrariensis per se etiam ad modicum tempus sufficere non valebat. Vos autem, Pater sanctissime, populi vestri Ferrarien. super exhibitione praesidii ac succursus contra Venetos, statim misso legato de latere, et non quocumque, sed de latere ac vestro sanguine benedicto, reverendo scilicet patre domino Arnaldo Dei providentia Sanctae Mariae in Porticu diacono cardinali, patre videlicet magnae scientiae ac sapientiae, magnae discretionis et experientiae, magnae honestatis et munditiae, cuius virtuosa opera et fama praeclara iam per omnes fines Italiae dilatantur, extento brachio virtutis et fortitudinis sanctae Romanae Ecclesiae spirituali et temporali, exsurrexistis nedum in adiutorium

ipsius vestri Ferrariensis populi, immo quasi totum, ut minister et vicarius Iesu Christi, peregristis, quod ad obtundendam Venetorum superbiam, et ad nostram est liberationem peractum; vester autem populus Ferrarien. de faucibus Venetorum, in quas pene lapsi fuerant, erepti, nunc per manum vestram validam, sanctissime Pater, liberati et in tuto positi, et plena libertate fruente, ad gratiarum actiones assurgunt, ut vassalli domino suo servire parati; certe profiteamur, quod si super dominio Ferrarien. civitatis et districtus vos, sanctissime Pater, et sancta Romana Ecclesia illum ab antiquo non haberetis titulum, quem vos habere recognoscimus, pro hac defensione, tuitione et liberatione populi Ferrariensis a tyrannide Venetorum, quas in praesenti manus gloriosa vestra operata est, iustum esset civitatem et districtum Ferrarien. vestro subdi dominio temporali. Cum enim civitas Ferrarien. et comitatus a cuiuscunque dominio et potestate, praeterquam Romanae Ecclesiae, sint liberi et immunes, nulli facerent iniuriam, si invicem tanti beneficii suscepti se et civitatem, comitatum et districtum et omnia bona sua mobilia et immobilia subiicerent vestro, et Sanctae Romanae Ecclesiae dominio temporali. Quapropter, quia vestra fuit civitas, et totus comitatus et districtus Ferrarien. ab antiquo et a fundatione ipsius civitatis ex causis et privilegiis contentis in registris Sanctae Romanae Ecclesiae; et continue vestra permansit, ut et nunc de vestro dominio sit, ut supra professio a nobis emissa declarat: ideo dominium ipsius, quod, etsi vestrum non esset, ut est et fuit, et hoc quod a vobis suscepimus in hac necessitate beneficium, ut praemissum est, vobis et Ecclesiae Romanae subdi et concedi deberet; scimus, profiteamur et recognoscimus nomine, quo supra, vobis domino nostro Clementi quinto Summo Pontifici, et vestris successoribus et Ecclesiae Romanae, quod dicta civitas Fer-

rariae ab antiquissimo tempore et a fundatione ipsius civitatis Ecclesiae Romanae subest et subfuit pleno iure, quod temporalem etiam iurisdictionem, merum scilicet imperium atque mixtum et omnimodam iurisdictionem, et quod ab ea recepit primarium fundamentum et liberationes postmodum multas et magnas, ut superius est expressum: quapropter nomine, quo supra, vobis dicto domino nostro Clementi quinto, et vestris successoribus et Ecclesiae Romanae recognoscimus et profiteamur, offerimus et resignamus, concedimus, subiicimus, transferimus et submittimus, quantum possumus et ad nos pertinet, licet omnia praedicta et infrascripta sint vestra et Ecclesiae Romanae, ac fuerint ab antiquo et a fundatione ipsius civitatis, omnia pedagial, datia, thelonea, ripatica, aquas, aquarum decursus, iurisdictiones altas et bassas, merum imperium atque mixtum, gladii potestatem et omnimodam iurisdictionem, et bona et iura omnia, quocumque nomine censeantur, quae ipsa civitas et populus Ferrariensis, seu quivis ibidem praesidens, soliti sunt tenere, possidere vel quasi, seu exercere per se vel per alium quocumque nomine sive modo in dicta civitate, comitatu et districtu Ferrarien.; et nomine, quo supra, obligamus dictum commune, homines, personas et bona ipsius et promittimus, quod omni tempore praefati populus et commune et singuli de ipso communi habebunt et tenebunt rata et firma omnia et singula supradicta; hoc adiecto, quod si circa praemissa vel aliquod praedictorum dubietas aliqua insurgeret, interpretatio et declaratio fiat ad voluntatem et dispositionem plenam et liberam domini Papae Clementis et successorum suorum et Apostolicae Sedis; promittentes nos syndici supradicti, nomine quo supra, sub poena amissionis omnium bonorum, si quae sibi remanserint, et singularium personarum eiusdem, quam ipso facto incurrant, si contra

Ferrarienses
se, suaeque Ro-
manae Eccle-
siae offerunt.

praemissa fecerint, vel aliquod praemissorum quod nos vel populus et commune praedicti contra praemissa vel aliquod praemissorum nullo unquam tempore veniemus de iure vel de facto, per nos vel per alios, aliquo modo vel causa et nomine dicti communis, nos syndici praelibati et singularium personarum eiusdem et in ipsorum animas, de omnibus praedictis adimplendis, vobis dicto domino nostro Clementi Papae quinto et successoribus vestris et Romanae Ecclesiae ligium homagium, nec non et fidelitatis iuramentum praestamus.

Iuramentum fi-
delitatis ab eo-
rum nunciis
praestitum.

§ 8. Demum vero dicti syndici, et quilibet eorum in animas potestatis, ac vexillifer et aliorum omnium praedictorum, quorum sunt ambassiatores et nuntii, et cuiuslibet eorum, et pro ipsis et eorum singulis, sacrosanctis Evangeliiis tactis corporaliter ab eisdem, eidem domino Papae praesenti, ut praedicatur, et recipienti, et successoribus eius et eidem Ecclesiae Romanae, huiusmodi iuramentum fidelitatis; et singulariter singuli eorumdem, iunctis eorum manibus inter manus ipsius domini Papae positis, dictum ligium homagium fecerunt et etiam praestiterunt: quibus sic peractis, idem dominus Papa publice mandavit mihi notario infrascripto; dictique ambassiatores et syndici me rogaverunt instanter, quod de praemissis omnibus conficerem publicum instrumentum. Acta fuerunt praemissa omnia anno, mense, die, indictione, pontificatu et loco praedictis, praesentibus venerabilibus patribus et dominis, Bertrando episcopo Albien., praedicti domini Papae camerario, Arnaldo, abbate monasterii Fontis Frigidi ordinis Cisterciens. Narbonen. diocesis, sanctae Romanae Ecclesiae vicecancellario, Guidone de Baysio archidiacono Bononien., auditore contradictarum, magistro Nicolao de Fractis correctore litterarum, et dominis Bernardo Boiardi archidiacono Xanctonen., Guillelmo Accursi sacrista Caturcen., Guillelmo Helye ca-

Legalizatio su-
praedicti instru-
menti.

nonico eiusdem Xanctonen., Gregorio Biffa de Placentia archipresbytero de Montesilice Paduan. diocesis, Castellano de Tervisio canonico Tervisio, Ecclesiarum capellanis; ac magistris, Oddone de Sermineto et Ioanne de Verulis clericis camerae; ac fratribus Gotefredo et Bernardo bullatoribus litterarum ipsarum, ac magistris Ioanne de Fumone, Andrea de Setia, Manule de Parma et Nicolao de Ferentino scriptoribus; ac Nicolao de Vico, et Odetto de Castillione magistris hostiariis; Ioanne de Mutina et Henrico de Yporeya servientibus ipsius domini Papae; necnon et magistris Bandino de Aretio, Simone de Podiobonici et Petro de Sancto Laurentio abbreviatoribus; ac dominis Grimerio de Pergamo, Thadeo de Eugubio et Andrea de Mediolano, in Romana Curia advocatis; et particularibus aliis ad praedicta vocatis testibus et rogatis. Et ego Ioannes de Regio clericus et notarius camerae praefati domini Papae Clementis quinti, publicus apostolica et imperiali auctoritate notarius praedictus, sindicatus et litterarum exhibitioni, recognitioni, professioni, oblationi, resignationi, concessioni, subiectioni, translationi, submissioni, obligationi, promissioni, ac iuramenti fidelitatis et homagii praestationi et receptioni; ac omnibus aliis una cum suprascriptis testibus interfui, et de mandato supradicti domini Papae, rogatusque per ambassiatores et syndicos supradictos, praedicta omnia et singula scripsi fideliter et in publicam formam redegei, meoque signo et nomine roboravi.

§ 9. Nos igitur, vota vestra benigno prosequi cupientes affectu, et volentes vos sicut peculiare, speciales, devotos ac dilectos filios in nostro et ipsius Ecclesiae benigno sinu favorabiliter confovere; et considerantes attentius, quod vos, spiritu ferventes et fide pollentes, posuistis in petra fidei virtutis vestrae constantiam, in devotione ipsius Ecclesiae indefessa, nec flantibus seu furentibus

Clemens PP.
Ferrariae domi-
nium recipit.
adiecta lege ut
nunquam a Ro-
manae Eccle-
siae iure alien-
etur.

Rom. sum pre-
stanti.

ventorum turbinibus fundamenta vestra super bases solidas stabilita, nec irruentibus hostilis potentiae fulminibus subruerunt; sed contra inimicas acies impugnantium Venetorum, nostrorum et Ecclesiae hostium, sicut invicti pugiles promptis ac prout animis et robustis viribus sic fideliter et valide ipsius Ecclesiae potentiae astutis, quod per Dei gratiam, qui superbis resistit, subsecuta est ex eis gloriose victoria et triumphus; accedentes etiam angustiosos labores et laboriosas angustias, quas olim sub servitute tyrannica subistis, et desiderantes, ut post labores et languores huiusmodi quies vobis et tranquillitas desiderata proveniat, quae tanto erit, divina gratia praesente, gravior, quanto avidius et diutius a vobis extitit affectata; vestris supplicationibus inclinati, de fratrum nostrorum consilio et assensu statuimus, ordinamus, volumus, praecipimus et mandamus et nihilominus gratiose concedimus et auctoritate apostolica inviolabiliter stabilimus, ut semper sub immediato dominio et protectione ipsius Romanae Ecclesiae civitas ipsa cum eius bonis, comitatu, territorio et districtu permaneat: nec ab eius dominio et iurisdictione subtrahi nec alienari perpetuo valeat quomodo; nec ad alterius personae vel civitatis aut communitatis dominium pervenire: quodque in civitate ipsa semper sit unus vicarius ponendus per nos, successores nostros, et eandem Romanam Ecclesiam, clericus vel laicus iuxta nostrae et ipsius Ecclesiae beneplacitum voluntatis, non tamen de domo aut parentela seu consanguinitate vel affinitate aliquorum nobilium, qui habuerint dominium in civitate praedicta, vel aliorum quorumvis nobilium de eadem.

§ 10. Qui quidem vicarius cives Ferrarienses, ac eiusdem civitatis incolae, eiusque comitatus, territorii et districtus, manuteneat ut speciales filios et fideles ipsius Ecclesiae praedilectos, et eorum libertates, immunitates et iura, confinia,

districtus et bona conservet; atque custodiat ipsos a quibuscumque potentibus, molestatoribus vel tyrannis, communitatibus ac civitatibus et aliis quibuscumque, eos offendere seu molestare vel perturbare volentibus, defendendo; ut possint sub manu Sanctae Matris Ecclesiae matris suae cum pace et tranquillitate ac libertate plenissima perpetuo remanere: aliaque vicarius praedictus exerceat, quae ibidem fuerint opportuna; custodiamque totius civitatis, comitatus, districtus, fortalitorum et castrorum gerat; et, prout temporis qualitas exigit ac requiret, equestrem secum et pedestrem habeat comitivam.

§ 11. In electione vero seu creatione potestatis civitatis ipsius hoc volumus observari, quod tres personae per ipsum vicarium antianis, consilio et communi nominentur, qui antiani, consilium et commune, vel maior pars eorum, unam ex eisdem personis, ut praedicitur, nominatis, infra sex dies in eorum, et dictae civitatis potestatem eligendi habeant facultatem. Quod si antiani, consilium et commune praedicti, vel maior pars eorum, infra praedictos sex dies aliquam ipsarum trium personarum nominatarum eligere non curarent; praedictus vicarius unum de nominatis a se in potestatem praeficiat, et ille pro potestate ab omnibus habeatur.

§ 12. Potestatis vero huiusmodi regimen per sex mensium spatium dumtaxat perduret; et quod per tres menses ante finem regiminis potestatis eiusdem nominationem praescriptam faciat vicarius praelibatus. Hic autem modus, quo supra circa eligendum seu creandum potestatem exprimitur, post biennium, vel illa, quae nunc imminet, guerra finita, vendicet sibi locum; et interim solus ipse vicarius ponat et constituat inibi potestatem; vel, si magis vobis videbitur expediens, ex nunc idem eligendi modus obtineat et sortiatur effectum.

De potestate electione

Et officium tan-

De iudiciis et appellationibus.

§ 13. Qui potestas tam in primo quam in secundo casu iurabit publice dicto vicario in praesentia antianorum et consilii praedictorum, quod officium suum bene et fideliter exercebit et faciet omnibus iustitiae complementum, et quod servabit statuta facta et facienda, et procurabit ea, quae spectant ad honorem sanctae Romanae Ecclesiae, et bonum statum et pacificum civitatis. Volumus etiam, quod idem potestas, completo officio sui regiminis, sindicetur pro se et sua familia, et alia faciat, prout extitit hactenus consuetum. Habeat etiam iudices, heruarios et personas alias, equitaturas etiam et stipendia et alia omnia iuxta consuetudinem hactenus observatam; ac etiam in palatio, ubi nunc morantur antiani, debeat immorari. Super interponendis autem seu emittendis et prosequendis appellationibus, ut quorumlibet appellantium parcatur expensis et laboribus, hoc servetur, videlicet quod tam in civilibus quam in criminalibus in casibus, in quibus appellationes praemissae fuerint a sententiis et processibus potestatis, iudicum et officialium suorum et communis Ferrariens., ad Sedem Apostolicam appelletur; quodque primarum appellationum prosecutio fiat coram iudice, et per dictum vicarium et consilium de collegio iudicum eligetur, quem et ipsi eligendi habeant potestatem: secundarum vero apud Sedem Apostolicam fiat, vel in curia dicti vicarii, prout elegerint appellantes.

In causis vicarii aut eius familiaris tantum Sedis Apostolicae potestatem.

§ 14. Ubi vero ad ipsum vicarium, sive inter stipendiarios et familiares suos, in quos eum solum et non alium, iurisdictionem in civilibus et criminalibus quibuscumque habere censemur, sive adversus eos, sive in placitis, de quibus infra dicetur, per querelam haberetur recursus appellationum, quae interponerentur ab eo, quas ad Sedem Apostolicam in casibus, in quibus appellari licet, interponi iubemus, apud Sedem eandem prosecutio fiat.

Confalonarii officium cassatum.

Duodecim antiani eligendi.

De consilio.

§ 15. Verum, cum officium confalonarii a modico tempore citra in civitate ipsa incepisse dicatur, nulla ex eo posse videatur ipsi civitati utilitas, sed potius periculum provenire; volumus, quod officium ipsum cesset omnino, duodecim quoque antiani de fidelioribus, melioribus et devotioribus civitatis ipsius eligantur per potestatem et consilium cum consensu vicarii memorati, quorum unus literatus sit proconsul, eorumque officium duret per duos menses, et ipsorum singuli duos Bononien. grossos per singulos dies percipiant, in domibus suis dormiant, nec in aliquo casu aliquam iurisdictionem exercent; sed cum per potestatem ac consilium, de voluntate ac consilio ipsius vicarii vel eius locumtenentis, vocati fuerint, consulunt fideliter super iis, de quibus requiruntur et quae iniunguntur eisdem: qui etiam iurent in manibus dicti vicarii, quod bene et legaliter in eorum officio se habebunt; honorem sanctae Romanae Ecclesiae vestrae matris et dominae in omnibus fideliter conservabunt: quos, si minus sufficientes reperti fuerint, idem vicarius amovere, et alios sufficientes et idoneos substituere valeat, cum consilio potestatis et consilii praedictorum.

§ 16. Caeterum potestas, antiani et commune praelati eligant sibi consilium ducentorum; sed, si maiorem numerum velint, possint libere eos eligere cum vicarii praedicti consensu, prout melius videbitur expedire, dum tamen quadringentorum numerum non excedant; quorum ducentorum officium ultra sex mensium spatium non durabit. De iuramento namque praestando per ipsos dicto vicario, et de ipsorum seu cuiuslibet eorum insufficientia, remotione et substitutione fiat prout de antianis supra proxime est expressum.

§ 17. Volumus insuper, quod dilectus filius noster Arnaldus Sanctae Mariae in Porticu diaconus cardinalis, Apostolicae Sedis legatus, moram trahens in parti-

De statutorum civilium examinatione, confirmatio, etc.

bus ipsis, per se vel per alium, seu alios, videat et inspiciat, statuta civitatis ipsius iam facta, et diligenter examinet; et utilia ac necessaria approbet et confirmet, superflua vero et inutilia, damna et periculosa reprobet, resecat et infirmet. Et deinde, quotiens necessarium vel utile fuerit, praedictus vicarius a Ferrarien. consilio requisitus, diligenti examinatione praemissa, statuta necessaria et utilia, sibi expressa primitus, fieri consentiat ullo modo, et aliter facta eo ipso sint nulla; et in principio et in fine addatur, quod statuta sint talia, quae honori, iuribus et iurisdictioni Ecclesiae Romanae non derogent, et quod durent ad beneplacitum Ecclesiae antedictae.

Militiae eque-
stris et pede-
stris numerus,
stipendium, etc.

§ 18. Praeterea omnes redditus et proventus civitatis eiusdem nos et successores nostri in Ecclesia Romana usque ad triennium percipiemus, qui eiusdem Ecclesiae nomine leventur et percipiantur per quatuor viros ad id idoneos, a praedicto vicario deputandos; quorum duo saltem sint de civitate praedicta; quo casu omnes expensas pro defensione et tuitione civitatis, territorii et districtus praedictorum, nec non salariorum vicarii, potestatis, et omnium aliorum officialium, et alias expensas fieri faciamus; vel quod percipiamus in perpetuum medietatem liberam dictorum reddituum et proventuum, et commune Ferrariae aliam medietatem percipiat, et de illa omnes expensas faciat supradictas, scilicet stipendia centum equitibus et sexcentis peditibus, eorumque capitaneis, qui continue sint ibidem, videlicet singulis stipendiariis equitibus duos equos habentibus duodecim, eisdem vero singulis stipendiariis peditibus pro eorum stipendiis duos cum dimidio auri florenos pro mense quolibet persolvendo; et nihilominus eorum, et aliorum, quae consueta sunt, restitutio fiat ad arbitrium vicarii antedicti; quorum saltem stipendiariorum numerus etiam pacis tempore necessarius et expediens reputatur. Si vero processu

temporis nobis aut successoribus nostris, vel Sedi Apostolicae videretur, quod plures stipendiarii necessarii forent, dictum commune teneatur illis, quotquot fuerint, de stipendiis iuxta taxationem praehabitam providere, qui omnes ponantur semper per ipsum vicarium, quem pro tempore nomine ipsius Ecclesiae ibi esse contigerit. Quod si etiam nobis aut successoribus vel Sedi praedictis videretur, non fore necessariam huiusmodi equitum et peditum quantitatem, volumus, ut iuxta nostrae, et successorum ipsorum vel Sedis praedictae voluntatis beneplacitum ipsorum numerus minuatur, et si forte nobis vel successoribus aut Sedi praefatis videretur expediens, quod praedictorum stipendiorum quantitas esset minuenda, vel etiam augmentanda, huiusmodi diminutio vel augmentum fiat iuxta nostrae vel successorum aut Sedis ipsorum beneplacitum voluntatis, sicut de stipendiariorum numero augendo vel minuendo superius est expressum.

§ 19. Per dictum quoque vicarium stipendia de pecunia recipienda ab illis, qui deputati fuerint ad levandum medietatem praedictam dicti communis nomine, vel etiam aliunde, unde dictum commune voluerit, dictis stipendiariis persolvantur: quae si forte tunc non sufficerent, per potestatem, antianos atque consilium de consensu et voluntate vicarii antedicti, vel quod etiam usque ad finem dicti triennii huiusmodi facienda divisio servetur, quia tunc constare plenius poterit, quem modum cum honore et utilitate Ecclesiae, communisque praedicti fieri valeat divisio seu distributio reddituum et proventuum praedictorum; vel etiam quod Ecclesia in perpetuum totum recipiat et subeat sumptus huiusmodi et expensas, nec in hoc ultimo casu aliqui de civitate, comitatu vel districtu Ferrariae ad solvendum aliquam talliam compellantur; sed Ecclesia ipsa semper debeat omnes expensas huiusmodi supportare. De praemissis autem

De redditibus,
expensisque ad
eos exigendis.

quatuor viis vos eligere poteritis, quam magis duxeritis acceptandam.

Officiales quales
esse debeant

§ 20. Caeterum index extimatorum et duo iudices instituuntur ad breviam ponenda per vicarium nostrum in consilio civitatis eiusdem. Potestates vero et iudices in comitatu Ferrariae et districtu ponendi de fidelibus eiusdem civitatis civibus; custodes vero fortalitorum et castrorum, ac capitanei undecumque; et ponantur libere per solum vicarium supradictum.

De placitis

§ 21. Placita vero tribus diebus singulis annis in civitate ipsa per eundem vicarium teneantur, ita tamen quod potestatis et aliorum officialium iurisdictione interim cesset omnino; reservato nihilominus, quod nos vel successores aut Sedes praefata possimus etiam alium quidem vicarium ad tenendum dicta, si videbitur, deputare.

Potestatis iurisdictione qualis.

§ 22. Postremo declaramus, ut potestas, qui in ipsa civitate pro tempore fuerit, illam et eandem iurisdictionem habeat, quam ipsius civitatis potestas retroactis habere temporibus consuevit, salvo omnibus, quae superius sunt expressa. Si vero per consilium et commune praefata acceptari contigerit, quod nos et praedicta Ecclesia Romana omnes praedictos fructus, redditus et proventus recipiamus in totum, medietatem condemnationum faciendarum per potestatem et officiales civitatis eiusdem in mobilibus habeatis; de qua medietate ambassiatorum, legationumque vestrarum sumptus fieri valeant et expensae. Quod si eligeritis nos medietatem ipsorum, et vos reliquam velle percipere, tunc medietatem omnium condemnationum ipsarum sicut et aliarum volumus et decernimus vos habere.

Emendarum
pretia a quibus
percipienda

§ 23. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, ordinationis, voluntatum, praecepti, mandati, concessionis, stabilitionis, iussionis, declarationis et constitutionis infringere etc.

Causulae

Bull. Rom. Vol. IV.

27

Datum Avinioni tertio idus februarii, pontificatus nostri anno quinto.

Dat. die 11 februarii 1310, pontif. anno v.

X.

Damnatio sectae sub nomine Libertatis spiritus in Spoletana, aliisque diversis Italiae provinciis exortae (1).

SUMMARIUM

Proemium. — Quae cura Pontificibus inesse debeat de Ecclesia universali. — 1. Novam insurgentem haeresim deplorat: — 2. Suamque sollicitudinem explicat. — Hanc haeresim ab Apostolo praesignatam ostendit. — 3. S. Petri de haereticis huiusmodi oracula. — 4. Vesanae illius libertatis execratio. — Quae vera sit evangelica libertas. — 5. D. Iudae apost. adversus impuros huiusmodi sectarios sententiae. — 6. Spiritum S. impurae libertatis auctorem esse non posse demonstratur: — Sed daemonem esse ostenditur. — 7. Episcopo Cremonensi, ut contra huiusmodi haereticos legibus agat, demandatur. — 8. In resipiscentes clementia, in pertinaces severitate utatur.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Raynerio episcopo Cremonensi, salutem et apostolicam benedictionem.

Dilectus Domini et pacificus Salomon, post diversa, quae edidit opera, Spiritu Sancto inspirante, loquutus, ad extremum iam consummatum virum, et calcato saeculo praeparatum, in Cantico canticorum Sponsae vinxit amplexibus, et inspecturum locum in libello praedicto tradidit, in quo amorem caelestium, divinarumque desiderium inducit animae sub specie ac mystico nomine sponsi et sponsae, docens cantantis fervore ad Dei consortium perveniri: licet eius caetera cantica, quae lex et prophetae diversimode cecinerunt, esse videantur, parvulae adhuc sponsae, et quae

Proemium

(1) Ex Regest. Vatic. — In editione Mainardi habetur sub num. XIII, licet data tres circa menses ante illas, quae ibi sub num. X et XI. turbata temporum serie, leguntur. (T. E.)

nondum sit vestibula maturae et virilis aetatis ingressa; hoc tamen Canticum canticorum adultae iam sponsae et valide robustae, et quae iam capax sit virilis potentiae perfectique mysterii decantantur, adeo ut perfecta, et unius sponsi perfecte suscipiat verba doctrinae. Haec igitur sponsa vinea Domini Sabaoth, quam ipse verus paterfamilias sepavit virtutibus, et lapides haeresum ac spinas et vepres vitiorum elegit ex illa, et plantavit electam, in medio eius aedificans turrim muniminis virtutum atque donorum, et torcular in ipsa extruens, discretionem dotando et muniendo contra vitia et peccata: vinea, inquam, Domini Sabaoth iuxta Ezechielis vaticinium, plantata in sanguine super aquas multas; in Sanguine, inquam, veri et immaculati Agni, cuius fructus et frondes creverunt ex aquis multis gentium diversarum, et factae sunt ei virgae solidae in sceptrum dominantium, et exaltata est statura eius inter frondes, et vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum, et umbra eius montes operuit, et arbusta eius cedros Dei, extendens palmites suos usque ad mare, et usque ad flumen propaggines suas, diversis patuit et patet insidiis ab exordio Abel iusti; sed in novissimis heu temporibus destruere nituntur maceriam eius, et vindemiare eam omnes, qui praeteregreuntur viam: viam, inquam, catholicae fidei et semitam mandatorum Dei: exterminare autem eam nititur aper de sylva, diversa genera vitiorum immittens; et conatur depascere singularis ferus per infectiones et immissiones haeresum diversarum: propter quod clamare compellimur cum propheta David; dixit enim in suis verbis idem filius Isay, psalter egregius domus Israel, per quem loquutus est Spiritus Domini, et per linguam suam sermo eius: Convertere, Domine Deus Israel, convertere, et respice de coelo, et vide, et visita vineam istam; et perface eam, quam plantavit dextera tua. In supradicto autem Cantico canticorum, de

quo in principio non incompetens sermo occurrit, contra demolitores huiusmodi vineae Spiritus Sanctus exclamat: Capite nobis vulpes parvulas, quae demoluntur vineas: nam vinea nostra floruit; harum vinearum custodem, vinearum, inquam, universarum per orbem catholicarum Ecclesiarum, quae omnes thalamus unus Christi sunt, ex quibus Ecclesia una ex gentibus congregatur, nos, licet immeritum, divina dispensatio statuit et praefecit: absit autem a nobis, et repetendum iterum, absit, ut possimus dicere, seu nobis competat verbum illud praedicti Cantici canticorum: Posuerunt me custodem in vineis; vineam meam non custodivi. Custodienda est igitur a nobis toto conamine vitis vera; immo custodiendi sunt palmites in vera viteistentes, ne convertatur in amaritudinem vitis alienae; et ex vinea Sodomorum fiant vites eorum et palmites eorum ex Gomorra, et botrus amaritudinis in ipsis, et venenum draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis. Veri igitur custodis optamus et cupimus non perfuntorie officium gerere vinearum, virtutum et dogmatum scilicet divinarum, ex quibus per fideles vinum hauriri possit et bibi, quod cor hominis laetificet; et vinea nostra, quae floruit de virtute, refloreat in virtutem. Capi igitur eas praecipit sermo divinus, saluti et utilitati consulens animarum. Capi, inquam, et comprehendere, dum adhuc pusillae sunt, ut obstetur errorum principiis, et cum deceptores quasi vulpes coeperint Ecclesiam incursare, pastorem et custodem dextris auxiliis sublevantur, et diligenti provideatur remedio, ne disperseat mons Syon, et vulpes ambulent in eodem: Vulpes, inquam, fallaces perversique doctores, quos velut alter Samson verus sol iustitiae Christus Deus noster per ministerium verorum fideliumque doctorum verbo veritatis caudam ad caudam colligat, ut adversantes sibi et diversa iuvicem sentientes docentesque confutet; ad quae ex ipsorum verbis propositiones col-

Quae cura Pontificibus inesse debeat de Ecclesia Universalis.

lectionesque accipiens in Philistinorum segetes ignem mittant consumptivum falsitatis et elucidativum catholicae veritatis: itaut ex eorum propriis argumentis omnes ipsorum amaros fructus, dolosasque vineas et venenosa oliveta pessimae generationis incendat: sicque congrue praecipitur et mandatur in Canticorum Canticis antedictis a sponso suis sodalibus et ministris, ut capiant et arguant haereses, quae insidiantur vineae Domini, ne exterminent initia fidei, floremque virtutum sub specie alicuius secretae et occultae scientiae, quin potius fallaciae, quae ex Deo non est: quae quidem haereses, quasi vulpes in foveis, ita in iis omnibus, qui semet ipsos ad haec sectanda praebuerunt, delitescunt, et quo fallacius confutari possint et argui, dum sunt parvulae, capi iubentur: nam fortasse si creverint et fuerint maiores effectae, multiplicabuntur et serpent ut cancer, et iam ab amicis et ministris sponsi capi forte nequibunt, sed ab ipso solo Sponso apud quem non est impossibile omne verbum.

Novam iustitiam hanc deplorat.

§ 1. Nuper siquidem sicut dolenter audivimus, et grandi mentis punctura referimus, in nonnullis Italiae partibus tam Spoletanae provinciae, quam etiam aliarum circumadiacentium regionum nonnulli ecclesiastici et mundani, religiosi et saeculares utriusque sexus viri pestiferi, qui alienati ab utero matris Ecclesiae ac praeclarae fidei fundatae supra fundamentum Apostolorum et Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, qui est solus vita et resurrectio nostra: molientes heu obnubilare nitorem, novam sectam, novumque ritum a via salutis omnino degenerantem, etiam ipsis paganis et animaliter omnino viventibus, odiosum, et ab apostolica et prophetica doctrina et evangelica veritate remotum, quem libertatis spiritum nominant: hoc est ut quicquid eis libet, liceat, assumpserunt: ut quicumque per fidem sanctorum cives fuerant et dome-

stici Dei, fiant nec hospites et advenae abiecti de domo Domini suis culpis et perniciosis erroribus et doctrinis, sed ut et ipsi dumtaxat pereant, non contenti nisi caeci caecorum duces poenarum socios habeant aeternarum simul cadentes in foveis, simplices animas astute decipiunt et eas in huiusmodi pestis mortiferae professionem adducunt.

§ 2. Nos autem more patris benevoli, quem non praetereunt incommoda filiorum, ut reducamus abiecta, revocemus errata, vinumque infundamus et oleum vulneribus sauciatis, quod infirmum est solidantes, et quod aegrotum sanantes, et quod confractum est alligantes, et quod perierat requirentes, nostrae considerationis convertentes intuitum solliciti reddimur, non immerito auxilii Scripturarum sacrarum arcana scrutantes, quoniam cum nos simus, in quos fines saeculorum, iuxta Apostolum, devenerunt, sicut idem vas electionis et doctor gentium, qui in coelis didicit, quae praedicaturus erat in terris, annuntiat loquens ad Timotheum, et statum novissimorum temporum aperte describens: Scito, inquit, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, et erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus non obediens, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, caeci, voluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes; et post pauca subiungit: Quemadmodum Iannes et Mambres magi utique et arioli Faraonis sub servitute aegyptiaca populum Domini opprimens et figurantis ferocem illum leonem gentium et draconem maris, leonem rugientem, adversarium humani generis, sub servitute tenentem damnationis aeternae ex protoplasti peccato genus humanum, restiterunt Moysi, in quo et per quem lex Domini immaculata convertens animas mystice designatur, ita et hi resistunt

Suamque sollicitudinem occupat.

Hanc haeresim ab Apostolo praesignatam ostendit.

veritati, homines corruptimenter et reprobi circa fidem, sed ulterius non proficient.

S. Petri de
haereticis hu-
iusmodi oracu-
la.

§ 5. Magis igitur et magis timendum nobis est et populo Domini, cuius nobis est cura commissa et nobis in ipso, ne iam abhominabilis Deo et hominibus pe-
stis, quae latenter videtur subrepere, ni-
mis periculose succrescat; timendum uti-
que ac toto animo formidandum, quan-
tum, sicut princeps apostolorum Petrus in canonica sua scribit: Quasi liberi et non quasi velamen habentes malitiae li-
bertatem; sed sicut servi Dei: et idem: Novit Dominus pios de tentatione eripere: iniquos vero in die iudicii cruciandos servare, magis autem eos, qui post car-
nem in concupiscentia immunditiae am-
bulant, dominationemque contemnunt, au-
daces, sibi placentes sectas, non metunt facere (1) blasphemantes, statimque sub-
iungit: Hi vero velut irrationabilia pe-
cora naturaliter in corruptionem et in
perditionem in iis, quae ignorant blas-
phemantes in sua corruptione peribunt
percipientes mercedem iniustitiae, volu-
ptatem extimantes Dei delicias coinqui-
nationis et maculae delictis affluentes, in
conviviis suis luxuriantes, oculos habentes
plenos adulterio et incessabili delicto;
pellicientes animas instabiles, cor exer-
citatum avaritia habentes, maledictiones
filii, derelinquentes rectam viam errave-
runt. Expressiusque talium haereticorum
iniquorum reatum et execrabilis pestis
huiusmodi aperte subiungit: Superba
vanitatis loquentes pelliciunt in desideriis
carnis luxuriae eos, qui paululum effu-
giunt, qui in errore conversantur: liber-
tatem illis promittentes, cum ipsi servi
sint corruptionis: a quo enim quisque
superatur, huius servus est.

Veranda illius
libertatis nro-
cratio

§ 4. Oh libertas omni durior servi-
tute! Oh libertas nec nominanda libertas!
non utique illa summa libertas, in qua
eius servitus comprobatur, cui servire
regnare est? cur non attenditur, cur non
pensatur, cur non discutitur, quod Apo-

(1) Leg. forsan *introducere* (II Pet. II, 10).

stolus de hoc exclamat ad Galathas di-
cens: Utinam abscindantur, qui vos con-
turbant; vos enim in libertatem vocati estis,
fratres, tantum ne libertatem in occasio-
nem carnis detis? ex vestigioque sub-
iungit: Spiritu ambulate et desideria car-
nis non perficietis. Caro enim concupiscit
adversus spiritum, spiritus adversus car-
nem. Haec enim sibi invicem adversantur,
ut non quaecumque vultis, illa faciatis?
nonne tuba evangelica filius tonitruum,
qui fluentia Evangelii, elevatus ut aquila
grandis alarum magnarum plena plumis
et varietate, de ipso sacri Dominici pe-
ctoris fonte potavit, de huiusmodi apud
nos erroribus futuris, pro dolor, tan-
quam de iam factis in canonica sua lo-
quitur manifeste dicens: Qui habet spem
in Deo sanctificet se, sicut ipse sanctus
est; omnis, qui facit peccatum, iniquita-
tem facit, peccatum enim est iniquitas:
scitis autem quod Deus apparuit, ut pec-
cata tolleretur et peccatum in eo non est:
omnis igitur, qui in eo manet non pec-
cat, et omnis qui peccat non videt eum
nec cognoscit eum: qui facit iustitiam
iustus est; qui facit peccatum ex diabolo
est, quando ab initio diabolus peccat;
apparuit autem in hoc Filius Dei, ut
opera diaboli dissolvat?

Quae vera est
evangelica li-
bertas.

§ 4. Nonne hunc ipsum spernendum
errorem et abominandum, immo vesa-
niam Iudas frater Iacobi in sua canonica
espresso designat ponens, more prophe-
tico, futura tanquam praeterita: dicens:
Subintroierunt homines impii (qui olim
praescripti sunt in hoc iudicium) Dei
nostri gratiam transferentes in luxuriam;
statimque subiungit: Sicut Sodoma et Go-
morra, et finitimae civitates simili modo ex-
fornicatae, et abeuntes post carnem al-
teram, factae sunt exemplum, ignis aeterni
poenam sustinentes; similiter isti, qui
carnem quidem maculant, dominationem
spernunt, maiestatem blasphemant; et
infra: Vae illis, qui in via Chaim abierunt,
errore Balaam mercede effusi sunt, con-
tradictione Core perierunt. Hi sunt qui in

D. Iudas apost.
adversus impu-
ros huiusmodi
sectarios sen-
tentiae.

epulis suis maculant se convivantes sine
timore, semetipsos pascentes, nubes sine
aqua, quae circumferuntur a ventis, ar-
bores autumnales, infructuosae, bis mor-
tuae, eradicatae: sidera errantia, quibus
procella tenebrarum reservatur.

Spiritum S. im-
purae libertatis
auctorem esse
non posse de-
monstratur

§ 5. Cur igitur contristant Spiritum
Sanctum Domini, cur blasphemant per
tam horrendas insanias, cur dissimulant,
quod scriptum est: Qui peccaverit in Spi-
ritum Sanctum non remittetur ei neque
in hoc saeculo, neque in futuro? Cum
Iohannes ipse testetur: Vidi eos, qui operantur
iniquitatem flante Deo periisse et spiritu
irae suae esse consumptos; cur carnis
illecebras sub spiritus tegmine palliant,
quas constat in eodem spiritu condem-
nari? Cum enim Apostolus fornicatorem
Corinthium excommunicandum scriberet,
ait: Ego quidem absens corpore, prae-
sens autem spiritu, iam iudicavi ut prae-
sens eum, qui sic operatus est. In no-
mine Domini nostri Iesu Christi, congre-
gatis vobis et meo spiritu, cum vir-
tute Domini nostri Iesu Christi, tradere
huiusmodi sathanae in interitum carnis,
ut spiritus salvus fiat. Non est igitur a
spiritu Domini talis libertas: nam inco-
inquinatus spiritus Domini et suavis, hu-
manus, benignus, amans bonum, et qui
nihil benefacere vetet: in spiritu enim
Domini peccatum dimittitur, non peccatur;
sed talis libertas est a spiritu malo, qui
vexabat Saul, spiritu immundo, qui egre-
diens ab homine impellit eum assumere
septem alios spiritus nequiores se; colubro
tortuoso, qui et tortuose incedit et tor-
tuose suadet incedere suos spiritu cum
invidia: mors introivit in orbem terrarum
spiritu diaboli, qui nunc ut aspis, nunc
ut basiliscus venena diffundit, ut leo de-
vorat, insidiatur, ut draco: spiritu, inquam
illius, qui proiectus est, est draco ma-
gnus et serpens antiquus, qui vocatur
diabolus et sathanas, qui seducit orbem
suis seductionibus universum: spiritu
inquam illius, qui persecutus est mulie-
rem Dei Ecclesiam, quae peperit mascu-

Sed diemnem
esse ostenditur.

lum operis virtuosum, postquam mulierem
ex ore suo aquam magnam tanquam flu-
men immittit, ut a flumine attrahatur
spiritus erroris, cui divino iudicio acquie-
scere permittuntur, qui non crediderunt
spiritui veritatis. Hic est ille spiritus, qui
libertatem male agendi suis satellitibus et
sequacibus repromittit; sed devictus est
et vincetur in Sanguine Agni; quia: Vicit
leo de tribu Iuda aperire librum et sol-
vere signacula eius, de quo triumpho tres
pueri tres ordines in unitate fidelium
denotantes benedicunt et laudant, et su-
perexaltant Ipsum in saecula, qui eripuit
nos ab inferis suo sanguine redimendo,
et salvos fecit de umbra mortis, et liberat
nos de medio ardentis flammae devoran-
tium haeresum, et de medio ignis vitio-
rum corruptentium eripuit nos.

§ 6. Ex praedictis igitur nec immerito
solicitamur ex intimis solitudine inde-
fessa, quod pestis huiusmodi de Dei Ec-
clesia penitus abscindatur et pereat, ex-
terminetur radicitus, nec nominetur in
populo christiano. Te igitur, de cuius
prudencia et circumspectione confidimus,
ut evellas et destruas, aedifices et plantes
ac omnia facias, quae ad eradicationem
erroris huiusmodi et aedificationem sa-
lutiferae fidei expedire putaveris, ad partes
illas decrevimus destinandum. Quocirca
fraternitatem tuam obsecramus in filio Dei
Patris, et nihilominus tibi per apostolica
scripta mandamus, in remissionem pec-
caminum iniungentes, quod ad praedictas
partes in Dei nomine proficiscens aucto-
ritate nostra suffultus, nec dignitati, nec
statui, nec religioni, nec sexui, nec aetati
deferens plusquam Deo, de praemissis
inquiras cum summa diligentia veritatem,
et si quos, cuiuscumque dignitatis, ordinis,
religionis, conditionis aut status extiterint,
huius erroris labe respersos inveneris,
iuxta datam tibi a Domino gratiam, ut ad
cor redeant, oculos ipsorum aperias, et
ne in umbra ambulent, increpando cor-
rigas, et corrigendo reducas, et abiurata
prorsus haeresi ab eisdem, et imposita

Episcopo La-
monensi, ut con-
tra huiusmodi
haereticos legi-
bus agat deman-
datur

ipsis saluari poenitentia, iuxta morem reconciliatis (1). Ecclesiae secundum formam eiusdem beneficium absolutionis impendas.

In respicien-
tes clementia
in perlinaces
severitate uti-
tur.

§ 7. Quod si eos, quod absit, vel eorum aliquos peccatorum moles praeponderans in laqueum desperationis adduxerit, nec proficere te senseris apud eos, tunc fretus Christi potentia, velut ad commune restringendum incendium te accingas et contra eos et ipsorum quemlibet sub modis et forma, iustitia mediante, procedas, quibus procedi in casibus huiusmodi consuevit. Non obstantibus quibusvis privilegiis, indulgentiis et literis, personis vel ordinibus ipsis aut ipsorum aliquibus sub quacumque forma aut expressione verborum ab Apostolica Sede concessis, quae cuiuscumque tenoris existant, quomodolibet contra tenorem praesentium cuiquam nolumus suffragari, invocato ad id, si opus fuerit, auxilio brachii saecularis: contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo. Caeterum ad proseguendum viriliter causam Dei ad sui laudem nominis et exaltationem catholicae fidei sic te gerere studeas in praemissis, quod in futuro dignam tibi praepares pro labore mercedem, et nostram et Apostolicae Sedis benedictionem et gratiam uberius merearis.

Datum Avinioni kal. aprilis, pontificatus nostri anno vi.

Dat. die 4 aprilis 1311, pontif. anno vi.

XI.

Destinatio legatorum pro Henrici VII imperatoris coronatione, eiusque coronationis ritus et forma praescribuntur (2).

SUMMARIVM

Prooemium. — Romanae Ecclesiae potentia super principes orbis. — 1. Henrici regis se confirmasse electionem in imperatorem ait: — 2. Terminumque ad coronationem assignasse. — 3, 4. Quibus de causis eius huiusmodi terminus fuerit abbreviatus. —

(1) Forsan reconciliationis. (2) Ex Regest. Vatic.

5. Designat Henricus Assumptionis B. V. diem. — Pontifex sui loco cardinales ad peragendam pompam deligit. — 6. Inter eos coronandi Henrici munera partitur. — 7. Ritus praescribuntur. — 8. Qua forma imperator in Urbem sit excipiendus. — Ut deducendus ad basilicam S. Petri. — Qua pompa Rom. Pontifex expectet in porticu. 9. Ut rex eius pedes sit osculaturus: — Devincturus se sacramento ad tuendam Ecclesiam. — 10. Rex a canonicis S. Petri in fratrem ascitus. — Preces pro eo fundendae. — Brachio dextero et scapulis inungitur. — 11. Tamquam diaconus admittitur ad osculum. — Preces habendae a Pontifice. — Aliae inter conferenda insignia imperialia. — 12. Festae acclamationes. — 13. Calicem et ampullam more subdiaconi offert imperator. — 14. Quo ritu imperatrix coronanda. — 15. De muneribus erogandis ab imperatore. — Romanis iurat de bonis consuetudinibus conservandis. — 16. Quomodo propter Pontificis absentiam gerere se debeat Henricus. — Quo ritu aurum sit oblaturus in gradibus basilicae. — 17, 18. Legatis dispartita officia. — 19. Soli Pontifici exhiberi solita omitti iustum. — 20. Exigit ab Henrico Clemens, ut promulget nil damni ex praetermissis Rom. Pontifici obventurum.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, Arnaldo Sabinen., Apostolicae Sedis legato, ac Leonardo Albanen. et Nicolao Ostien. episcopis; et dilectis filiis Francisco Sanctae Luciae in Silice, et Lucae Sanctae Mariae in Via Lata, diaconis cardinalibus, nuntiis eiusdem Sedis Apostolicae, salutem et apostolicam benedictionem.

Rex regum et Dominus dominantium, Dei clementissimus Filius, Iesus Christus, honore multiplici reginam praefulgidam sibi in vestitu deaurato circumamictam varietate, assistentem a dextris, sanctam videlicet Ecclesiam sponsam suam, quam suo pretiosissimo Sanguine redemptam elementer sibi inseparabili foedere coniungi voluit, honore primatus multiplicis ac multifariae praeminentiae insignivit. Sed in eo potissime ipsam honorabilem

Prooemium

Romanae Ecclesiae potentia super principes orbis.

et felici ac praecellenti reddidit dignitate statu fulgentem, quod eidem tantam tribuit plenitudinem potestatis, ut personis quantumcumque solemnitate insignibus et praeclaris, in iis possit, sibi que competat adesse magnifice, per quae ipsae clari nominis titulum et famosae consequantur potentiae culmen et etiam incrementum. Dominator enim coeli, qui solus Altissimus potestatem habet in regno hominum, et quemcumque voluerit, suscitavit super illud, potestatem dedit ei et honorem et regnum; potestatem inquam aeternam, quae non auferitur, et regnum, quod non corrumpitur: ut imperatores et reges in ipsa et per ipsam doctrina saluti intelligant et erudiantur: iudices orbis terrae eidem servire et obsequi in timore, qui imperat ventis et mari: cuncta namque, quae in coelo sunt et in terra, sua sunt; suum est regnum; Ipse est super omnes principes; suae sunt divitiae, sua gloria, qui dominatur omnibus, et in manu eius virtus et potentia, magnitudo et imperium omnium; sub quo curvantur, qui portant orbem. Per Eum enim reges regnant, et principes et legum conditores iusta decernunt; qui habet in femore suo scriptum: Rex regum et Dominus dominantium: ad cuius praeceptum elevabitur aquila, et ponet in arduis nidum suum.

Henrici regis se confirmasse electionem in imperat. ait.

§ 1. Sane dudum post electionem charissimi in Christo filii nostri Henrici regis Romanorum illustris, celebratam concorditer per regni Alemanniae principes, in electione Romanorum regis vocem habentes; cum imminet facienda, solemnes dicti regis ambasciatores ac nuntii ad nostram praesentiam accedentes, et nobis eiusdem electionis praesentato decreto, ad eorum instantem et devotam supplicationis instantiam, coram nobis et fratribus nostris iteratis vicibus, et per interstitia temporum repetita, praefatum regem, quia per decreti praefati et conditionis personae ipsius, non levi notitia antea nobis et fratribus nostris

notae, examinationem coram nobis et eisdem fratribus habitam diligenter, in quantum fieri potuit eodem absente, sufficienter ipsum idoneum et habilem invenimus ad praefatum imperium obtinendum, ac electionem ipsam canonicam exstitisse; de eorumdem fratrum nostrorum consilio ipsum reputavimus, nominavimus, approbavimus, denuntiavimus et declaravimus Romanorum regem iustitia exigente, ac fore idoneum sufficientem et habilem ad dignitatem imperialis celsitudinis obtinendam.

§ 2. Pronuntiantes insuper ac etiam decernentes, sibi per nostras manus loco et tempore oportunis debere concedi unctionem, et ipsius imperii diadema, certum ad hoc ei terminum assignantes.

§ 3. Cumque postmodum rex praefatus Italiae partes fuisset potenter ingressus, et a Lombardiae civitatibus, aliisque locis insignibus, ad quae declinaverat, honorifice et pacifice iam receptus, alii praefati regis ambasciatores et nuntii ad Apostolicae Sedis praesentiam accesserunt, qui cum multa nobis instantia inter caetera supplicarunt, quod cum ipsi patenter adverterent, sicut eis iam per nos super hoc responsum extiterat, quod propter generale concilium, quod in kalendis octobris proxime venturi disposueramus, dante Domino, et disponimus celebrare; aliaque multa et ardua plurimumque urgentia, quae necessario in citramontanis partibus expedienda nobis negotia incumbant tunc temporis et incumbunt, praedictam unctionem et imperii diadema, aliaque solemnia per nostras manus regi non poterant memorato concedi, terminum ipsum sub spatio temporis brevioris concludere: ipsamque unctionem et imperii diadema, caeteraque solemnia per aliquos de fratribus supradictis in festo Pentecostes tunc proxime secuturo impendi facere dignaremur.

§ 4. Nos vero praedictis nuntiis receptis mansuetudine consueta, et iis et aliis, quae coram nobis voluerunt proponere,

Terminumque ad coronationem assignasse.

Quibus de causis eius huiusmodi terminus fuerit abbreviatus.

diligenter auditis, eis certo modo duximus respondendum; eiusdem regis, super hoc cum praedictis fratribus nostris diligenti deliberatione praehabita, nihilominus desideriis annuere intendentes; et quia propter temporis nimiam brevitatem in dicto festo Pentecostes solemnitate unctionis et coronationis huiusmodi non posset fieri credebamus: nec rex ipse in praefato festo sibi, ut eius decebat honorem, de apparatu ad hoc necessario potuisset forsitan providere, significavimus ei per nostras literas speciales, ut tanti arduitate negotii diligenter inspecta, et considerata prudenter temporis qualitate, aliquem certum et solemnem diem, prout crederet convenire, post festum praedictum eligere, ipsumque nobis significare, illius deliberatio non differret: ut infra diem ipsum aliquos de fratribus supradictis, de quibus apostolica deliberatio provideret, qui ei unctionis eiusdem munus impenderent, et imponerent vice nostra praefatum diadema imperii, ac alia inibi agenda solemniter peragerent, mitteremus; dilectos filios magistros Robertum electum Salernitanum, et Hugonem Geraldii cantorem Petragoricen. cappellanos nostros, ad eundem regem super iis cum eisdem nostris literis destinantes, per quos sibi paternae sinceritatis affectum, et mentis apostolicae puritatem, quos ad status ipsius et exaltationem magnificam habebamus, mandavimus clarius aperiri.

§ 5. Verum rex praefatus, super hoc matura deliberatione praehabita, festum Assumptionis Beatae Virginis proxime venturum pro termino ad recipiendum in basilica Principis Apostolorum de Urbe more solito unctionem huiusmodi, et ipsius imperii diadema, aliaque inibi solemniter peragenda recepit, prout nobis per solemnes suos ambassiatores ac nuntios et speciales literas intimavit, suo regali sigillo pendenti munitas; cum multa devotionis instantia supplicans per eundem, ut ad eum aliquos mitteremus de

fratribus memoratis pro impendenda unctione huiusmodi, et imponendo sibi eiusdem imperii diadema, aliisque solemniter peragendis. Porro si desuper datum esset, ut circa tanti celebritatem negotii exhiberi posset nostra praesentia corporalis, ut ubi mente vigilanter intendimus, ibi praesentialiter nostrum desiderium panderemus, ad quod etiam eiusdem regis concurrunt, ut pro certo novimus, cum promptitudine multiplicis devotionis affectus, gauderemus in Domino, et plurimum satisfaceret nostris votis. Verum quia ex causis praedictis non possumus in hac parte affectibus satisfacere mentis nostrae, praedicti regis frequentibus et devotis supplicationibus inclinati, et ad personas vestras apostolicae mentis oculos fiducialiter dirigentes, vobis quorum nobis sunt notae virtutes, quasque in magnis et arduis dicta Sedes diversis vicibus est experta, et de quorum operibus fructus uberes provenisse conspicimus, super hoc nostrae sollicitudinis onus duximus imponendum: sperantes, quod tanquam viri virtute magnifici opus huiusmodi viriliter assumetis ad Divini Nominis laudem et gloriam effectualiter exequendum.

§ 6. Quocirca discretionis vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus vos ad dictam Urbem die Assumptionis praedictae personaliter conferentes, ac ibidem convenientes in unum, tu, frater Nicolae Ostien. episcopo, missam celebres, et regem inungas eundem; vosque, fratres Albanen., Ostien. et Sabinen. episcopi; vosque, Francisce et Luca diaconi cardinales, vel illi vestrum, qui praesentes fuerint, eisdem regi et reginae mitras et diademata imperii; regi quoque scriptum, pomum et gladium et alia solemniter, prout infra patentius et distinctius vobis iniungitur, tribuatis; eorumque vertices inclutos reddatis illorum insigniis cum solitis solemnitatibus decoratos: in nomine ac virtute Altissimi prudenter, honorifice, ac etiam diligenter, prout

Pontifex sui loco cardinales ad peragendam pompam delinquit.

Inter eos coronandi Henrici munera partitur.

tam arduum et solemne negotium, quod vobis committimus, nostris vice et nomine exequentes in dicto festo Assumptionis, si poteritis comode, vel alio certo convenienti die, quem idem rex ad hoc pro qualitate negotiorum imminentium duxerit eligendum. Quod si non omnes iis exequendis potueritis interesse, quatuor, tres, duo, aut unus ex vobis, ea nihilominus exequatur.

Ritus praescribuntur.

§ 7. Et ne quis in agendis solemnibus antedictis error, quod absit, intervenire valeret, modum et formam et locum agendorum, et ubi et per quas personas agenda fuerint, particulariter et distincte duximus praesentibus inserenda, prout in archivio Ecclesiae et in pontificali ordinario continentur; quorum forma talis est:

Qua forma imperator in Urbem sit recipiendus.

§ 8. Cum rex, in imperatorem electus, pervenerit ad portam Collinam, quae est iuxta castellum Crescentini (1) recipiatur honorifice a clero Urbis cum crucibus et turibus et processionaliter deducatur usque ad gradus basilicae Sancti Petri, cantantibus universis: Ecce mitto Angelum meum, etc. Camerariis eius missilia spargentibus ante ipsum, et praefecto Urbis gladium praefere. Cum autem pervenerit ante basilicam in plateam, quae Cortina vocatur, dextrandus est a senatoribus usque ad gradus praedictos, ubi, eo descendente, tradendus est equus, cui rex insederat, illis. Interim Summus Pontifex cum omnibus ordinibus suis praeparet se in secretario, tanquam celebraturus divina, et processionaliter exiens usque ad suggestum areae superioris, quae est in capite graduum super saldestorium, ibi sedeat, considentibus super gradus a parte dextera episcopis et presbyteris, a sinistra vero diaconis cardinalibus, et in proximiori gradu subdiaconis et accolis, primicerio et cantoribus astantibus circa illos cum magnatibus et nobilibus officialibus et ministerialibus aulae papalis.

Ut deducendus ad basilicam S. Petri.

Qua pompa Romanus Pontifex expectet in porticu.

§ 9. Tunc rex cum archiepiscopis et

(1) Forsan Crescentii.

Bull. Rom. Vol. IV.

episcopis, principibus et magnatibus suis ascendens ad Summum Pontificem, reverenter osculetur pedes ipsius; et offerens ei aurum, quantum sibi placuerit, benigne recipiatur ab eo ad osculum et amplexum: quo demum surgente, rex ipse a parte dextera, et prior diaconorum a parte sinistra deducant eum usque in ecclesiam Sanctae Mariae in Turribus; ubi ante altare, subdiacono Evangelii textum tenente, rex super illum corporaliter praestet huiusmodi iuramentum: Ego Henricus rex Romanorum, futurus, annuente Domino, imperator, promitto, spondeo et polliceor coram Deo et beato Petro, me de caetero protectorem et defensorem fore Summi Pontificis et Sanctae Romanae Ecclesiae in omnibus necessitatibus et utilitatibus suis, custodiendo et conservando possessiones, honores et iura eius, quantum divino fultus adiutorio fuero, secundum scire ac posse meum recta et pura fide: sic me Deus adiuvet, et haec Sancta Dei Evangelia; forma autem iuramenti praestiti in Avinione per procuratores et nuntios praedicti regis Romanorum, tempore suae coronationis renovandi, talis est: Nos Sifridus Curien. episcopus, Amadeus comes Sabaudiae, Ioannes Delfini Viennen. et Albonen., comes Guido de Flandria, Ioannes comes Saraponte et Symon de Marvilla thesaurarius Meten., nuntii et procuratores serenissimi principis Henrici Romanorum regis, habentes ad omnia infrascripta plenam et generalem ac liberam potestatem, et speciale mandatum ab eodem, prout constat per praedictas patentes literas ipsius, vobis sanctissimo patri et domino, domino Clementi, divina providente elementia, Papae quinto, vice et nomine dicti domini nostri regis et in animam ipsius promittimus et iuramus per Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, et per haec sancta Dei Evangelia, et per has reliquias Sanctorum, quod numquam vitam aut membra, neque ip-

Utrux plus pedes sit osculatus.

Devincturus se sacramento ad tuendam Ecclesiam.

Designat Henricus Assumptionis B. V. diem.

sum honorem, quem habetis, sua voluntate aut suo consensu aut suo consilio aut sua exhortatione perdetis: et in Roma nullum placitum aut ordinationem faciet de omnibus, quae ad vos pertinent aut Romanos, sine vestro consilio et consensu; et quicquid de terra Romanae Ecclesiae pervenit ad ipsum aut perveniet, vobis reddet quamecitius poterit: et quodcumque in Lombardiam et Tusciam aliquem mittet pro terris et iuribus suis gubernandis, quotiens mittet eum, iurare faciet illum, ut adiutor vester sit ad defendendum terram Sancti Petri et Romanam Ecclesiam secundum suum posse: et si, permittente Domino, dictus dominus noster rex Romam venerit, sanctam Romanam Ecclesiam et vos rectorem ipsius et successores vestros exaltabit secundum suum posse: et cum Romae vel alibi per vos in imperatorem coronandus fuerit dominus noster rex praedictus, dictum sacramentum et aliud fieri consuetum ad requisitionem vestram tempore coronationis suae personaliter renovabit.

§ 10. Deinde Summus Pontifex cum ordinibus suis ad altare procedit; et facta ibi coronatione, ad Sedem ascendit, rege cum suis tribus episcopis, videlicet Ostien. et Portuen. et Albanen. in ecclesia Sanctae Mariae in Turribus remanente; ubi a canonicis Sancti Petri receptus in fratrem, imperialibus induatur insignibus; dato ipsius pallio camerario domini Papae, qui praecedentibus illis canonicis et cantantibus: Pater, amas me? tu scis, Domine, quia amo te: pasce oves meas. y. Simon Ioannis, amas me plus his? tu scis, Domine, quia amo te: pasce oves meas; cum ad ostium basilicae Principis Apostolorum pervenerit, quae porta Argentea nuncupatur, deducantibus eum hinc inde comite Lateranen. palatii et primicerio iudicum Romanorum, Albanensis episcopus ante ipsam portam Argenteam hanc super eum benedictionem effundat: Deus, in cuius manu corda sunt, regum, etc. Cum autem intra ecclesiam

in medio Rotae pervenerit, Portuen. episcopus hanc orationem super eum decantet: Deus, inenarrabilis auctor mundi, etc. Qui cum ad confessionem beati Petri pervenerit, prosternat se pronus in terram, et prior diaconorum super eum faciat Letaniam: qua finita, prior presbyterorum dicat orationem dominicam cum capitulis istis: Salvum fac servum tuum, Domine. Mitte ei auxilium de Sancto: Domine, salvum fac regem; ac deinde dicat orationem istam: Actiones nostras quaesumus, Domine, etc. Post haec procedant ad altare Sancti Mauriti, ubi Ostien. episcopus ungat ei de oleo exorcizato brachium dextrum, et in scapulos, hanc orationem dicendo: Domine, Deus omnipotens, cuius est omnis potestas, etc. Item aliam orationem dicat: Deus Dei filius Iesus Christus, etc.

§ 11. His ita peractis, ascendit rex ad altare beati Petri, ubi Summus Pontifex, facta confessione, recipiat eum ad osculum, sicut unum ex diaconibus; ipseque procedat ad pulpitum vel ambonem, ubi thalamus constructus de lignis et ornatus de palliis debet ei esse paratus cum suis archiepiscopis et episcopis, principibus et magnatibus, secundum capacitatem loci consistat; primicerius autem et scholae cantorum in choro ante altare decantant Introitum; et post Kyrie eleison et himnum angelicum decantatum, Summus Pontifex dicit orationem, quae competit illi diei; et hanc orationem pro ipso imperatore: Deus regnorum omnium, etc. Item aliam orationem: Suscipe, Domine, preces, etc. Item aliam orationem: Deus qui ad praedicandum, etc. Cumque lecta fuerit epistola et graduale decantatum, imperator ascendat processionaliter ad altare, ubi Summus Pontifex imponit ei mitram clericalem in capite, ac super mitram imperatorium diadema, dicens: Accipe signum gloriae, etc. Deinde sceptrum et pomum aureum tradit ei, et post caetera gladium, ita dicens: Accipe gladium ad vindictam, etc.

Brachio dextero et scapulis inungitur

Tamquam diaconus admittitur ad osculum

Preces habundant a Pontifice

Aliae interius legendae insignia imperatoria

§ 12. Qui coronatus incendens portet in dextra manu pomum, in sinistra sceptrum, et sic ad thalamum redeat: ipsoque ibi cum principibus suis consistente, prior subdiaconorum, cum subdiaconibus Romanae Curiae et capellanis aulae imperialis ad pectorale dextrum ante crucifixum argenteum laudem imperatori alta voce decantent hoc modo: Exaudi, Christe, etc. Scrinarii vero Urbis, sericis capis induti, ante pectorale consistentes in choro respondeant: Domino Henrico invictissimo Romanorum imperatori et semper Augusto salus et victoria: qua laude tertio repetita, prior subdiaconorum cum suis tribus vicibus dicat: Salvator mundi: et scrinarii vicissim respondeant: Tu illum adiuva: deinde iste cum suis duabus vicibus dicat: Sancta Maria; et illi vicissim respondeant: Tu illum adiuva: et sic deinceps: Sancte Michael: sancte Raphael: sancte Ioannes Baptista: sancte Petre: sancte Paule: sancte Andrea: sancte Stephane: sancte Laurenti: sancte Vincenti: sancte Silvester: sancte Leo: sancte Gregori: sancte Benedicte: sancte Basili: sancte Saba: tu sancta Agnes: sancta Cecilia: sancta Lucia. Quibus finitis, isti his dicant: Kyrie eleison; et illi vicissim respondeant: Christe eleison; ac deinde simul omnes: Kyrie eleison.

§ 13. Post haec, Evangelio decantato, imperator corona et manto depositis, accedat ad Summum Pontificem et offerat ad pedes eius aurum, quantum sibi placuerit; ipsoque Pontifice descendente perficiendis missarum misteriis ad altare, imperator more subdiaconi offerat ei calicem et ampullam, et stet ibi, donec Pontifex ad sedem reversus communicet, sacramque Communionem de manu eius suscipiat cum osculo pacis; et sic ad thalamum rediens in ambone resumat mantum pariter et coronam; missaque finita, pontificalem benedictionem reverenter accipiat; et statim procedat ad locum, ubi debet Summus Pontifex equitare: et cum ipse Pontifex equum ascen-

derit, teneat stapedium sellae eius: et arrepto freno aliquantulum ipsum adextret; moxque suum equum ascendens, procedat iuxta Summum Pontificem usque ad Ecclesiam Sanctae Mariae in Traspadina, ubi dato sibi osculo ad invicem, non corde, sed corpore separentur.

§ 14. Si vero regina fuerit coronanda, debet super lectorium ex apposito thalamus praeparari, ubi cum duabus ad minus puellis et aliquibus ex principibus imperii, tam ecclesiasticis quam mundanis, resideat: et post coronationem imperatoris deducatur ad altare ante Summum Pontificem amicta regalibus indumentis, cui Summus Pontifex mitram imponat ita, quod cornua mitrae sint a dextris et a sinistris, et super mitram imponat coronam, ita dicendo: Accipe coronam imperialis excellentiae, etc. Coronata vero regina, reducatur ad thalamum, et post Evangelium, ducatur ad oblationem Summo Pontifici exhibendam, stetque in gradibus iuxta absidem versus altare sancti Leonis, donec de manu Summi Pontificis post imperatorem sacram Communionem accipiat; et nunc ad thalamum reducta, permaneat usque ad finem Missae.

§ 15. Consuevit autem imperator larga presbyteria omnibus ordinibus exhibere, quibus ea, cum coronatur, Summus Pontifex elargitur; videlicet episcopis, presbyteris et diaconis cardinalibus, primicerio et cantoribus, subdiaconis basilicariis et regionariis, universitati cleri romani, capellanis et caeteris officialibus et ministris curiae, praefecto Urbis, senatoribus, iudicibus, advocatis et scrinariis, ac praefectis navalium. Consuevit etiam rex, quando descendit de monte Gaudii, et venit ad ponticellum, praestare hoc iuramentum Romanis: Ego Henricus rex futurus imperator iuro, me servaturum Romanis bonas consuetudines suas, sic me Deus adiuvet, et haec sancta Dei Evangelia.

§ 16. Quia vero propter nostram absentiam nonnulla solemnia ex praedictis personam nostram tangentia, expedit in-

Quo ritu imperatrix coronanda

De muneriis coronandis ab imperatore

Romanis iuramentum da bonis consuetudinibus

Quomodo propter Pontificem

Rex a canonicis S. Petri in fratrem accipitur

Preces pro coronanda

absentiam gere-
re se debent
Henricus.

Quo ritu au-
rum sit oblatu-
rus in gradibus
basilicae.

Legatus dispar-
ita officio.

termini, volumus atque decernimus, quod non obstantibus iis, quae superius describuntur in gradibus scalarum dictae basilicae Principis Apostolorum, idem rex Romanorum solemnitate et honorificentia debitis recipiatur ad osculum per vos episcopos et diaconos cardinales, stantes in ordinibus vestris, indutos tamen omnes pluvialibus, processionaliter obviantes eidem cum subdiaconis et acolitis, primicerio et cantoribus, astantibus circa vos magnatibus et nobilibus officialibus et ministerialibus aulae nostrae. Aurum vero, quod rex in eisdem gradibus Apostolico consuevit offerre post genuflectionem et deosculatorem pedum, omissis illis, quas nulli vestrum faciat idem rex, quia soli Romano Pontifici competunt et debentur, in eodem loco per eundem regem nobis humiliter offeratur, ita dicente: Si sanctissimus Pater dominus noster dominus Clemens summus Pontifex esset hic praesens, sibi offerrem aurum istud praesentialiter; sed propter eius absentiam offero sibi, vobis dominis cardinalibus, eiusdem domini Papae vice et nomine recipientibus aurum istud. Quo facto, idem rex existens in medio vestrum vobiscum veniat ad altare Sanctae Mariae in Turribus et cum ibidem fuerit publice in vestri praesentia recipientium vestro et Ecclesiae Romanae nomine, praestet idem rex Sacramentum suo expresso proprio nomine de verbo ad verbum, prout superius continetur. Renovet autem sacramentum per procuratores suos praestitum suae approbationis tempore coram nobis, secundum tenorem supra descriptum: et si in adventu suo in gradibus, ubi eidem obviabitis, renovationem praedictam facere praeligeret, contentamur.

§ 17. Tu vero, frater Ostien., ut praemittitur, Missam celebres et regem praedictum inungas, prout in Ordinario continetur. Quod si te impediri contingat, hoc tu facias Albanen., et si ambo impediremini, hoc facies, Sabinen. episcopi. Letanias dicas tu, Francisce, si potes,

pluviali tamen indutus; quod si te impediri contingat, tu, Lucas, hoc in eodem habitu exequaris. Orationem autem, quam dicere debet prior presbyterorum cardinalium, tu dicas, episcopo Sabinen. Quod si te impediri contingat, tu facias, Albanen., quod si ambo impediremini, tu facias, Ostien. episcopi. Praestito autem in cappella praedictae Sanctae Mariae de Turribus iuramento, omnes remaneatis cum rege praedicto praeter illum, qui missarum solemnita celebrabit. Tu vero, Albanen., orationem, quae tibi dicenda competit, dicas loco et tempore debitis: orationem vero, quam deberet dicere Portuen. episcopus, si adesset, dicas tu, Sabinen.; quod si te impediri contingat, tu suppleas, Ostien.; receptio autem ad osculum inter diaconos cardinales post confessionem in altari Beati Petri factam, quia soli Romano Pontifici competit et concurren cum osculo pectoris omittatur. Vos autem universi imponatis mitras suo modo regi, suoque reginae, prout in dicto Ordinario de Summo Pontifice continetur, et diademata regi et reginae praedictis.

§ 18. Verba vero dicenda in impositione diadematum, scilicet: Accipe sigillum gloriae, quoad regem: item: Accipe coronam imperialis excellentiae, quoad reginam, dicas tu, Sabinen. Licet enim ratione prioratus hoc tibi non competat, quia tamen in legatione nostram repraesentas personam, hoc per te volumus adimpleri. Verba autem praedicta dicas alte atque sonore, ita quod ab assistantibus audiantur. Omnes vero vos alii verba eadem voce submissa dicatis sic, ut nequaquam audiri possitis, sicut in consecrationibus praelatorum fieri consuevit per coassistentes principaliter consecranti. Verba autem competentia in assignatione gladii, post sceptrum et pomum aureum, ipsumque gladium, per te, Albanen., ea vos alios tradita, scilicet: Accipe gladium ad vindictam malefactorum, etc. Et idem alta et sonora voce dicas et proferas, Al-

banen., reliquis submissa voce eadem verba dicentibus, prout in verbis ad impositionem mitrarum et diadematum superius est expressum.

Soli Pontifici
exhiberi solita
omitti iurium.

§ 19. Decantato autem Evangelio, rex coronandus offerat aurum, quod ad pedes Romani Pontificis consuevit offerri, ad pedem maioris altaris, quod vos omnes nostro recipiatis nomine cardinales. Caetera vero solemnita peragantur cum omni solemnitate et honorificentia, prout in Ordinario continetur. Oblatio vero calicis et ampullae per imperatorem iam coronatum, decantato Evangelio, corona et manto depositis, more subdiaconi Romano fienda Pontifici, et assistentia eidem fienda per imperatorem, donec Romanus Pontifex ad sedem propriam revertatur, quia soli Romano Pontifici competunt, omittantur. Idem tamen imperator, si voluerit, sacram coronationem de manu recipiat celebrantis, osculo tamen omisso. Quibus peractis, ad thalamum rediens in ambone resumat mantum pariter et coronam. Processus autem eiusdem imperatoris ad locum, ubi Summus Pontifex equitare deberet, et detentio stapediae selae eius, et arrepto freno equi, cui Romanus Pontifex insideret, adextratio, officii-que stratoris exhibitio, quia solo Romano Pontifici competunt et praesentiam ipsius exigunt corporalem, omittantur omnino. Reliqua autem solemnita, prout exprimuntur in Ordinario, solemniter et honorifice compleantur.

Exigit ab Hen-
rico Clemens,
ut promulgetur
damni ex prae-
missis Rom.
Pontifici obven-
torum.

§ 20. Quia autem, ut ex praedictis apparet, multae observantiae, multaeque solemnita, multaeque reverentiae et honorificentiae, Romano Pontifici competentia, propter nostram absentiam omittuntur, protestamur et volumus et apostolica auctoritate decernimus, nullum ex hoc iuris vel facti Romanae Ecclesiae, ac nobis, nostrisque successoribus praeiudicium generari; quin cum casus regis Romanorum in imperatorem coronandi occurreret, omnia exhibeantur et fiant per coronandos Romanis Pontificibus, sicut in forma,

quae in archivio Ecclesiae et pontificali ordinario continetur superius descripta, serioius est expressum. Ad eisdem autem Ecclesiae Romanae, nostram et successorum nostrorum conservationem iuris atque cautelam, volumus per vos ab eodem tam rege coronando, quam imperatore coronato, expresse iis nostris protestationi et decreto consentiente, recipi patentes literas quadruplicatas, de verbo ad verbum tenorem praesentium continentes, suo regali primum sigillo, ac postmodum sua imperiali bulla aurea communitas: quas vos Albanen., Ostien. et Lucas, duo, aut alter vestrum nobis aut camerae nostrae fideliter assignetis.

Datum in prioratu de Grausello prope Malausan., Vasionen. dioecesis, tertio decimo kalendas iulii, pontificatus nostri anno vi.

Dat. die 19 iunii 1311, pontif. anno vi.

XII.

Monumentum praestiti ab Enrico VII in imperatorem electo iuramenti fidelitatis, et confirmatarum Sedi Apostolicae imperialium donationum (1).

SUMMARIUM

Proemium. — Ab Henrico praestitum iuramentum Clementi PP. — 1. Aliaeque factae sponsiones. — 2. Henrici literae super iis. — Tenor literarum. — Romanam Ecclesiam et fidem catholicam servaturum se pollicetur. — Quae promiserit Henricus Rom. Ecclesiae. — Eidem privilegia omnia imperialia confirmat. — Et antiquas donationes.

Clemens episcopus servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Henrico regi Romanorum illustri, salutem et apostolicam benedictionem.

In humilitatis spiritu, qua virtutum comprobatur origo, sicut matris Ecclesiae filius, a Domino benedictus, tuae devotionis ac fidei zelus nobis et ipsi

(1) Ex Regest. Vatic.

Ecclesiae dudum offerens, reverenter iuramentum, quod tenor infrascriptarum litterarum tuo pendenti munitarum sigillo continet, seriose olim in manibus dilecti filii magistri Ioannis de Mosans scholastici Tollen., cappellani nostri, de mandato per nos et facto, nostro Ecclesiae praedictae, et Apostolicae Sedis nomine recipientis, per te sacrosanctis Evangeliiis, sicut per easdem litteras plene constat, tactis corporaliter, praestitisti; promittens, teque fideliter obligans cum omni efficacia et effectu, quod post imperialis diadematis a te coronationem susceptam, omnia in iuramento et literis contenta praedictis, ratificares, confirmares, recognosceres, faceres, servares atque iurares: et de iis omnibus infra octo dies post coronationem huiusmodi ad perpetuam rei memoriam, ac nostram, et successorum nostrum, et Ecclesiae ac Sedis praedictorum securitatem atque cautelam patientes quadruplicatas, imperialis maiestatis typario communitas, concederes litteras, huiusmodi litterarum tuarum seriem continentes.

Aliaque
etiae
nos.

§ 1. Quare magnificentiam regiam paterno rogamus et hortamur affectu; quatenus ut devotionis et fidei ac reverentiae fervorem huiusmodi cum tuae promotionis et exaltationis augmento praeclara tuae celsitudinis gesta erga nos et praefatam Ecclesiam crevisse demonstras, in manibus venerabilium fratrum nostrorum, Arnaldi Sabinen. legati, et Nicolai Ostien. episcoporum, nuntii Apostolicae Sedis, vel alterius eorumdem, quos ad tui praesentiam duximus destinandos, quibusve et cuiuslibet eorumdem in solidum iuramenti et aliorum praedictorum omnium et singulorum receptione per nostras litteras speciales commisimus, post susceptum per te, ut praemittitur, ipsius imperii diadema, omnia in iuramento et literis contenta praedictis ratifices, confirmes, recognoscas, facias, serves, ac praestes de novo simile iuramentum; nobisque super iis

omnibus et singulis iuxta tuam promissionem et obligationem easdem praedictas litteras quadruplicatas, eiusdem imperialis maiestatis typario communitas, in eis tenore praedictarum tuarum litterarum inserto, concedas; illasque nobis per eosdem episcopos vel alterum eorumdem transmittas. Tenorem autem praedictarum litterarum tuarum, ut de ipsis plenam certitudinem habeas, de verbo ad verbum praesentibus inseri fecimus, qui talis est:

§ 2. Sanctissimo in Christo patri et domino suo, domino Clementi, sacrosanctae Romanae ac universalis Ecclesiae Summo Pontifici, Henricus Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, cum reverentia debita devota pedum oscula beatorum.

§ 3. Ferventi desiderio cupientes, sanctitatis vestrae pedibus, et Apostolicae Sedi toto corde et animo zelum nostrae reverentiae, fidei et devotionis offerre: vestris sanctis monitis, exhortationibus et mandatis nos pro viribus coaptando; et honorem vestrum, ac sanctae Romanae Ecclesiae et aliarum Ecclesiarum iura diligere et pro posse protegere ac servare; attendentes propensius, quod nihil est quod lumine clariore prae fulgeat, quam recta fides in principe, nihilque est quod ita nequeat occasui subiacere quam vera religio, et quod ad Dei timorem servandum, mandataque eius custodienda factus est omnis homo, sed praecipue imperialis et regalis potestas, quae a Domino Deo est, et ad eius ministerium exequendum, ad fidem et reverentiam sui nominis dilatandam in omnes regiones et regna; promittimus et obligamus nos cum omni efficacia Deo omnipotenti, vobisque domino nostro Clementi summo Pontifici, vestrisque successoribus ac sacrosanctae Sedi Apostolicae et Romanae Ecclesiae, quae Ecclesiarum omnium caput est et magistra, quod sacrosanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam, fidemque catholicam fun-

datam super fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ipso scilicet angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis aedificatio constructa crescit in Templum sanctum in Domino, in cuius nomine omne genuflectitur caelestium, terrestrium et infernorum, nec est nomen aliud sub caelo, in quo salvari oporteat credentes, toto corde et animo, pura fide, et sancta intentione conservabimus, reverebimur, atque defendemus totis viribus et toto posse: ac omnem haeresim et schisma, extollentem se contra sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam, exterminabimus pro viribus, et omnes haereticos, cuiuscumque sectae et conditionis existant, facies quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quibus vineam Domini Dei Sabaoth perdere et vastare nituntur; omnesque fautores, adiutores, valitores et receptatores ac defensores eorum; et quod nullo tempore coniungemur, confoederabimur, parentela vel foedere, vel unione quacumque cum quocumque saraceno vel pagano vel schismatico rege vel principe, vel quocumque alio fidei catholicae unionem non habente; neque cum aliquo rebelle vel inimico ipsius Romanae Ecclesiae, vel de eisdem manifeste suspecto: item promittimus et obligamus nos cum omni efficacia et effectu, quod personam vestram, statum et honorem, et successorum vestrorum, contra quemcumque seu quoscumque homines cuiuscumque status, praeminentiae vel dignitatis existant, conservabimus, defendemus et manutenebimus: nec non omnia privilegia regum et principum et imperatorum Romanorum praedecessorum nostrorum, cuiuscumque tenoris et continentiae existant, quocumque tempore concessa Sanctae Romanae Ecclesiae, ac Romanis Pontificibus et Sedi Apostolicae et quibuscumque Ecclesiis, praelatis et ministris ipsarum, conservabimus et manutenebimus; nec aliquo unquam tempore contraveniemus, vel aliquem, quantum in no-

bis erit, venire permittemus, quacumque occasione vel titulo allegato iuris vel facti: imo ad perpetuam rei memoriam, et sanctae Ecclesiae securitatem atque cautelam ipsa privilegia omnia pro nobis et successoribus nostris ratificamus, confirmamus, recognoscimus, innovamus et de novo concedimus, prout melius et plenius possumus ex certa scientia cum omni efficacia et effectu: volentes ac etiam decernentes, quod ista generalis ratificatio, confirmatio, recognitio, innovatio et de novo concessio perinde robor obtineant perpetuae firmitatis, ac si omnia et singula privilegiorum verba singulariter et expresse, ac de verbo ad verbum, praesentibus inserta fuissent: specialiter autem et expresse cum omni efficacia et effectu supradictis ratificamus, confirmamus, recognoscimus, innovamus et de novo concedimus omnia privilegia Constantini, Caroli, Henrici, Ottonis IV, Frederici II, atque Rodulphi, regum et principum seu imperatorum romanorum, quocumque tempore concessa super quibusque, cuiuscumque continentiae vel tenoris existant, Sanctae Romanae Ecclesiae, Romanisque Pontificibus, et Apostolicae Sedi. Promittimus etiam et obligamus nos cum omni efficacia et effectu, omni iure et forma, quo melius et efficacius fieri potest, manutene et conservare omnia privilegia, cuiuscumque tenoris vel conditionis existant, et nullo unquam tempore contravenire, vel aliquem, quantum in nobis est, venire permittere, quacumque occasione vel causa vel titulo allegato iuris vel facti, per quoscumque reges vel principes seu imperatores romanos, et praecipue per supradictos Constantinum, Carolum, Henricum, Ottonem quartum, Fredericum secundum, atque Rodolphum concessa Sanctae Romanae Ecclesiae ac Romanis Pontificibus et Apostolicae Sedi super recognitione, innovatione, advocacy, concessione, quietatione, renunciatione et libera dimissione terrarum et provinciarum Sanctae Roma-

Eidem privile-
gia omnia in-
perpetua con-
mol:

Quae promissio-
rit Henricus Ro-
manae Eccle-
siae.

Henrici litterae
super iis.

Tenor littera-
rum

Rom. Eccle-
siam et fidem
catholicam, sac-
raturum se pol-
licetur

Et antiquas du-
nationes.

nae Ecclesiae ubicumque positarum; praecipue Marchiae Anconitanae cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus suis, integraliter cum omnibus iuribus et iurisdictionibus earumdem; exarcatus Ravennae et Pentapolis ac Romaniolae et Brettenorii; comitatus cum civitate Bononiae, et cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus, integraliter et cum omnibus iuribus et iurisdictionibus earumdem; Massae quoque, quae Trabaria nuncupatur, cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus, integraliter et cum omnibus iuribus et iurisdictionibus earumdem; patrimonii etiam Beati Petri in Tuscia cum civitatibus Tuderti, Narniae, Urbis Veteris et Reate, et cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis ac confinibus, integraliter et cum omnibus iuribus et iurisdictionibus earumdem; comitatus quoque Sabinae cum civitate Interamnen. et cum Archecesarum, et terra, quae dicitur Arnulphorum, cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus integraliter, et cum omnibus iuribus et iurisdictionibus earumdem; comitatus quoque Campaniae atque Maritimae cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus suis integraliter, et cum omnibus iurisdictionibus et iuribus earumdem: et ex abundantia de novo, et ad maiorem cautelam supradictas omnes terras atque provincias cum omnibus iuribus et iurisdictionibus, terminis, limitibus et confinibus earumdem, et ius et possessionem et proprietatem ipsorum cum omni plenitudine recognoscimus iure plenissimo ad ius et proprietatem Sanctae Romanae Ecclesiae spectare ac omnimode pertinere: ac ipsas omnes terras atque provincias de novo advocamus, innovamus atque concedimus, quitamus libere et dimittimus, restituimus et renuntiamus, nec non ad omnem scrupulum removendum, et ut pax, quies, atque tranquillitas inter Ecclesiam et imperium invigilet, et

futuris, dante Domino, temporibus augeatur, et omnis contentionis et dissensionis cuiuslibet materia praecludatur, prout melius et efficacius fieri et intelligi potest, concedimus ipsas, conferimus et donamus de novo. Promittentes et obligantes nos, prout plenius et efficacius possumus, quod nullo unquam tempore occupabimus, vel occupari, quantum in nobis est, permittemus civitates, loca, castra, terras et provincias supradictas, vel aliquam ipsarum vel earum partem; nec in ipsis vel aliqua ipsarum vel earum parte iurisdictionem aliquam per nos vel per alium geremus vel exercebimus; nec iura aliqua, possessiones vel tenutas habebimus vel possidebimus in eisdem terris vel provinciis vel aliqua ipsarum, seu parte earum; nec officium aliquod geremus per nos vel per alium potestariae vel capitaniae, seu quocumque nomine censeatur, in ipsis vel aliqua ipsarum vel earum parte; et quod tanquam princeps catholicus, advocatus et defensor Sanctae Romanae Ecclesiae iuvabimus ipsam, sibi assistemus contra quoscumque occupantes, invadentes vel turbantes provincias ipsas, civitates, loca, castra et terras vel aliquam ipsarum seu earum partem; et quoscumque inobedientes seu rebelles Ecclesiae, praecipue in provinciis, civitatibus, locis, castris et terris eisdem, in nullo fovebimus vel manutenebimus, seu per quoscumque foveri seu manuteneri, quantum in nobis est, permittemus: sed contra ipsos assistemus consiliis, auxiliis et favoribus opportunis Sanctae Romanae Ecclesiae, ac Romanis Pontificibus et Apostolicae Sedi, quousque rebelles et subditi ad plenam reverentiam et obedientiam reducantur: promittentes quoque Sanctam Romanam Ecclesiam, et Ecclesias alias, ac libertatem ecclesiasticam, et bona iura, praelatos et ministros ipsarum manutene, conservare et pro viribus defensare: vassallos quoque Romanae Ecclesiae contra iustitiam non

offendere, et quod devotos et fideles Ecclesiae etiam in imperio constitutos, benigne tractabimus, et contra iustitiam non opprimemus, neque per alium, quantum in nobis est, opprimi permittemus, sed conservabimus in iuribus et iustitiis eorumdem. Praedicta autem omnia et singula inviolabiliter observare et observari facere, et nullo unquam tempore contravenire iuravimus ad sancta Dei Evangelia, tacto libro, in manibus discreti viri Ioannis de Mosans, scholastici Ecclesiae Tullen., vestri capellani, nomine Romanae Ecclesiae et Sedis Apostolicae, ac vestro et de vestro mandato speciali recipientis; de qua etiam receptione tam per vestras praesentes quam per ipsius recipientis literas seu instrumentum publicum plene constat: et ad praedictorum omnium perpetuam rei memoriam, et Sanctae Romanae Ecclesiae ac Sedis Apostolicae, et Romanorum Pontificum securitatem atque cautelam praesentes literas regiae maiestatis sigillo munitas fecimus communiri: promittentes et obligantes nos cum omni efficacia et effectu, quod post imperialis diadematis coronationem susceptam, praedicta omnia ratificabimus, confirmabimus et recognoscemus et faciemus et servabimus atque iurabimus; et de supradictis omnibus infra octo dies nostras patentes dabimus literas quadruplicatas, harum seriem continentes, ad perpetuam rei memoriam, et ad securitatem et cautelam vestram, et successorum vestrorum, et Sanctae Romanae Ecclesiae, et Apostolicae Sedis, imperialis maiestatis typario communitas.

Datum Lausannae quinto idus octobris, anno Domini mcccx, regni vero nostri anno secundo.

Datum in prioratu de Grausello prope Malausan., Vasionen. diocesis, decimo kalendas iulii, pontificatus nostri anno vi.

Dat. die 22 iunii 1311, pontif. anno vi.

Bull. Rom. Vol. IV.

29

XIII.

Mandatum de reducendo numero scriptorum sacrae Pœnitentiariae ad duodenarium (1).

SUMMARIUM

Causae stabiliendi numerum huiusmodi scriptorum. — Mandatum (de quo in rubrica).

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri Berengario episcopo Tusculano, salutem et apostolicam benedictionem.

Dignum est, ut in Apostolicae Sedis officiis determinatus ministrorum seu officialium numerus habeatur; ne provisione careat superflua multitudo, vel ex paucitate opportunum eidem Sedi servitium subtrahatur. Sane frequenter pro parte dilectorum filiorum scriptorum Pœnitentiariae nostrae fuit nobis expositum, quod propter importunam instantiam plurimorum, quibus Sedes praedicta se exhibuit liberalem, eorum numerus adeo dicitur augmentatus, ut ipsi, qui ad praesens viginti unus vel circiter esse noscuntur, secundum eorum decentiam et laudabilem antiquam romanae Curiae consuetudinem non possint de officii sui obventionibus commode sustentari. Quare ex parte ipsorum fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum temporibus aliorum Romanorum Pontificum praedecessorum nostrorum iidem scriptores in tanta multitudine non fuissent, sed eorum officium in decenti numero personarum, prout incumbentium agendorum exposcebat qualitas et utilitas, fuerat moderatum, providere super hoc de benignitate apostolica dignaremur; denique officium reduci ad duodenarium scriptorum numerum mandarem. Cum igitur nostrae intentionis existat, quod dicti scriptores, qui nostri officiales existunt, propter superfluum multitudinem

Causae stabiliendi numerum huiusmodi scriptorum

(1) Ex Regest. Vatic.

non graventur; quinimo ad dictum duodenarium vel alium decentem redacti numerum, iuxta decentiam et consuetudinem praelibatam, commodè valeant sustentari; considerantes, quod tam agendorum multiplicium qualitates et onera, quae variarum rerum producit continuata necessitas, quam dictorum scriptorum multitudo superflua te non latent, sed te ipsa factiam longa experientia docuit, quod in talibus, secundum dictae Sedis decentiam, debeat observari; fraternitatem tuam (1), de qua in iis et aliis fiduciam in Domino gerimus specialem, per apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus, si eorundem scriptorum officium, consideratis circumstantiis universis, quae in hoc fuerint attendendae, inveneris in huiusmodi multitudine praegravatum, officium ipsum reducere ad ipsum duodenarium vel alium certum scriptorum numerum competentem, iuxta datam tibi a Deo prudentiam, prout consideratis praemissis cognoveris expedire, auctoritate nostra procures: statuens et ordinans, auctoritate praedicta, quod dictum officium deinceps praedicto numero sit contentum; nec ad illud de caetero aliquis admittatur quousque sit ad praedictum numerum per te statuendum redactum, et aliquis defecerit de eodem; nisi forte multiplicium agendorum vel alterius causae necessitas aliud circa haec geri et statui in futurum per eiusdem Sedis providentiam postulare.

Datum in prioratu de Grausello prope Malausanam Vasionen. diocesis quarto nonas septembris, pontificatus nostri anno sexto.

Dat. die 2 septembris 1314, pontif. anno vi.

(1) Forsan leg. fraternitati tuae.

XIV.

Damnatio militum Templariorum, cum bonorum totius ord. applicatione ordini militum Hierosolymitanorum (1).

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Sententia per viam provisionis contra hunc ordinem data. — 2. Eiusdem bona militibus hospitalis S. Ioannis Hierosolym. applicata. — 3. Excipiuntur bona hic enunciata, quae dispositioni Sedis Apost. reservantur. — 4. Occupatoribus dictorum bonorum inflicto anathema — 5. Clausulae.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Ad providam Christi Vicarii praesidentis in specula apostolicae dignitatis circumspeditionem pertinet, vices pensare temporum emergentium, negotiorum causas discutere, ac personarum attendere qualitates: ut ad singula debitum dirigens necessariae considerationis intuitum et opportuna manu operationis apponens, de agro Domini sic vitiorum tribulos eruat, ut virtutes amplifcet; sic praevaricantium spinas tollat, ut evellendo plus plantet quam destruat, et in loca vacua per eradicationem nocentium tribulorum, devota Deo plantamina transferendo potiore praebat, de provisa et utili eorum locorum unione et translatione, laetitiam, quam vera iustitia, quae compassionem habet, doloris intulerit detrimentum personarum et locorum huiusmodi per ruinam: sic enim sufferendo quod officit, et subrogando quod proficit, virtutum profectus amplificat, et sublata de medio meliori subrogatione restaurat.

§ 1. Dudum siquidem ordinem domus militiae templi Hierosolymitani, propter magistrum et fratres, caeterasque personas dicti ordinis in quibuslibet mundi partibus consistentes, variis et diversis non tam nefandis, quam infandis (proh dolor) errorum et scelerum obscoenitatibus, pra-

(1) Hanc promulgavit sententiam iste Pontifex (ut hic patet) in Concilio Viennensi, quod hac et aliis de causis fuerat indictum.

Prooemium

Sententia per viam provisionis contra hunc ordinem data

vitatibus, maculis et labe respersos, quae propter tristem et spercidam eorum memoriam praesentibus subticemus, eiusque ordinis statum, habitum atque nomen, non sine cordis amaritudine et dolore, sacro approbante concilio, non per modum definitivae sententiae, cum eam super hoc, secundum inquisitiones et processus super his habitos, non possemus ferre de iure, sed per viam provisionis seu ordinationis apostolicae, irrefragabili et perpetuo valitura sustulimus sanctione, ipsum prohibitioni perpetuae supponentes, districtius inhibendo, nequis dictum ordinem de caetero intrare, vel eius habitum suscipere vel portare, aut pro Templario gerere se praesumeret, quod si quis contrafaceret, excommunicationis incurreret sententiam ipso facto. Universa etiam bona ordinis praelibati Apostolicae Sedis ordinationi et dispositioni, auctoritate apostolica, duximus reservanda. Inhibentes districtius, ne quis, cuiuscumque conditionis vel status existeret, se de personis vel bonis huiusmodi aliquatenus intramitteret, vel circa ea in praedictum ordinis seu dispositionis apostolicae per Sedem eandem, ut praemittitur, faciendae, aliquid faceret, innovaret, vel etiam attentaret, decernentes ex tunc irritum et inane, si secus a quoquam scienter vel ignoranter contigerit attentari. Ac postmodum ne dicta bona, quae dudum ad subsidium Terrae Sanctae et impugnationem inimicorum fidei christianae a Christi cultoribus data, legata, concessa et acquisita fuerunt, debita gubernatione carentia, tamquam vacantia deperirent, vel converterentur in usus alios, ad quos fuerant pia devotione fidelium deputata, vel propter tarditatem ordinationis et dispositionis huiusmodi eorum destructio vel dilapidatio sequeretur, cum fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, necnon patriarchis, archiepiscopis, episcopis, praelatis, ac etiam cum nonnullis excellentibus et illustribus personis, cum reliquorum quoque absentium praelatorum et etiam

capitulorum et conventuum, ecclesiarum et monasteriorum procuratoribus in dicto concilio constitutis, habuimus ardua, morosa et diversa consilia et tractatus: at per huiusmodi consiliorum et tractatum deliberationem praehabitam diligentem, dictorum bonorum ordinatio et dispositio ad honorem Dei, augmentum fidei, exaltationem Ecclesiae, dictae Terrae subsidium, salutem quoque fidelium et quietem salubris et utilis perveniret. Post quae utique longa, praemeditata, provisa et matura consilia, suadentibus plurimis iustis causis, nostra et dictorum fratrum, necnon patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum et aliorum praelatorum, ac excellentium et illustrium personarum praedictorum in dicto concilio tunc praesentium deliberationes et consilia in hoc finaliter resederunt, ut praedicta bona ordini hospitalis S. Ioannis Hierosolymitani et ipsi hospitali, ac dilectis filiis magistro et fratribus hospitalis eiusdem, nomine hospitalis et ordinis eorundem, qui tamquam athletae Domini pro defensione fidei, se periculis mortis iugiter exponentes, onerosa nimis et periculosa dispendia continue perferunt in partibus transmarinis, in perpetuum venirentur (1).

§ 2. Nos igitur inter caetera mundi loca in quibus vigere dignoscitur observantia regularis, dictum ordinem hospitalis et ipsum hospitale sincerae caritatis plenitudine prosequentes, ac attendentes, quod sicut evidenter facti in eo divinis obsequiis ferventer insistitur, pietatis et misericordiae opera vigilantibus studiis exercentur, fratres hospitalis ipsius, mundanis spreis illecebris, devotum impendentes Altissimo famulatum, ac pro recuperatione Terrae praedictae, tamquam intrepidi Christi pugiles, ferventibus studiis et desideriis intendentes, quaelibet ducunt humana pericula in contemptum; considerantes quoque, quod ex hoc tanto eorundem magistri et fratrum dictorum ordinis et hospitalis crescat strenuitas,

(1) Forsan unirentur.

Eiusdem bona militibus hospitalis S. Ioannis Hierosolym. applicata.

animorum fervor augebitur et ipsorum roborabitur fortitudo, ad propulsandas nostri Redemptoris iniurias et hostes eiusdem fidei conterendos, quanto ipsorum potentia in opulentioribus facultatibus augmentata, onera, quae prosecutionis tanti negotii necessitas exigit, levius et facilius poterunt supportare; et propterea non indigne vigiles redditu, studiisque sollicitis excitati, ut ad sui status augmentum, opem et operam impendamus, eodem sacro approbante concilio, ipsam domum Militiae Templi, caeterasque domos, ecclesias, cappellas, oratoria, civitates, castra, villas, terras, grangias et loca, possessiones, iurisdictiones, redditus atque iura, omniaque alia bona immobilia et mobilia, vel sese moventia, cum omnibus membris, iuribus et pertinentiis suis, ultra et citra mare, ac in universis et quibilibet mundi partibus consistentia, quae ipse ordo et dicti magister et fratres ipsius ordinis Militiae Templi, tempore quo ipse magister et nonnulli ex eisdem fratribus Militiae Templi in regno Franciae communiter capti fuerunt, videlicet anno Domini millesimo trecentesimo octavo, mense octobris, per se, vel quoscunque alios, habebant, tenebant, possidebant, vel ad eosdem domum et ordinem Militiae Templi et dictos magistrum et fratres ipsius ordinis Militiae Templi quomodolibet pertinebant, necnon nomina, actiones et iura, quae dicto tempore captionis ipsorum eisdem domui, ordini vel personis ipsius ordinis Militiae Templi quocumque modo competeant vel competere poterant, contra quoscunque cuiuscumque dignitatis, status vel conditionis existerent, cum omnibus privilegiis, indulgentiis, immunitatibus et libertatibus, quibus praefati magister et fratres dictorum domus et ordinis Militiae Templi et ipsa domus et ordo per Sedem Apostolicam, vel per catholicos imperatores, reges et principes et fideles alios, vel quocumque alio modo erant legitime communiti, eidem ordini hospitalis S. Ioannis Hieroso-

lymitani et ipsi hospitali donamus, concedimus, unimus, incorporamus, applicamus et annectimus in perpetuum, de apostolica plenitudine potestatis.

§ 3. Exceptis bonis quondam dicti ordinis ipsius Militiae Templi consistentibus in regnis et terris carissimorum in Christo filiorum nostrorum Castellae, Aragoniae, Portugalliae et Maioricarum regum illustrium et extra regnum Franciae, quae a donatione, concessione, unione, applicatione, incorporatione et annexione praedictis specialiter excipienda duximus et etiam excludenda, ea nihilominus dispositioni et ordinationi Sedis Apostolicae reservantes, inhibitionem dudum per alios processus nostros factam, ne quis videlicet cuiuscumque conditionis vel status existeret, se de personis et bonis huiusmodi aliquatenus intromitteret, vel circa ea in praeiudicium ordinationis seu dispositionis Sedis eiusdem faciendae de illis, necnon decreti nostri interpositionem, quoad personas et bona in dictis regnis et terris eorumdem regum proxime expressorum consistentia, omnino manere volentes in pleno robore firmitatis, quousque de personis et rebus praedictis in eisdem regnis et terris consistentibus per dispositionem Sedis eiusdem fuerit aliter ordinatum.

§ 4. Occupatores quoque dictorum bonorum, aut illicitos detentores, cuiuscumque status, conditionis, excellentiae vel dignitatis extiterint, etiamsi pontificali, imperiali, vel regali praefulgeant dignitate, nisi infra unius mensis spatium, postquam super hoc per dictos magistrum et fratres ipsius hospitalis, vel ipsorum quemlibet, aut procuratorem seu procuratores eorum fuerint requisiti, dicta bona dimiserint, illaque plene ac libere restituerint ordini ipsius hospitalis et eidem hospitali aut magistro, seu prioribus vel praepositoribus aut fratribus hospitalis eiusdem, in quibuscumque partibus et provinciis constitutis, eorumque singulis vel procuratori seu procuratoribus eorumdem eiusdem ordinis ipsius hospitalis nomine,

Excipiuntur bona hic enuntiata, quae dispositioni Sedis Apostolicae reservantur.

Occupatoribus dictorum bonorum inflicti sunt anathema.

etiamsi dicti priores, praepositi et fratres ipsius hospitalis et procuratores ipsorum et eorum quilibet a dicto magistro ipsius hospitalis mandatum super hoc specialiter non haberent, dummodo procuratores praedicti, a dictis prioribus et praepositoribus, vel eorum singulis, in provinciis et partibus, in quibus huiusmodi priores et praepositi extiterint deputati, mandatum super hoc habuerint, vel ostenderint speciale. Qui omnes et singuli, videlicet priores et praepositi et fratres dicto magistro, procuratores vero praedicti eisdem prioribus et praepositoribus, eorumque singulis, a quibus super his fuerint deputati, plenum super omnibus gestis, actis receptis et procuratis per eos quomodolibet in hac parte, computum et rationem ponere et reddere teneantur, necnon omnes, qui scienter occupatoribus et detentoribus praelibatis in occupatione vel detentione huiusmodi dederint consilium, auxilium vel favorem, publice vel occulte, excommunicationis; capitula vero, collegia, seu conventus ecclesiarum et monasteriorum, necnon universitates civitatum, castrorum, villarum et aliorum locorum, et ipsas civitates, castra, villas et loca, quae in his culpabilia extiterint, ac etiam civitates, castra et loca in quibus detentores et occupatores huiusmodi dominium obtinuerint temporale, si huiusmodi domini temporales in dimittendo bona praedicta et restituendo illa magistro et fratribus ordinis et hospitalis eiusdem, nomine hospitalis ipsius, obstaculum adhibebunt, et infra dictum mensem ab huiusmodi praemissis non destiterint, postquam super hoc, ut praemittitur, fuerint requisiti, ipso facto interdicti sententiis decernimus subiaccere, a quibus absolvi non possint, donec super his plenam et debitam satisfactionem curaverint exhibere. Et nihilominus occupatores et detentores huiusmodi, vel praestantes eisdem, ut praemittitur, auxilium, consilium vel favorem, sive singulares personae sive capitula, collegia,

seu conventus ecclesiarum et monasteriorum, ac universitates civitatum, castrorum, terrarum vel aliorum locorum extiterint, praeter poenas praescriptas, omnibus, quae a Romana vel aliis Ecclesiis quibuscumque tenent in feudum, ipso facto decernimus fore privatos sive privata. Ita quod ad Ecclesias, ad quas spectant, illa libere sine contradictione aliqua revertantur, earumque Ecclesiarum praefati sive rectores de ipsis pro sua voluntate disponant, sicut utilitati Ecclesiarum ipsarum viderint expedire.

§ 5. Nulli ergo, etc., nostrorum donationis, concessionis, unionis, incorporationis, applicationis, annexionis, reservationis, inhibitionis, voluntatis et constitutionis infringere, etc.

Dat. Viennae, 6 nonas maii, pont. nostri anno 7.

Dat. die 2 maii 1312, pontif. anno vii.

XV.

Canonizatio S. Petri de Murrone Summi Pontificis Romani, Coelestini Quinti nuncupati, eiusque relatio in cathalogum Ss. confessorum, cum festivitatis institutione pro die 19 mensis maii.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. B. Petri merita et virtutes. — 2. Eiusdem patria et parentes. — 3. Vita aspera in eremo. — 4. Cilicium, aliaeque carnis macerationes. — 5. Carnibus nunquam usus. — 6. Eius ieiunia: — Et austeritates in quadragenis. — 7. Continuae preces ad Deum. — 8. Labori manuum vacat. — 9. Suo exemplo alios ad bonam frugem revocat. — 10. Congregationem monachorum instituit. — 11. Summus Pontifex eligitur: — 12. Ab eodem se abdicat: — 13. Sancteque usque ad obitum vivit. — 14. Multis claret miraculis. — 15. Caecae mulieri restitutus visus. — 16. Amens sanatus. — 17. Puellae fistulam, — 18. Ethicam, — 19. Homini cuidam strophulam, — 20. Croceam et inflatam mulierem, — 21. Aliam contractam, —

Clausulae

22. Pene caecum sanatur. — 23. In eius obitu Crux apparet. — 24. Paralyticus. — 25. Viribus destitutus sanatur. — 26. Gaudis spiritualibus exultandum. — 27. Sanctorum factis adscribitur. — 28. Festus eius dies celebrandus.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus universis archiepiscopis (1), ac dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, aliisque Ecclesiarum praefatis, ad quos litterae istae pervenerint, salutem et apostolicam benedictionem.

Exordium.

Qui facit magna et inscrutabilia et mirabilia absque numero Dei filius, increata Sapientia, Verbum Patris: qui olim a principio una cum Patre et Sancto Spiritu ex se ex nihilo mundum efficiens dispositione suavi convertit, produxit omnia secundum gradus suis naturis congruos, coelum replevit angelis, hominem ad imaginem suam factum perfundendo gratia, sydereis mansionibus dignum fecit.

B. Petri merita et virtutes.

§ 1. Novissime diebus istis, antiqua innovando signa, immutando mirabilia, stupendum, mirandumque opus ipse fecit Altissimus, gloriam maiestatis divinae clamans altissime, perfundens sponsum suam Ecclesiam novo genere gaudiorum. Ecce namque novi confessoris insignia mundo prodeunt: praeclara merita mundi defluentis viatoribus patefunt, sanctitatis eius magnitudinem grandia miracula proloquuntur, quae ipsum probant indubie in deliciis paradisi iuxta secreta Dei cubacula plenam habere requiem post laborem. Et recte quidem. Nam qui in terris non cessavit magnifice de virtute progredi in virtutem, dignum esse cognoscitur, qui in coelis terras (2) rerum spirituum agmina exultant in gaudio: dum vir sanctus solari fulgore coruscus ipsis inseritur et de ipso portante gloriam, sacratus horum numerus, quem eadentium ruina minuerat, integratur. Applaudunt et coeli, cum ei gradienti in virtute sursum patulum praebent iter, ipsi regnanti Deus in ipsis aetheream sedem

(1) Addendum forsitan episcopis. (2) Deest aliquid.

parat. Plaudat ergo et iubilet canora voce sponsa Christi mater Ecclesia, dum quem genuit unda Baptismatis et aluit ubere pia matris, quem et patrem in mundo habuit et pastorem, laetabunda gloriosum mittit ad superos, cum de se borto irrigato divinitus, ipsum ut lilium candoris nivei, vernantem rosam odoris eximii, festive divinis conspectibus repraesentat.

Eiusdem p. tria et parentes.

§ 2. O quam foelix es provincia Terrae Laboris, quae probaris talem et tantum produxisse palmitem, inhaerentem firmissimae Christi viti, cuius propagines odore mirae sanctitatis diffuso, extenduntur usque ad fines orbis, eiusque ex uvis expressus vini liquor devotorum corda laetificans, ad amorem Dei mundanorum mentes allicit et inflamat. Sane B. Petrus, de praedicta provincia Terrae Laboris traxisse fertur originem, ex honestis parentibus, catholicis et devotis.

Vita aspera in eremo

§ 3. Hic edoctus cum Tobia Deum timere ab infantia, et abstinere a vitiis, illecebras mundi considerans, quae plerumque humanas mentes dum leniunt, vulnerant, vincunt et captivant, positus in aetate adhuc tenera, sed sub corpore fragili viri animum secum habens, antequam saeculare quicquam eius illaberetur animo, legem prudenter attendens, cum Baptista Ioanne, eremi secreta petiit, ubi remotus a noxiis, solus posset suo vivere Creatori. Quanta autem inibi in locis solitariis, horridis et aridis et fere hominibus inaccessis, vestium asperitas, quanta victus parsimonia, quantisque vigiliis et orationibus, quotque aliis afflictionibus maceraverit carnem suam, ne delicate nutrita proterviens saeviret in spiritum, non posset lingua faciliter seu breviter explicare. Hoc vir sanctus idcirco consulte et provide faciebat, quod excussa et attrita palea suae carnis, eius spiritus innocens, ut purgatum et mundum triticum, reponi dignus esset in horreo coelesti.

Cilicium, aliaque carnis macerationes.

§ 4. Ut autem ad aedificationem Christi fidelium saltem pauca exprimentur de multis, quae sint velut informativa quae-

dam exemplaria vitae nostrae; ipse, sicut pluribus et fide dignis testimoniis est probatum, vestium splendorem ac levitatem despiciens, in quibus amatores huius saeculi delectantur, ciliciis de pilis equorum factis, reticulatis pariter et nodosis, vestibus quoque aliis vilibus multum et asperis tegebatur. Ad nudam quoque carnem catenam ferream et circulum quandoque ferreum deferbat. Lecti etiam molliem declinans (ne caro petulanter lascivens noxie moliretur in spiritum) in terra aut nudis tabulis dormiebat, vel in cancellatis craticulis, vestitus cilicio et pannis solitis, praecinctus lumbos catena ferrea aut circulo. Pro pulvinari vero, ligno aut lapide, seu dura re alia utebatur, et (quod importabile est) sanus vel infirmus lectis aliis non est usus.

Carnibus nunquam usus.

§ 5. Studens etiam pro viribus domesticum domare hostem, ne praevalere posset spiritui, nec sanus nec infirmus carnibus vescebat. Vinum vero non bibebat nisi rarissime, sic tamen dilutum, ut videretur vini speciem non habere.

Eius ieiunia

§ 6. Semper quoque, nisi diebus dominicis, ieiunabat. Sex nihilominus quadragenis singulis annis faciens, mentem, non ventrem reficere cupiendo, affligebat in ipsis solito durius carnem suam. O stupenda et aliis insueta rerum materies, cernere hominem in carne degentem mortali et fragili, sub tam austerae et longae macerationis pondere non cadentem! In tribus namque quadragenis in pane et aqua ieiunabat continue et quandoque cum solis foliis caulium absque pane. Interdum autem solis pomis vel castaneis seu granis fabarum mollificatis in aqua, aut crudis rapis tantummodo vescebat. In caeteris vero quadragenis, uno tantum ferculo utebatur, insipido tamen et in modica quantitate. In harum vero quadragenarum aliquibus (quod naturae humani corporis est horror) usus est pro veste solo cilicio. In quibusdam vero cilicio et super ipsum lorica cuius pondere caro eius per subintrantes nodos cilicii,

Et austeritates in quadragenis.

ut testantur eius socii, aliquotiens disrumpebatur. Et revera haec in homine isto sancto supra hominem gerebantur. Ad haec enim ferenda tam gravia virtus humana non videtur posse sufficere, sed divina potius in ipso habitans hoc gerebat.

Continuas precor ad Deum.

§ 7. Hic beatus vir iam mortificatis spiritu carnis desideriis et repressis, summe devotus Deo, orando assidue animum ad Deum tenuit firmiter elevatum. Ipse etenim ad matutinas laudes media nocte surgebat, ipsisque dictis, legebat psalterium cum litanis et collectis quam pluribus, ac crebris genuflexionibus et disciplinis duris carnem suam cum vitiis concupiscentiae crucifigens: in aurora vero, missa per ipsum celebrata, iterum devote incipiens ibi psalterium, ubi dimiserat, orare usque ad horam tertiam non cessabat.

Labor manuum vacat.

§ 8. Ne autem ipsum reperire posset diabolus otiosum, laborabat propriis manibus, scribendo vel suendo cilicia, seu faciendo aliud opus honestum et utile ab hora tertia usque ad nonam. Post cibum denique sumptum usque ad noctem profundam perseverabat cum Deo, ab oratione fervente spiritum non relaxans.

Suo exemplo alios ad bonam frugem revocat.

§ 9. Morum etiam honestate venustus, odore suae sanctitatis vitae communiter iam disperso, ad suum multos attraxit aspectum, et quamplures aberrantes per vitiorum abrupta reduxit ad Deum suis sanctis exhortationibus et exemplis. Nec mirum, nam ipsum reddebat cunctis communem caritas, obedientia promptum, placidum humilitas, pietas patientibus conflictum, decorum puritas, parsimonia mirabilem, honestatis maturitas reverendum, benignitas hilarem, constans quoque virtus animi in adversis et prosperis uniformem.

Congregationem monachorum instituit.

§ 10. Denique vir sanctus cupiens divinum ampliare cultum, congregationem monasticam sub B. Benedicti regula, superadditis ei statutis arctissimis, ordinavit, ubi fratrum suorum Deo famulantium

adacta multitudine numerosa, fundatis-
que locis non paucis, in quibus Christus
Iesus ab ipsis iugiter laudaretur, vixit
cum eis cunctis florens virtutibus, ac
eximiae sanctitatis operibus informans et
reformans universos.

§ 11. Verum quia non erat expediens,
quod tantae sanctitatis odor in solo uno
mundi angulo sentiretur, sed potius quod
ad aedificationem cunctorum fidelium, cir-
cumquaque per mundum promptius spar-
geretur, dispensatione provida, ad sum-
mum pontificatus apicem est proventus.
In quo totum idem ipse manens qui
fuerat, sub praecelsae dignitatis habitu,
nec vitam eremiticam, quantum fas ser-
vare fuit, nec animum derelinquens, novit
inter epulas esse sibi summe austerus
et abstinens, inter amplas divitias summe
pauper.

§ 12. At vero hic vir habens simpli-
citatis mirae et in spectantibus ad regimen
universalis Ecclesiae inexpertus, utpote
qui a teneris annis usque ad senium
elongatus a mundo, cor suum mundanis
rebus non accommodaverat, sed divinis,
reflectens prudenter suae considerationis
intimae oculum ad seipsum, honori pa-
patus cessit et oneri libere et ex toto, ne
ob praedicta posset ex suo regimine
quodcumque periculum universali Eccle-
siae provenire, et ut turbativa Marthae
solicitudinis declinata, vacare posset secus
pedes Iesu contemplationis ocio cum
Maria.

§ 13. Post haec itaque divinae vacans
contemplationi, assidue usque ad eius
obitum, quo beata illa anima carnis eva-
sit ergastulum, coelos petens, sanctissi-
mam vitam duxit.

§ 14. Et quia multum conveniens
erat, quod ille, quem Deus in mente
perfunderat tot et tantis carismatibus gra-
tiarum, clarus mundo, colendusque divinae
virtutis testimoniis appareret, non defuere
divina miracula in quolibet statu suo,
ante papatum videlicet, in papatu, ac etiam
post papatum, in eius vita pariter et

post mortem, voce clamosa proloquuntia
ipsius imitandam cunctis eximiam sancti-
tatem. Ut autem hoc Iesu Christi fidelibus
amplius notum fiat, aliquot miracula
ipsius meritis de quampioribus exprimere
possumus, quae accidisse veraciter certis
testimoniis sunt probata.

§ 15. Mulier quaedam ex infirmitate
gravi sic caeca omnino effecta, ut iuvare
non posset per quaecumque adhibita re-
media medicinae, portata ad locum eremi
ubi frater Petrus tunc temporis moraba-
tur, cum se signasset quadam parva
cruce lignea, quam idem frater Petrus
per servum suum ei transmiserat et eam-
dem ad oculos applicasset, perfecte sta-
tim visibiliter est curata.

§ 16. Quidam factus ita furiosus et
amens, ut, ne seipsum aut alios offende-
ret, funibus et catenis ferreis ligaretur,
adductus ad dicti fratris praesentiam, cum
comedisset de pane sibi per ipsum ex-
hibito, sic est curatus perfecte, ut de
dicta infirmitate nihil ulterius umquam
senserit.

§ 17. Puella etiam quaedam, quae fi-
stulam tam gravem habebat in pede cum
aperturis pluribus, ut de perditione pedis
a medicis timeretur, portata ad ipsum, et
facto per eum super plagam ter signo
sanctae Crucis, statim sanata est, ita ut
post dies paucos non apparuerit in dicto
pede aliquod infirmitatis praedictae ve-
stigium vel cicatrix.

§ 18. Quaedam mulier, quae sic vehe-
menter gravabatur infirmitate ethica, ut
de eius vita desperaretur a medicis, nec
pro necessitate quacumque absque plu-
rium adiutorio de loco posset se movere,
cum quievisset per horae spacium sub
quodam panno lineo, quem per patrem
dictae infirmiae miserat frater Petrus,
statim sanata surrexit.

§ 19. Quidam etiam strophulam gros-
sam ad quantitatem ovi gallinae in manu
per quinque annos habuerat; benedictione
facta per ipsum Sanctum super infirmi-

Caecae mulieri
restitutus visus.

Amens sa-
vus.

Puellae fistu-
lam.

Ethicam.

Hominis in
strophulam.

tatis locum, fuit, post mortem modicam,
solvatus totaliter et perfecte.

§ 20. Cum etiam summi pontificatus
culmine praemineret, quaedam mulier,
quae vi morbi per annos quatuor per
totum corpus extiterat crocea et inflata,
quae etiam operari quicquam non poterat
nec absque gravamine notabili ambulare,
delata ad locum, per quem erat frater
Petrus, tunc Summus Pontifex, transito-
rus, et benedicta ab ipso, restituta est
illico pristinae sanitati.

§ 21. Alia quaedam mulier sic con-
tracta in omnibus membris suis, ut nec
ambulare posset, nec mutari de loco ad
locum, nisi ab aliis portaretur, posita
secus viam, per quam ipse frater Petrus
tunc transitum faciebat, et data super
ipsam crucis benedictione, per ipsum fuit
perfecte continuo liberata.

§ 22. Postquam renunciavit papatu,
cuidam, qui ex toto pene visum perdi-
derat, cum se ipsi fratri Petro praesen-
tasset, superducta quadam parva cruce
lignea oculis patientis, restituit integre
statim visum.

§ 23. Denique ut in eius obitu suae
sanctitatis lucidae divinum testimonium
non deesset, de ipsa cruce, quam summe
dilexit et lumine, fecit Deus signum mi-
rabile apparere. Etenim tempore mortis
suae apparuit Crux parva et fulgida in
medio hostii camerae in qua erat, quae
ad modum vertiginis se volvens, continuo
permansit divinitus suspensa in aere,
quoadusque corpus eius de ipsa camera
est translatum.

§ 24. Sed et post obitum viri sancti
quidam sic est percussus paralypsi, ut
nec ambulare, nec stare, nec loqui posset
quoquomodo: ductus ad locum ubi frater
Petrus poenitentiam facere consuevit, et
catena quadam, quam portasse ad car-
nem nudam dicebatur dum viveret, ap-
posita patientis collo et capiti et caeteris
membris eius, fuit statim penitus li-
beratus.

Bull. Rom. Vol. IV.

30

§ 25. Quidam qui vires ambulandi ac
standi, usumque manus perdiderat, du-
ctus ad Ecclesiam, ubi dicti Sancti cor-
pus iacet reconditum, et pernoctans cum
animi devotione in eadem, sensit se mane
totaliter a dicta infirmitate liberatum.

§ 26. His et aliis quam plurimis mi-
raculis gloriosis mirificavit Dominus San-
ctum suum et clarum mundo reddidit ac
colendum. Gaudens itaque plaudat mater
Ecclesia, et suaves depromat melodias.
Nam hic Christi confessor, eximia sua
proles, inter beatorum agmina stellam
possidet matutinam et super Christi men-
sam cum angelis, ore pleno, melle dulcius
abditum manna gustat. Iubilare non quie-
scat plebs catholica: nam accensus cal-
culus, quem ex eius medio ille inten-
dens seraphyn tulit forcipe de altari in
ea, quae sursum est Hierusalem, ignitis
lapidibus, in quorum medio rex caelorum
ambulat, est coniunctus. Hunc apud Deum
advocatum habet, quem fons effluxus pe-
rennis iucunde inebriat, abunde faciat
lignum vitae. Iucundetur insuper religio
per ipsum instituta, et in laudes Altissimi
organa vocis laxet. Nam hic eius prote-
ctor indefessus stola immortalitatis induit-
ur, ac sedens cum principibus, solium
gloriae sempiternae semper clarum tenet.

§ 27. Verum quia dignum est, ut,
quem in caelo sursum Deus glorificat,
hic inferius ad suum patrociniū mundus
colat, nos de sanctitate vitae, ac veritate
miraculorum Sancti huius, de quibus in-
quiri fecimus diligenter, prudentis exa-
minis discussione adhibita, plenam et fir-
mam certitudinem obtinentes, requisiti
insuper praelatorum omnium, tunc apud
Sedem Apostolicam existentium, suppli-
catione humili et devota, de fratrum no-
strorum consilio et assensu, confisi de
omnipotentis Dei virtute, auctoritate quo-
que beatorum Petri et Pauli apostolorum
eius, et nostra, ipsum sanctorum confes-
sorū cathalogo duximus adscribendum.

§ 28. Ideoque universitatem vestram
monemus et hortamur attente per apo-

Viribus desti-
tutus sanati.

Gaudis spiri-
tualibus exul-
tandum.

Sanctorum la-
tis adscribitur.

Festus eius dies
celebrandus.

stolica scripta vobis praecipiendo mandantes, quatenus quartodecimo kal. iunii festum eiusdem confessoris devote ac solemniter celebretis et faciatis a vestris subditis celebrari, ut eius pia intercessione et hic a noxiis protegi et in futuro semper eterna consequi gaudia valeatis. Amen.

IOANNES XXI dictus XXII

PAPA CXCVI

Anno Domini MCCCXVI.

Iacobus de Ossa, seu de Eusa, patre Arnaldo, Caturcensis, antea episcopus Foroiuliensis in Provincia, mox Avenionensis, postmodum S. R. E. cardinalis Portuensis, electus est Lugduni in Summum Pontificem die 7 aug., anno 1316, et ibidem coronatus est die 5 septembris anni eiusdem et Ioannes XXII appellatus. Sedit in pontificatu annos XVIII, mens. vero IV (1), imperantibus in Oriente duobus Andronicis. Obiit Avenione die 4 septembris 1334, et sepultus est in ecclesia cathedrali B. Mariae de Donis. Vacavit sedes dies XV (2).

Schisma trigesimum secundum.

Die duodecima maii 1328 Ludovicus Bavarus a Ioanne Papa anathematizatus Petro Raynalducci de Vico Corbario, natione Aprutino, ordinis Minorum, romana plebe confusis vocibus approbante, Romae in area Vaticana purpuram propriis manibus iniecit, eum antipapam, indito Nicolai V nomine, eligens contra Ioannem legitimum Pontificem. Ille vero eadem die in basilica S. Petri a Iacobo Castellano episcopo, aliisque schismaticis episcopis consecratus est, seu potius execratus, et a Ludovico coronatus. Postquam, suadente Ludovico, Ioannem con-

(1) A die coronationis numerandos, a qua die annos suos orsum esse Ioannem, diserte ostendit Pagius in eius vita, § 87. (2) Exclusis extremis.

demnarat, depositumque iuxta Ludovici sententiam declaraverat, eiusque imaginem tradiderat flammis, errore cognito, culpam Pisis detestatus, a legatis Ioannis Papae absolvitur die 25 iulii 1330, biennio post occupatam Sedem. Proluxiore abjuramentum Avenione emisit coram Pontifice et cardinalibus, et Ludovicum detestatus est. Tandem, exposita fide sua et petita venia, a Pontifice absolvitur atque honeste habitus, data tamen custodia, ne in errorem relaberetur. Obiit Avenione in palatio, ubi morabatur Ioannes PP., mense septembri anno 1333, et sepultus est in ecclesia fratrum Minorum.

I.

Quod, vacante Romano imperio, nullus assumat nomen vicarii eiusdem, cum id tantummodo ad Romanum pertineat Pontificem (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Obante Rom. imperatore, imperii regimen ad Sedem Apostolicam devolvitur. — Causae huius faciendae declarationis. — 2. Cuilibet sub excommunicationis sententia interdicatur, ne tempore dictae vacationis vicarii nomen vel officium sibi vindicet. — 3. Cuicumque personae interdicatur hanc dignitatem sibi vindicantibus obtemperare. — 4. Poenae contra inobedientes. — 5. Absolvuntur a sacramento talibus obstricti. — 6. Et rescinduntur pactiones omnes super hoc initae. — 7. Publicatio huiusmodi processus.

*Ioannes episcopus servus servorum Dei,
ad futuram rei memoriam.*

Si fratrum et coepiscoporum nostrorum et aliorum quorumlibet iura illibata servari et ab omni fore dispendio diminutionis extranea cupimus, et ad id libenter nostrae sollicitudinis studium adhibemus; multo fortius equidem pro nostris et Ro-

(1) Ex Regest. Vatic.

manae Ecclesiae, sponsae nostrae, iuribus et honoribus conservandis, ex iniuncto nobis officii debito, apostolicae provisionis partes tenemur impendere, ne temporibus nostris usurpationis iniuriam subeant, aut detrimentum cuiusvis derogationis incurrant.

Obante Rom. imperatore, imperii regimen ad Sedem Apostolicam devolvitur.

§ 1. Sane in nostram et fratrum nostrorum deductum est, fama divulgante, notitiam, quod licet de iure sit liquidum, et ab olim fuerit inconcusse servatum, quod, vacante imperio, sicut et nunc per obitum quondam Henrici Romanorum imperatoris vacasse dignoscitur, cum in illo ad saecularem iudicem nequeat haberi recursus, ad Summum Pontificem, cui in persona beati Petri terreni simul et caelestis imperii iura Deus ipse commisit, imperii praedicta iurisdictio, regimen et dispositio devolvuntur, et ea, tempore durante ipsius vacationis imperii, per se vel alium seu alios exercuisse noscitur in imperio memorato: nonnulli tamen in Italiae partibus potestatis et dignitatis fastigium illicite ambientes, in nostrum et Sanctae Romanae matris Ecclesiae, quantum in eis est, praeiudicium evidens, ac diminutionem honoris et iuris, vicariatus seu alterius cuiuscumque nominis officium, quod, ipso imperatore vivente, ex ipsius commissione gerebant in certis terris, territoriis sive locis, post decessum ipsius absque nostra vel Apostolicae Sedis petita vel obtenta licentia retinere sibi; et nonnulli etiam de novo assumere, quod non gesserant, aut gestum antea, posteaque dimissum, resumere temerariis ausibus praesumpserunt, quo vel quibus adhuc non verentur abuti, ac sub eius vel eorum colore multa facere et fecisse noscuntur, quae in nostram et Ecclesiae praedictae iniuriam aperte redundant; non abhorrentes per id variis involvi criminibus, nec divinae maiestatis formidantes offensam.

§ 2. Quia igitur error, cui non resistitur, approbari videtur; et latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum per-

versis conatibus non resistit; nos, volentes nostris et Ecclesiae sponsae nostrae iuribus et honoribus in hac parte prospicere, et malis ac scandalis, quae ex retentione, assumptione seu resumptione huiusmodi orta sunt hactenus, et quae periculose possent in antea suboriri, celeriter obviare; nec non periculis animarum huiusmodi retinentium, assumptum seu resumentium nomina et eis abutentium, ut praefertur, salubriter occurrere cupientes, praesentium auctoritate monemus sub excommunicationis poena omnes et singulos cuiuscumque status; praeminentiae, dignitatis aut conditionis existant, etiamsi patriarchali vel quavis alia superiori aut pontificali vel regia seu alia quacumque praefulgeant dignitate, qui post vacationem imperii absque nostra vel Sedis praedictae licentia huiusmodi vicarii seu cuiusvis alterius officii nomen sibi ubilibet retinuerunt, assumpserunt seu resumpserunt et retinent; et qui assument vel resument fortassis imposterum, et sub talis denominationis pallio abusi sunt et abutuntur, vel etiam abutentur, potestate vel iurisdictione quacumque, seu eius exercitio publice vel occulte, quatenus de caetero a denominatione huiusmodi, seu nominis assumptione, resumptione ac retentione praedictis, nec non usu, potestate et exercitio supradictis prorsus abstineant et omnino desistant.

§ 3. Inhibentes insuper sub poena praedicta omnibus et singulis patriarchis et praelatis etiam aliis superioribus et inferioribus, ac regibus, civitatibus, communitatibus, universitatibus, capitaneis, potestatibus, rectoribus, comitibus, vicecomitibus, baronibus et aliis omnibus, cuiuscumque sint dignitatis, conditionis aut status, ne praedictos huiusmodi nomen seu aliud quodlibet in eodem imperio retinentes, ut praefertur, aut assumptum vel resumentes, vel eorum aliquem sub denominatione vel titulo huiusmodi nominum, seu procuratores, commissarios

nis sententia interdicatur, ne tempore dictae vacationis vicarii nomen vel officium sibi vindicet.

Cuicumque personae interdicatur hanc dignitatem sibi vindicantibus obtemperare.

Exordium

Cuilibet sub excommunicatione